

VÄÄRIKAKS JA ÕNNELIKUKS: ANNETAMISE ANALÜÜS JA SOOVITUSED

Lõppraport

Kristina Mänd
Külvi Noor
Annika Uudelepp
Maiu Uus

Tallinn 2011

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
Analüüsi lühikokkuvõte	5
Mõisted	9
1. Annetamist kujundavad ja mõjutavad tegurid.....	10
1.1. Annetamise väärtustamine.....	10
1.2. Annetajad.....	10
1.3 Annetuste kogujad.....	11
1.4 Annetamist mõjutav õiguslik keskkond	12
1.5 Pettuste ja väärkasutamise ennetamine ja hea tava.....	12
1.6 Annetamise statistika ja uurimine	13
2. Annetamise õiguslik keskkond	14
2.1 Annetamist puudutavad maksupoliitilised tingimused	14
2.1.1 Maksusoodustused annetamisele	14
2.1.2 Maksusoodustuste mõju	15
2.1.3 Maksusoodustuste fookus.....	15
2.1.4 Maksusoodustuste suurus.....	16
2.1.5 Maksusoodustuste tegemise kulukus ja kontroll	16
2.1.6 Tagasisaadava tulumaksu suunamise võimalus	16
2.2 Maksusoodustuste väärkasutamisest ja maksupettustest hoidumine.....	17
2.2.1 Väärkasutamise viisid	17
2.2.2 Pettuste ennetamine ja avastamine.....	18
2.3 Annetamise eetiline ja moraalne keskkond.....	18
3. Annetamine maailmas	19
3.1 Ajalugu ja hetkeseis	19
3.2 Globaalsed trendid annetamises	20
3.3 Teiste riikide praktikad	22
3.3.1 Kanada.....	23
3.3.2 Suurbritannia.....	25
3.3.3 Uus-Meremaa.....	28

3.3.4 Põhjamaad.....	30
4. Annetamisest Eestis	32
4.1 Senised uuringud annetamisest Eestis	32
4.2 Eesti õiguslik keskkond	33
4.3 Annetamise statistika analüüs 2005-2009.....	35
4.3.1. Annetused ja kingitused ühenduste tuluna.....	35
4.3.2 Juriidiliste ja füüsiliste isikute annetamispraktikad	44
4.4 Eesti ühenduste kogemused annetuste kogumisel	53
4.4.1 Eestimaa Looduse Fond.....	53
4.4.2 UNICEF Eesti	54
4.4.3 Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond	54
4.4.4 Järvamaa Kogukonnafond	55
4.4.5 Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond.....	56
5. Järeldused ja soovitused	58
Järeldus 1 – annetamise väärtustamine	58
Järeldus 2 – maksupoliitilise keskkonna arendamine.....	59
Järeldus 3 – teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetajad	59
Järeldus 4 - teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetuste kogujad	60
Järeldus 5 – pettuste ja väärkasutamise ennetamine	61
Järeldus 6 – annetamise statistika ja uurimine.....	61
Kasutatud kirjandus	64
LISA 1 Statistika analüüsi täiendavad tabelid ja joonised	68
LISA 2 Analüüsi panustanute nimekiri.....	70
Charitable giving: analysis and recommendations for Estonia	71

Sissejuhatus

„Annetamine vajab kultuurilist ärkamist ja inimeste suhtumist annetamisse kui ühiskonna ja seeläbi ka iseenda küpsuse ja ühtekuuluvuse ning terviklikkuse märki. Annetamise tase riigis räägib selle maa kodanikuühiskonnast – kui suures ulatuses on inimesed valmis panustama teiste abistamisse ja arusaamist oma seotusest iga maailma probleemi ja murega“ (World Giving Index 2010)

Kodanikuühiskond on elujõuline ja arenenud, kui on olemas aktiivsed ja teadlikud inimesed, kes kasutavad erinevaid ühiskonnaelus osalemise võimalusi ja kanaleid, tegutsedes vabatahtlikena, liitudes ühendustega, osaledes nende elu kujundavate otsuste tegemisel ja annetades ning organisatsioonid, mis seda võimaldavad.

Selgus ja teadmised annetamise olukorrast on olulised kolmel põhjusel. Esiteks, annetamine on investering ühiskonna ja tuleviku parandamiseks, mis näitab kodanikuksolemise küpsust, empaatiavõimet ja kodanikuühenduste väärtustamist riigi. Teiseks, annetamine on kodanikuühenduste üks sissetulekuallikaid erinevate ühiskondlike küsimustega tegelemiseks, mõnedele isegi peamine. Kolmandaks, annetamist toetavad riigipoolsed majanduslikud soodustused annetamisele on kaudne riigipoolne toetus nii kodanikuühendustele kui kodanikele ja ettevõtetele, näidates kui oluliseks avalik sektor ühendusi, nende tegevust ja elujõulisust peab. Kokkuvõttes näitab annetamine ühiskonna küpsust ja kodanikuühenduste väärtust antud riigis.

Annetamine on ühendustele oluline sissetulekuallikas. Juba 10 aastat koostatakse USA Rahvusvahelise Abi Agentuuri (USAID) tellimusel iga-aastast ülevaadet kolmanda sektori hetkeseisust Kesk- ja Ida-Euroopa ning endise Nõukogude Liidu riikides, mille aluseks on seitse mõõdet: seadusandlik keskkond, organisatsioonide tegutsemisvõime, majanduslik elujõulisus, eestkoste ja poliitika mõjutamine, teenuste osutamine, infrastruktuur ja avalik maine. Nende mõõtmete ühist näitajat nimetatakse ühenduste elujõulisuse indeksiks. Ühenduste majanduslikku elujõulisust hinnatakse selle põhjal kui suure osa oma sissetulekust nad koguvad kodumaistest allikatest, kas ühendustel on erinevaid sissetulekuallikaid, kas ühendustel on toimivad finantssüsteemid sh vahendite kogumiseks ja aruandluseks, kas ühendused teenivad ka ise sissetulekut, kas avalik sektor ostab ühendustelt teenuseid ning kas ühendustel on väljakujunenud toetajate (sh annetajate) ring.

Analüüs, mille eesmärk on anda erinevatest annetamisest nii Eestis kui välismaal ning seejärel teha soovitusi tulevikuks on teostatud Eesti mittetulundussektorile olulisel ajal. Näeme järjest suurenevat poliitilist huvi ühenduste tegevuse ja kaasamise suhtes, samuti on ettevõtete suhtumine ühendustesse ja kodanikualgatusse muutunud positiivsemaks. Ka meedia pöörab nii kodanikuühiskonnale kui valdkondlikele küsimustele tähelepanu ja ühenduste endi tegevus on tulemusrikas. Ühendused on muutunud tugevamateks ja oskuslikumateks, nad suudavad oma arenguga tegeleda ehk mitte ainult tulekahjusid kustutada, vaid strateegiliselt oma valdkonna küsimustele läheneda, kas siis poliitikat kujundada, eestkostet teha või teenuseid pakkuda.

Ühendused peavad saavutatud mõju oskama hästi kasutada ning olema ka edaspidi tunnustatud ja õigustatud oma tööd tegema ja vahendeid saama. Annetamisel on selles suur roll. Riik võib annetamisel lasta areneda omasoodu, kuid annetamist saab ka toetada ja võimendada. Usume, et viimane on mõttekas kahel põhjusel: esiteks, välised võimalused ja arengud ning sisemised tugevused, oskused ja suutlikkus on andnud ühendustele enesekindlust, väärikust ning suurendanud nende mõju ja tegevuse ulatust. Teiseks, Eesti majandusolukord on paranemas ja inimesed ning ettevõtted on võimelised annetama rohkem. Väljakutseks ühendustele ja poliitikakujundajatele on antud olukorda kasutada ning suurendada nii annetajate arvu kui annetuste suurust.

Käesoleva analüüsi sünnile on kaasa aidanud paljud kodanikuühiskonna asjatundjad ja praktikud nii Eestis kui mujal. Tahame tänada kõiki, kes vastasid küsimustikule, osalesid fookusrühmade aruteludes või kommenteerisid raporti tööversiooni. Analüüs valmis Kodanikuühiskonna Sihtkapitali ja Siseministeriumi tellimusel ja toel.

Aitäh ja edu ettepanekute rakendamisel edasises töös!

Analüüsi lühikokkuvõte

„Annetamine on üks viise kuidas ühiskond ja inimesed tegelevad teravate ja krooniliste probleemidega meie ümber“ (Giving Forum).

Käesoleva analüüsiga anname oma panuse kodanikuühiskonna arengusse Eestis, aidates kaasa annetamist soodustava keskkonna arendamisele. Analüüsi eesmärgiks on anda ülevaade erinevatest annetuskogemustest ja –mudelitest nii Eestis kui teistes riikides ning seejärel teha soovitusel ja arendusettepanekud annetamiskeskonna edendamiseks ja annetamise soodustamiseks. Konkreetset näpunäidet, kuidas ühendused saaksid paremini annetusi oma eesmärkide toetuseks koguda, kasutada ja neist aru anda, oleme koondanud eraldi trükisesse.

Analüüs aitab vastata küsimusele: kuidas tagada annetamise läbimõeldus, regulaarsus ja annetamise läbipaistvus nii, et see toetaks kodanikuühiskonna arengut. Selleks oleme:

- Kirjeldanud annetamise toimimiseks vajalikke tegureid ja sisendeid (pt 1);
- Teinud põhjaliku väliskirjanduse ülevaate ja kasutanud seda analüüsis läbibivald (pt 1-3);
- Koostanud Kanada, Suurbritannia ja Uus-Meremaa annetamispoliitika ja -praktika ülevaate ning toonud välja annetamise trendid maailmas (pt 3);
- Teinud annetamist kujundava seadusandluse ülevaate (pt 2);
- Analüüsinud annetamise riske annetajatele ja filantroopiale (korruptsioon ja kuritarvitamised annetamise mõjutajatena ning sellest hoidumise lahendused) (pt 2);
- Teinud Eesti annetamise statistika koondanalüüsi 2005 – 2009 ja toonud esile trendid (pt 5);
- Koostanud Eesti olemasolevate annetamisega seonduva seadusandluse ülevaate ja lahanud mõju annetamisele (pt 5);
- Koostanud 5 erineva Eesti organisatsiooni annetamispraktika ülevaate (pt 5);
- Kogunud Eesti ühenduste tagasisidet annetamise korraldusele ja ettepanekuid annetamise parandamiseks (pt 5-6);
- Viinud läbi kolm fookusrühma (annetajad, annetuste kogujad, annetamise kujundajad) (pt 6);
- Teinud järeldused ja soovitusel annetamise edendamiseks ja soodustamiseks Eestis (pt 6).

Ametliku statistika analüüs näitab, et üldiselt on annetamine Eestis paranenud. 2009. aasta kohta esitas kingituste ja annetuste ning muude tulude deklaratsiooni 1315 tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja kuuluvat organisatsiooni (aluseks INF9), kellest annetusi deklareeris 640 ühendust summas 304,6 miljonit krooni, mis on 12 miljoni võrra vähem võrreldes 2008. aastaga. Kogu perioodi 2005-2009 vaadates on aga annetuste kogusumma kasvava trendiga. 2009. aasta erineb eelmistest, kuna annetusi laekus vähematele ühendustele ning tulud organisatsiooni kohta muutusid väga erinevaks. 2009.aastal deklareeris juriidilistelt isikutelt saadud kingitusi ja annetusi 354 ühendust. Võrreldes kolme eelneva aastaga on see suur langus.

Aruandeaastal tuludena laekunud kingituste ja annetuste summast on igal aastal lõviosa saanud Tallinnas ja Harjumaal tegutsevad organisatsioonid: 252,6 miljonit krooni 304,6 miljonist. annetusi ja kingitusi saanud organisatsioonidest moodustavad kõige suurema hulga spordiklubid; vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevustega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid.

2009.aastal kasutati 21,6% deklareeritud annetuste kogusummast ühenduste põhikirjaliste eesmärkide täitmiseks (avalikes huvides), põhikirjaliste tegevuste elluviimisega seotud kulude katmiseks: koolitus, teabevahetus, ürituste organiseerimine, trükiste väljaandmine. Sealhulgas 6,6% annetustest kulus ühenduste heategevusprojektidele ja –üritustele. Eraldi on aga välja toodud annetusi ja kingitusi saanud organisatsioonide endi poolt tehtavate annetuste osa: annetused ja toetused moodustasid 2009.a 14,8%. Seega võib öelda, et 14,8% summaarselt annetustest ja kingitustest liikus edasi kolmandatele osapooltele.

Aastate võrdluses võib näha, et kui varasematel aastatel kasvas vahendatavate annetuste maht ja osakaal teiste kulude kõrval, siis 2009.aastaga toimus langus. Sellel võib olla palju põhjuseid, kuid kindlasti avaldas oma mõju majanduslangusega vähenenud annetamine ja ka ühendustele oluliste sissetulekuallikate, omavalitsuste

ja riigi toetuste vähenemine. Laekunud annetustest ja eelmiste aastate jääkidest jäi võrreldes eelmiste aastatega rohkem vahendeid organisatsioonidele ja kasvas annetustest kaetavate tööjõukulude ja halduskulude maht (raamatupidamisteenused, konsultatsioonid, kantselei, hooldus, reklaam, kindlustus jms).

Kuna organisatsioonidel on aruandeaastal kasutada nii aruandeaastal laekunud tulud kui eelmise aasta jääk, siis saadud kingituste ja annetuste summa oli 2009.aastal 640 organisatsiooni peale kokku 397,4 miljonit krooni ehk 92,8 miljonit krooni oli jääk 2008.a.

Võrreldes füüsiliste isikute tuludeklaratsioonidest tulenevat tehtud annetuste summat ühenduste poolt deklareeritud laekunud annetuste summaga, näeme üsna suurt erinevust. 2009.a. deklareeris annetusi 5,4% tuludeklaratsiooni esitanud füüsilistest isikutest, kogusummas 86,6 miljonit krooni. Juriidilised isikud tegid 2009.a. annetusi kogusummas 120,3 miljonit kroonis (nendelt laekunud kingituste ja annetuste deklaratsioonidepõhjal). Ühenduste esitatud info järgi (vorm INF9) on neile laekunud annetusi ja kingitusi 2009.aastal kokku 304,6 miljonit krooni, kuid ei ole võimalik eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute annetusi. Siit järeldub, et annetamise statistikale on praegu juurdepääs piiratud, et hinnata isegi annetamise mahte.

Kui Eestis oli 2009.aastal annetajate osakaal ca 5,4% elanikkonnast¹, siis sama näitaja on Kanadas 23%, Suurbritannias 56%. Nende numbrite suure erinevuse tõttu tekib küsimus, kas tõesti on Eestis annetamine ja kinkimine kodanikeühendustele niivõrd vähelevinud? Eesti Maksu- ja Tolliameti erinevate deklaratsioonivormide andmetel on füüsiliste isikute poolt tehtud annetuste ja kingituste summa 2009.aastal on 86,6 või ca 184,3 miljonit krooni, moodustades ühendustele laekunud annetustest kas ca 28% või 61%. Kui eraisikute ja ühenduste poolt esitatud deklaratsioonides esinevad sellised lõhed, siis tekib taas küsimus, kas tõesti ca 100 miljoni krooni väärtuses annetusi jääb inimeste poolt deklareerimata?

Tehtud töö tulemusena järeldame ja soovitame järgmist:

Annetamise väärtustamine: Et annetamine oleks meie igapäevase mõtteviisi ja käitumise osa peame me annetamist väärtustama. Selleks on vajalik järjepidev teadlik väärtuste kujundamisele suunatud kommunikatsioon, et arendada ja juurutada annetuste kogujate, annetajate ning poliitika- ja seadusekujundajate arusaama ja mõistmist annetamise vajalikkusest ja kasuteguritest. Seda on näidanud ka teiste riikide kogemused ning Eesti ühenduste endi terav puudusetundmine taolisest ettevõtmisest. Selleks soovitame töögrupi loomist ja vastava programmi koostamist, mille ülesandeks on annetamise järjepidev edendamine ja kommunikeerimine. Annetamise positiivse maine hoidmisele ja annetamisele väärtustava kuvandi loomisele aitavad kaasa head ja õpetlikud lood ning annetamise hea tava koostamine ja rakendamine.

Maksupoliitilise keskkonna arendamine: Teiste riikide kogemuse baasil saame väita, et kuigi ei ole olemas üks-üheselt levinud võtteid ega riikidevahelisi kokkuleppeid kuidas annetusi ja annetajaid kohelda, saame teha kaks järeldust: esiteks, tugeva majanduse ja arenenud fiskaalkliimaga riikides on üldjuhul valitsusepoolsed otse- ja kaudsed toetused suuremad; ja teiseks on üldlevinud arusaam, et annetused, mis ei too otsest kasu annetajale, võiksid olla annetajale soodustatud ja ei tohiks olla ühendustele maksustatud. Eestis ei ole praegu see küsimus aktuaalne, sest meil puudub ettevõtete tulumaks reinvesteeritud kasumilt. Tähelepanu vajavad avalikes huvides tegutsevate ühenduste definitsioon, maksusoodustuste maksumus riigile ja maksusoodustuste piirmäärade tõstmine. Teistes riikides kasutuses olevatest maksupoliitiliselt võtetest soovitame Eestis kaaluda töötajapoolset annetamist otse palgast enne tulumaksu arvestamist ning tagasisaadava tulumaksu otsesuunamist ühendusele.

Teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetajad: mida sihipärasem ja läbimõeldum on annetajate tegevus, seda suurema mõjuga ja arenenud annetamine ja annetamisest saadud kasu on. Annetajate teadlikkuse tõstmine täidab sama eesmärki, mis annetamise suurendamine ja filantroopia arendamine – suurendada annetamisest saadud (rahalisi) vahendeid, mis lähevad ühendustele ühise heaolu tarbeks. Ettevõtte konkurentsivõimele on strateegiline annetamine kasulik, sest see on investering nii tulevikku kui ettevõtte sisekultuuri. Soovitame annetamisest saadud kasu paremini kommunikeerida, annetajaid koolitada ja nõustada, keskenduda annetamise kultuuri kasvatamisel lastele ja noortele ning juurutada mõtet jätta osa oma pärandusest kodanikuühendustele.

¹ Aluseks võetud füüsiliste isikute tuludeklaratsioonides deklareeritud annetused ja kingitused.

Teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetuste kogujad: mida sihipärasem ja läbimõeldum on annetuste kogujate tegevus, seda suurema mõjuga ja arenenud annetamine ja annetamisest saadud kasu on. Annetuste kogujate edendamine täidab sama eesmärgi, mis annetamise suurendamine ja filantroopia arendamine – suurendada annetamisest saadud (rahalisi) vahendeid, mis lähevad ühendustele ühise heaolu tarbeks. Soovitame annetamisest saadud kasu paremini kommunikeerida, mõista ja kasutada sotsiaalmeedia võimalusi annetuste kogumisel ja aruandmisel, annetuste kogujaid koolitada ja nõustada, pöörata koolitamisel tähelepanu uutele ühendustele, julgustada annetuste saajaid oma organisatsiooni tulemusi ja mõju numbriliselt näidata kodulehekülje avaleheküljel, nõustamisel pöörata erilist tähelepanu heale valitsemisele ja väärkasutamise hoidumisele. Annetuste kogumist ja tegemist kergendaks selleks keske ja tunnustatud keskkonna (nt. internetiportaali) arendamine.

Pettuste ja väärkasutamise ennetamine: et annetamine oleks väärikas ja tunnustatud tegevus ning et parandada annetajate ja annetuste kogujate maksukuulekust, tuleb teada ka võimalikke riske annetuste saajatele, annetajatele ja filantroopiale (korruptsioon ja kuritarvitamised). Eestis petmist ja väärkasutamist teadaolevalt ei ole, kuna meil on olulised süsteemid juba loodud: elektrooniline maksude deklareerimine ja aruannete esitamine. Eestis on automaatne kontroll, sest annetus sisestatakse kohe annetuse tegija tulumaksudeklaratsiooni, aga see ei kata annetusi, mis on tehtud tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirjas mitteolevatele ühendustele. Soovitame jätkata tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja koostamise asjatundjate komisjoni (Maksu- ja Tolliameti juures) kooskäimist ning juhtumite arutamist, kahtlastest tegevustest andmebaasi pidamist, usaldusväärse info kogumist tegeliku ohu, tagajärgede ja riskide kohta, ning harida ja nõustada nii annetuste kogujaid kui annetajaid ausas ja läbipaistvas annetuste kogumises, annetamises ja kasutamises kui ka pettuste ennetamises. Eelpool soovitatud annetamise heas tavas peavad need teemad käsitlemist leidma, sest on seotud nii annetajate kui annetuste saajate avatuse, vastutavuse ja legitiimsusega.

Annetamise statistika ja uurimine: Annetamise väärtustamist riigis näitab tema kajastamine riiklikus statistikas ja uuringutes. Ja selleks on vajalik, et annetamist puudutavad statistilised andmed oleksid kättesaadavad ning tulumaksudeklaratsioonidest oleks võimalikult maksimaalselt saada teavet, mis puudutab annetajaid (nende vanus, sugu, rahvus, haridustase jms). Annetamise ressursi hindamiseks on meil vaja teada annetajate hulga (% elanikkonnast) ja annetuste mahtu potentsiaali sarnaste turgudega võrreldes. Peab olema võimalik koguda andmeid ka nende annetuste kohta, mis on tehtud kas nõ kogumiskasti ja mitte ainult tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste koondnimekirjas nimekirjas olevatele ühendustele. Statistika kogumine annab meile infot, milline on üldine annetamise olukord; uuringud lisavad teavet selle kohta, kes kuidas, millal ja milleks annetavad ning mis annetamist mõjutab. Lisaks elanikkonna uuringule tuleb välja töötada ka annetuse saajate küsitlus või uuring, et mida, kuidas ja mis vormis neile annetatakse – raha, asjad, tasuta teenused, tasuta tooted (nt reklaamipind) jne. Nii statistika kogumisel kui uuringutes eristada selgelt nelja toetusvormi: (1) vabatahtlik tegevus; (2) üksikannetused, mida antakse tavaliselt reageeringuna palvele või kogumiskasti; (3) püsiannetused või kindlad annetused, mida tehakse järjepidevalt ja millega annetuste koguja saab arvestada; ning (4) muu toetus, nt ühendusele teenuste pakkumine või millegi ostmine.

Usume, et nende soovitude rakendamisel muutub pikemas perspektiivis annetamine Eestis normiks, meie inimesed tunnustavad ja väärtustavad lahkust ja suuremeelsust, annetamist mõistetakse, seda õpetatakse ja edendatakse ning vabatahtlikkust ja annetamist toetavad nii avalik sektor, ettevõtted kui inimesed. Tehtud soovitude elluviimine aitab:

- Suurendada annetajate arvu ning annetuste suurusi;
- Kindlustada, et need kes on juba annetanud, teevad seda ka edaspidi;
- Väärtustada annetamise kultuuri ja eriti seda, et nii eraisikud kui ettevõtted panustaksid tagasi ühiskonda annetuste kaudu;
- Suurendada püsiannetuste osakaalu annetamises;
- Kõrvaldada annetamist segavad ja piiravad takistused.

Kõige olulisem on mõistmine, et annetamine eeldab kollektiivset tegutsemist, mis areneb ja paraneb, kui kõik tegutsevad koos ja ainult ühe osapoole katsed ei ole piisavad. Kui avalik sektor (seadusandja ja täitevvõim), ühendused (annetuste kogujad, kasutajad ja aruandjad) ning annetajad (nii üksikisikud kui ettevõtted) usuvad,

et annetamine on võimalus arendada ühiskonda ja seeläbi ka oma heaolu ning tähtis ja ühiskonna küpsust näitav tegevus, siis oleme jälle mitu sammu lähemal arenenud heaoluühiskonnale ja kodanikuühiskonna arengus teistest Kesk-ja Ida-Euroopa riikidest ees.

Mõisted

Analüüsis kasutame läbivalt termineid, mille sisu on järgmine:

Annetus (i.k. *donation*) on kingitus (rahaline või muu), millega ei kaasne kohustusi (Kodanikuühiskonna lühisõnastik 2007). Igaüks saab osaleda annetamises ja igaüks saab otsesel või kaudsel moel annetamisest kasu.

Annetamiseks (i.k. *donating, ka charitable giving*) nimetatakse rahaliste või muude kingituste tegemist heategevuslikul või filantroopilisel eesmärgil.

Annetaja (i.k. *donor*) on eraisik või juriidiline isik, kes teeb annetusi.

Annetuste kogujaks (i.k. *donee*) nimetame analüüsis ühendust (organisatsiooni), kes annetusi erinevatel viisidel kogub. Inimest, kes annetusi organisatsioonile või mõne eesmärgi nime kogub nimetatakse fundraiseriks (i.k. *fundraiser*).

Avalik huvi (i.k. *public benefit, ka charity*) tähendab olulisi ühishüvesid ehk selliseid hüvesid, mida ei kasutata eratarbimiseks, vaid mis on kõigile kättesaadavad (nt. loodus, turvalisus, kultuur jms). Avalikes huvides tegutsevad ühendid ei tohi jaotada oma tegevusest saadavat majanduslikku tulu muudel kui avalikes huvides olevatel eesmärkidel. Oluline on siinjuures teha vahet avaliku ja kitsama rühma (nt. ühe maja elanikud; ühe ettevõtte töötajad) huvide vahel; see pole alati kerge ja vahe pole lõplik. Tegevus kitsamalt piiritletud grupi heaks võib samuti olla avalikes huvides, nt. kui see rühm on ebasoodsas olukorras võrreldes muu ühiskonnaga ja seega suurendab selle toetamine ühiskondlikku õiglust. Eesti seadustest viitavad avalikule huvile mh. Avaliku teenistuse seadus (§59), avaliku teenistuse eetikakoodeks ja tulumaksuseadus (§11), aga avalik huvi ei ole ühegi seadusega üheselt defineeritud. Seadus ei käsitle avalikes huvides tegutsevatena kutseorganisatsioone, ettevõtlike toetamise organisatsioone, ametiühinguid ega poliitilisi ühendusi (Kodanikuühiskonna lühisõnastik 2007). Annetamise seisukohast on avalik huvi oluline, et avalikes huvides tegutsevaiks peetakse seda tüüpi mittetulundusühinguid ja sihtasutusi, millele nende ühiskonda teenivast iseloomust on võimaldatud teatud maksusoodustused.

Filantroopia (i.k. *philanthropy*) on annetaja planeeritud vabatahtlik tegevus avalikes ehk ühiskonna huvides, mille hulka kuulub töö oma kogukonna heaks, annetamine, vabatahtlik töö jne (EMSLi voldik annetamine ja maksud).

Heategevus (i.k. *charity*) on vabatahtlik, olukorrast tingitud ja planeerimata tegevus, mida tehakse kaastundest, sümpaatiast või tavast. Heategevus ei toimu süsteemselt ühiskonna muutmiseks, vaid on pigem ühekordne reageering mõnele kampaaniale või nähtusele (EMSLi voldik annetamine ja maksud).

Kodanikuühendus (ka ühendus) - üksikisikute (mitte avaliku võimu asutuste või juriidiliste isikute) poolt kasumitaotluseta eesmärkidel asutatud organisatsioon (arengukava kontekstis reeglina avalikes huvides tegutsev mittetulundusühing või sihtasutus) või selliste organisatsioonide liit (Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014, lk 29). Ühenduse juriidilised vormis on mittetulundusühing (MTÜ) ja sihtasutus (SA).

Sponsorluseks (i.k. *sponsorship*) nimetame heategevuslikku või filantroopilist tegevust, millega ettevõtte soovib saada väarikat avalikku tunnustamist (EMSLi voldik annetamine ja maksud).

1. Annetamist kujundavad ja mõjutavad tegurid

"Filantroopiline tegevus on üks peamisi viise kuidas toetada ühiskondlikku arengut ja õiglust ning rahuldada avalikkuse vajadusi." Shelagh Gastrow, Inyathelo

Kodanikuühiskonna areng sõltub nii ühenduste endi tugevusest, kui ka avaliku sektori, meedia, ettevõtjate ja inimeste suhtumisest ning toetustest. Võttes aluseks analüüsi raames kogutud teiste riikide kogemused ning Eesti ühendustelt ja ettevõtetelt saadud tagasiside leiame, et annetamist kujundavad ja mõjutavad eelkõige järgmised tegurid, mille parandamise ja arendamise nimel tuleb tööd teha:

- annetamise väärtustamine,
- teadlike ja võimekate annetajate olemasolu,
- tublide ja ausate annetuste kogujate olemasolu,
- annetamist väärtustav ja soodustav seadusandlus,
- annetamise kohta asjakohase statistika kogumine ja uuringute läbiviimine ning
- võimalike pettuste ennetamine.

Käesolevas peatükis antakse ülevaade nende tegurite toimest ja selgitatakse, kuidas need annetamist mõjutavad.

1.1. Annetamise väärtustamine

Kuigi annetamist ei ole annetajate ja annetuste vajajateta, leiame, et kõige olulisem annetamise tuleviku seisukohalt on annetamise maine ja annetamise väärtustamine ning annetamise kujundamine meie käitumis- ja mõtlemiskultuuri osaks. Annetamine toimib kui ettevõtteid, kodanikud ja avalik sektor näevad selles võimalust anda oma panus ühiskonna parandamisse ja elukvaliteedi tõstmisse.

Eeskuju saab võtta nendest riikidest, mida me analüüsis ka kirjeldame. Kanadas, Suurbritannias ja Uus-Meremaal on ammu mõistetud, et annetamine eeldab kollektiivset tegutsemist, mis areneb ja paraneb, kui kõik tegutsevad koos: ainult ühe osapoole katsed ei ole piisavad. Kui avalik sektor (seadusandja ja täitevvõim), ühendused (annetuste kogujad, kasutajad ja aruandjad) ning annetajad (nii üksikisikud kui ettevõtted) usuvad, et annetamine on võimalus arendada ühiskonda ja seeläbi ka oma heaolu ning tähtis ja ühiskonna küpsust näitav tegevus, siis oleme jälle mitu sammu lähemal arenenud heaoluühiskonnale ja kodanikuühiskonna arengus teistest Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest ees.

Annetamise väärtustamisele aitavad kaasa järjepidev kommunikatsioon, heade lugude rääkimine, kasutatavad annetuskeskkonnad ning annetamise edendamiseks rahaliste vahendite eraldamine.

2008.a. ülemaailmne finantskriis jättis oma jälje inimeste suhtumisse, sh nende suhtumisse ühendustesse. Majanduskriisi-järgne aeg muudab inimesed valivamaks (nt kellele annetada), nad eelistavad lihtsaid ja arusaadavaid asju (nt hoidumine arusaamatutest ühendustest). Annetajad valivad ühenduse mitte ainult tema eesmärgi ja saavutuste, vaid ka haldus- ja valitsemisusutlikkuse järgi. Inimesed ei toeta enam igat toredat või kurvaks tegevat algatust ega tee mõtlemata nende heaks vabatahtlikku tööd, vaid otsivad ja soovivad läbipaistvaid, arusaadavaid, legitiimseid ja oma tegevusest ja rahadest aru anda suutvaid ühendusi, kelle tegevusel on nähtav ja positiivne mõju (Flatters, Wilmot, Harvard Business Review, 2009). Usume, et ka Eestis aitas majanduskriis kaasa mõtteviisi muutusele, et kõik ei sõltu ainult isiklikust pingutusest ja et ka tavalise inimese abistav panus on oluline.

1.2. Annetajad

Tänu annetajatele meil üldse on kodanikuühiskond ja ühendused, sest kõik ühendused on alguse saanud ju annetusest – on olnud inimene või inimesed, kes on näinud vajadust lahendada mingi probleem ja kes on

selleks annetanud nii raha, oma aega kui ka oskusi. Nad on kaasanud teisi ja seeläbi muutnud kodanikualgatused ühiskonna üldise hüve pakkujateks ja lahendajateks.

Annetamine annab annetajatele suurepärase võimaluse väljendada oma isiklikke väärtusi ja kohustusi. Teiseks, annetajad väärtustavad neid suhteid ja sidemeid, mis neil annetamise käigus tekivad. Ka siis kui annetamine on ainult ülekanne Internetis, saavad nad teada uutest ettevõtmistest, nende maailmapilt avardub ja õpivad tundma inimesi, kellega nad muidu ilmselt poleks kunagi kohtunud. Seega kuigi filantroopia eelkõige toetab teiste poolt tehtud tööd, on selles ka element, mis aitab muutuda neil, kes annetavad – nende rahulolu, eneseteadlikkus ja õnn on peamised tulemused, mida annetamise annetajale annab (Gastrow 2010).

Annetamine vajab annetajapoolset head, sihipärast ja läbimõeldud tegutsemist. Hea annetaja võtab annetamist kirega; ta soovib toetada häid algatusi ja tublisid ühendusi, kelle tegevusel on tõeline mõju. Hea annetaja usub, et innovaatiline lähenemine annetamisele toob kaasa paremaid tulemusi (Tactical Philantropy).

Tark eraisikust annetaja mõtleb enne kui annetuse teeb. Reeglina on ta ise aktiivne ja otsib vastavalt oma huvidele ning enda jaoks tähtsaid ja sobivaid ühendusi või teemasid, millele annetada. Lisaks annetamisele, võib ta ise osaleda ühenduse tegevuses, tehes vabatahtlikku tööd või olles nõukogus; ta jälgib, mida ühendus tema annetusega teeb ning suhtleb sihtgruppidega, kelle eluolu peaks tulemusena paranema. Eraisikust annetaja peaks teadma, et tal on võimalik Eestis tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas olevatele ühendustele tehtud annetustelt tulumaksu tagasi, kuid selleks tuleb annetamisel kirja panna oma isikukood, sest nii saab annetuse saaja annetusest maksuametit informeerida.

Hea annetav ettevõtte ka mõtleb enne kui annetab ning ettevõtte annetusprogramm on äritegevuse osa, millel on samasugune professionaalne mõõde kui teistel ettevõtte tegevustel. Hea ettevõtte tunnetab oma ühiskondlikku vastutust (i.k. *corporate social responsibility*) ja ta suhtub hoolivalt oma töötajatesse, looduskeskkonda ja ühiskonda tervikuna. Ettevõtted tegutsevad järjest tiheneva konkurentsi tingimustes. Turud on küllastunud, kaupade ja teenuste hinnad ning kvaliteet ühtlustuvad. Kaubamärgid võistlevad eelkõige tarbija lojaalsuse ja tähelepanu eest. Seega muutub üha tähtsamaks ettevõtte maine ning toodete ja teenuste seotus ühiskondlike väärtusega, millega seotud kulutused ei pärsi ettevõtte konkurentsivõimet, vaid toetavad seda. Nii muutuvad ühendustele annetuste näol kättesaadavaks vahendid, mis võimaldavad neil oma eesmärgi ja missiooni ellu viia ning seeläbi meie kõigi elukeskkonda paremaks muuta. Ettevõtete annetuste puhul peab olema selge, kas tegemist on annetusega või sponsorlusega. Head juhised selleks annab Eesti Reklaamagentuuride Liit oma kodulehel.²

Annetaja võib annetada otse ühendusele; fondidele, kes omakorda jagavad saadud annetusi vastavalt eesmärkidele (nt Rahvuskultuurifond, kogukonnafond); fondidele, kes saadud annetuste eest midagi muretsed või teevad (nt Tallinna Lastehaigla Toetusfond); kampaaniate kaudu (nt Jõulutunnel); korjanduse ajal (nt Päästearmee); sobivate toodete ostmisel (nt 10 senti ostetud šokolaaditahvlilt läheb mõneks heategevuslikuks otstarbeks). Üheks võimaluseks on luua ka oma fond. Annetada võib raha, asju, aktsiaid või teenuseid.

Hea annetaja arvestab otsuse tegemisel ka ühiskonna vajadusi, teisi annetajaid ja annetuse saaja innovaatilisust ja tõhusust ning annetuse saaja saab hea töö korral tema annetuste peale loota.

1.3 Annetuste kogujad

Kolmandaks oluliseks teguriks on suutlikud annetuste kogujad, nende aus, selge ja oskuslik tegevus nii annetuste kogumisel, kasutamisel kui aruandlusel. Oskusliku kogumise all peame silmas ka seda, et ühendusel on endal eeltöö tehtud ja ta teab, kui palju tal annetuste kogumiseks aega, omavahendeid ja energiat kulub ning kas annetuste kogumine end õigustab.

² Eesti Reklaamagentuuride Liit: <http://www.eral.ee/page.php?nid=18&pid=13&rid=6>

Oskuslik annetuste koguja teeb annetamise annetajale kergeks, mugavaks ja lodusaks, kasutades selleks näiteks infotehnoloogiat ja sotsiaalmeediat. Tehnoloogia kasutamine annetuste kogumiseks, saamiseks ja aruandluseks eeldab läbimõeldud plaani ja strateegiat, mis nõuab ka vahendeid.

Kindlasti aga ei tohiks ühendused lihtsalt kopeerida, mida teised teevad või oma meetodid niisama kõrvale heita – annetuste kogumisvõtete ja tehnoloogia kasutamine sõltub ikka ühenduse enda eesmärgist, suutlikkusest ja sihtgrupist, kellelt ta annetusi küsib ja kellele ta aru annab.

Annetuste saajad peavad informeerima annetajaid, ettulmaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas olevale ühendusele annetamine (vt lähemalt pt 4) tähendab, et neile annetamine on soodne. Lisaks tasub propageerida püsiannetusi, et annetustest kujuneks rohkematele Eesti ühendustele stabiilne tulubaas.

1.4 Annetamist mõjutav õiguslik keskkond

Kui avaliku sektori poolsete toetuste puhul peame silmas rahalisi vahendeid, mida ühendused saavad tegevustoetuste, projektide või teenuste näol, siis kaudsete toetuste puhul räägime seadusandlikust raamistikust ühenduste toimimiseks, teenuste pakkumiseks, avaliku poliitika kujundamiseks ning vahendite saamiseks. Sinna alla kuuluvad ka maksupoliitilised võtted maksusoodustuste vormis, et ühendused saaksid teenida tulu ning saada annetusi eraisikutelt ja ettevõtetelt. Seda nimetatakse kaudseks toetuseks, sest selmet jagada riigi vahendeid, valitsus ei kogu tulu, mida ta muidu maksuseaduste alusel võiks teha. Annetamisega seonduv õiguslik keskkond koosneb peamiselt maksusoodustustest (tulumaks, käibemaks, sotsiaalmaksud jt) ning annetusi puudutavast aruandlusest. Peamine loogika on, et annetajat ei karistata maksudega ja juba tehtud annetusi omakorda ei maksustata (Moore 2004).

Kuigi maksupoliitiline keskkond ei ole peamine annetamist mõjutav tegur, on tal mõju annetamise arenemisele. Kui seadusandlus ja maksupoliitiline keskkond ei soodusta annetamist, on ebaselge ja kohtleb nii annetajaid kui annetuste saajaid võimalike kurjategijatena, on annetamise arenemine ilmselgelt takistatud ja kui mitte võimatu, siis kindlasti keeruline. Õiguslik keskkonnas ei tohi olla ebavajalikke takistusi annetamisele.

Nii annetajatele kui annetuste kogujatele on olulised et oleks selge, millistele ühendustele tehtavad annetused on maksusoodustustega ja selleks loodud nimekirja saamise põhimõtted ühtselt mõistetavad. Suuremad maksusoodustuste ülempiirid annetustele aitavad kindlasti kaasa suurematele annetustele, eriti ettevõtete puhul. Eraisikute annetusi suurendaks kindlasti võimalus maksta neid otse palgast enne kui nad lähevad tulumaksuarvestuse alla.

1.5 Pettuste ja väärkasutamise ennetamine ja hea tava

Annetamine vajab ja eeldab nii annetajatelt kui annetuste kogujatelt ausat, omakasupüüdmatut ja läbipaistvat käitumist. Variante läbipaistvuse suurendamiseks on palju. Eestis on olemas vabaühenduste eetikakoodeks (vastu võetud 2002), mis sätestab vabaühenduste väärrika tegutsemise põhimõtted, mille järgimine tõstab ühenduste ja mittetulundussektori usaldusväarsust ühiskonnas (Vabaühenduste eetikakoodeks). ning alates 2009.aastast peavad kõik ühendused (sihtasutused ja mittetulundusühingud) oma varadest äriregistrile aru andma ja oma aruanded avalikuks tegema. Lisaks ühenduste endipoolsetele aruannetele aitavad pettuste avastamiseks ja ennetamiseks kaasa ka korralik statistika kogumine ja nii annetajatelt (erisikud ja ettevõtted) kui annetuste kogujatelt saadud andmed.

Lisaks strateegilisele ja taktikalisele suutlikkusele on oluline ka annetuste kogumise ja kasutamise eetiline pool. Järjest enam rahastajaid küsib kuidas ühendused oma tööd teevad, kas ühenduste tegevus on arusaadav, õigustatud ja ühiskonnas aktsepteeritud, kas ühendus tegutseb omaette või teistega koos, kas ühenduse tegevusel ikka on lubatud mõju. Ühenduse tegevusest huvitatud grupid, sh annetajad eeldavad, et annetuste saajad vastutavad oma lubaduste ja tegevuste eest, on ausad ja nende tegevus on arusaadav ja selge. Selge ja avatud ühendus on juba oma olemusest palju vastutusvõimelisem. Neid põhimõtteid nimetatakse ühenduste

legitiimsuseks, vastutavuseks ja avatuseks (i.k. *Legitimacy, transparency and accountability – LTA*). Nii kogumises kui kasutamises on tarvis suuremat läbipaistvust, et annetajatel oleks võimalik teha põhjendatud valikuid.

Nii annetuste saajad kui annetajad saavad head ja eetilised annetamisega seotud põhimõtted ja reeglid kirja panna hea tava vormis, sest kõike ei saa seadusega reguleerida ja annetamine eeldab eelkõige ausust ja südametunnistust, mida õiguslik keskkond peaks toetama. Nii kogumises kui kasutamises on tarvis suuremat läbipaistvust, et annetajal oleks võimalik teha organisatsioonide vahel põhjendatud valikuid. Variante läbipaistvuse suurendamiseks on palju. Kodanikuühiskonna arengukavas (KODAR) on sisse kirjutatud annetuste kogumise ja kasutamise hea tava koostamine.

1.6 Annetamise statistika ja uurimine

Korralik statistika tagab, et meil on hea ülevaade annetamisest ning annetajatelt ja annetuse saajatelt saadud informatsioon on võrreldav (sh annetuste väärkasutamine). Regulaarselt läbiviidavad uuringud aitavad meil mõista annetamise dünaamikat ja prognoosida arenguid, portreerida võimalikke annetajaid, annetuste saajaid ja annetamise viise, mida erinevad vanuses, sooga, rahvusega jne inimesed eelistavad. Selle info põhjal saavad annetuste kogujad paremini plaanida oma vahendite kogumist ning suunata oma üleskutsed ja kampaaniad sobivatele sihtrühmadele. Samuti saab riik parema ülevaate, kas tema poolt loodud tingimused ja üldine keskkond annetamiseks on soodne ning kuidas annetamine ajas muutub.

Kokkuvõtteks saame öelda, et kuigi iga komponent on omaette tähtis, on tulemusrikas ainult nende koosrakendamine. Annetamine on tulemuslik kui annetamist väärtustatakse, annetajaid ja annetuste kogujaid võimustatakse, kui maksupoliitiline keskkond soosib annetamist ja annetuste suurust ning on olemas andmed, millega annetamist hinnata ja tulevikku prognoosida. Annetamise ja annetamiskeskonna eesmärgid ei tohi olla vastuolulised. Annetamist arendavaid otsuseid tehakse nende koosmõju vaadeldes, et saavutada soovitud mõju.

2. Annetamise õiguslik keskkond

Selles peatükis anname põhjaliku ülevaate erinevate riikide annetamise õiguslikust keskkonnast. Vaatame kolme peamist valdkonda:

- 1) millised annetamist puudutavad maksupoliitilised tingimused, seadusesätted ja reeglid on maailmas kasutusel ning kuidas need mõjutavad annetajate käitumist, mis soodustavad ja mis takistavad?
- 2) millised on seadustest tulenevad võimalikud annetamisega seotud riskid annetajatele ja filantroopiale (sh korruptsioon ja kuritarvitamised annetamise mõjutajatenä)?
- 3) millised teised viisid aitavad annetuste kogujatel usaldusväärsust hoida (annetamise läbipaistvust, ausust ja heategevuslikku eesmärki toetavaid põhimõtteid ei saa ainult seadustes määratleda)?

Annetamise õiguslikku keskkonda Eestis käsitleme peatükis 4.

2.1 Annetamist puudutavad maksupoliitilised tingimused³

2.1.1 Maksusoodustused annetamisele

Maksusoodustused⁴ (i.k. *tax benefits*; ka maksuajendid, i.k. *tax incentives*) avaliku sektori kaudse toetusena aitavad kaasa ühenduste sissetuleku suurendamisele ning näitavad, kuidas riik annetamist ja annetajaid soosib. Maksusoodustused võivad annetuste puhul olla:

- Maksude mahaarvamine annetustelt (i.k. *tax deductions*) – annetaja saab terve või osa rahast, mille ta annetas kodanikuühendusele, maha arvata oma maksustatavast tulust. Seega väheneb maksumaksja maksustatav tulubaas. Maksude mahaarvamine on kõige levinum soodustus.
- Maksukrediit annetustelt (i.k. *tax credit*) – annetaja saab annetatud summa maha arvata oma muidu makstavast tulumaksust. Seega väheneb riigile minev tulumaks.
- Maksude suunamise skeemid (i.k. *tax designation*) – süsteemid, mis lubavad nii eraisikutest kui juriidilistest isikutest maksumaksjatel suunata teatud protsendi muidu riigi eelarvesse minevast tulumaksust otse erinevatele institutsioonidele.
- Maksuvabastus kodanikuühendustele tema tuludest (i.k. *tax exemption*).
- Maksuvabastus palgast (i.k. *payroll giving*) – tööandja võtab annetuse maha töötaja brutopalgast (peale sotsiaalmaksu mahaarvamist) ja saadab selle vastavasse fondi, mis selle omakorda suunab annetaja poolt nimetatud ühendusele. Annetaja saab kohese maksusoodustuse, sest tema maksustatav tulu väheneb.
- Maksuvabastused muudelt maksudelt – lisaks annetusi puudutavatele maksusoodustustele võib riik pakkuda kaudset toetust ka käibemaksu, sotsiaalmaksu, kinnisavaramaksu, luksusmaksu jt taolisi makse puudutavate maksusoodustuste vormis.

Maksude mahaarvamine tulust vähendab maksustatavat tulu ehk on soodustus tulubaasi suhtes ja maksukrediit vähendab riigile minevat tulumaksu ehk nii tehakse maksusoodustus annetajale. Eestis on annetused vastavasse Vabariigi Valitsuse nimekirja kuuluvatele MTÜdele ja SA-le juriidilisest isikust annetajale teatud ulatuses tulumaksuvabad ja füüsiline isik saab annetused maha arvata maksustatavast tulust (ka siin kehtivad piirmäärad). Sellest räägib põhjalikumalt peatükk 4.

Annetamisega seotud maksusoodustusi iseloomustavad järgmised eeldused:

- Annetus tehakse sihtasutusele, mittetulundusühingule või muule kodanikuühendusele;
- Annetus tehakse avalikes huvides tegutsevale kodanikuühendusele;
- Üldiselt on maksusoodustused mõeldud nii eraisikutest kui ettevõtetest annetajatele;
- Maksusoodustustel on kas alam või ülim piirmäär või piirprotsent;
- Annetus võib olla rahaline, kingituse või kinnisvara vormis.

³ Selle materjali koostamisel kasutasime Rahvusvahelise Mittetulundusõiguse Keskuselt (ICNL) saadud materjale (Promoting Philanthropy: the Role of Tax Benefits, Catherine Shea; Evaluating Tax Incentives for Donations to Public Benefit Organizations, Paul Bater, International Bureau of Fiscal Documentation, 2000; ICNL, The Fiscal Framework for Corporate Philanthropy in CEE and NIS, David Moore).

Valik, kumba vormi valida – kas tulumaksuvabastust või –tagastust või krediiti – sõltub sellest, kas oluline on õiglus või tõhusus. Progresseeruva tulumaksu tingimustes annab mahaarvamine üldiselt suurema soodustuse annetajale. Kuigi krediit esindab maksuvabastuse võrdsemat jaotust annetajate hulgas, ei ole tõendeid, et see kuidagi suurendaks annetamist. Käesolevas analüüsis kirjeldatud riikidest kasutab maksude mahaarvamist Suurbritannia ning maksukrediiti Kanada ja Uus-Meremaa.

2.1.2 Maksusoodustuste mõju

Maksusoodustuste puhul tekib alati küsimus, kas ja kui palju maksusoodustused mõjutavad annetamist. Selge on, et paljud inimesed annetavad inimlikel põhjustel või otsese reageeringuna katastroofidele, mitte sellepärast, et nad kalkuleerivad kui palju nad tulumaksu tagasi saavad. Samas võib maksusoodustus mõjutada annetatava summa suurust ja see puudutab valdavalt rikkamaid annetajaid.

Ka ettevõtetele ei ole maksusoodustused peamine motivatsioon annetada, kuid maksusoodustused aitavad kaasa ettevõtete mõtestatud tegevusele ja osalemisele ühenduste töös ja ühiskonna arendamisele. USA Independent Sector'i poolt hiljaaegu tehtud uuring illustreeris tugevat sidet maksupoliitika ja annetamise vahel ning näitas, et võimalus saada maksuvabastust annetustelt mängib olulist rolli annetajate otsustamisel igas sissetulekuastmes ja eriti annetuse suuruses (Moore 2004, lk 1).

Majandusteadlased on erinevatel seisukohtadel, kas maksuajendid annetuste suurendamiseks on põhjendatud või mitte. Need, kes on vastu, väidavad, et annetused on lihtsalt üks isikliku kulutamise vorme ja seega ei peaks valitsus mingil moel seda segama ega toetama. Need, kes toetavad maksuajendeid, leiavad, et on ebaõiglane maksustada inimeste ja ettevõtete tulu, mida nad isiklikult ei kasuta ja mille nad annavad ära, aidates niiviisi kaasa ühiskonna kui terviku arendamisele ning vähendades valitsuse kulutusi ühendustele. Lisaks on veel üks kasu, mida on kerge märgata ja kerge mõõta – juba tehtud annetused toovad juurde lisaannetusi kas samade annetajate poolt tagasisaadud tulumaksu uuesti suunamisega (nt Gift Aid süsteem, vt allpool), annetusi uute annetajate poolt, kes soovivad toetada tuntud ja hea mainega ning saadud annetusi hästi kasutavaid ühendusi või „*matched*“ annetamise ja rahastamise (i.k. *matched giving, funding*) vormis avalikust sektorist või ettevõtetest. Nt lubab ettevõtte annetada lisaks täpselt sama summa ühendusele, mida sellele ühendusele on annetanud selle ettevõtte töötajad.

2.1.3 Maksusoodustuste fookus

Teine huvitav küsimus on, et kellele need maksusoodustused on mõeldud ehk kas kõik tehtud annetused on maksusoodustustega või puudutab see ainult teatud tüüpi annetuste saajaid või annetuste eesmärki. Kuigi enamik riike seovad maksuajendid annetuse saanud ühenduse vormiga ja peamiselt avalikes huvides tegutsemisega, on mõnes riigis see seotud annetuse eesmärgiga (Moore 2004). Näiteks mõnedes riikides saab annetusi teha kohalikele omavalitsustele (Bulgaaria, Slovakkia), eraisikutele või ettevõtetele (Kosovo).

Enamikes riikides on maksusoodustuse tingimusteks, et annetajal puudub otsene kasusaav side annetust saava ühendusega; annetuse saaja on registreeritud ühendus; annetuse saaja tegutseb avalikes huvides, teenides teatud ühiskondlikku eesmärki (i.k. *public benefit; charity*) või ühendus tegutseb valdkonnas, mille suhtes on laiem ühiskondlik kokkulepe, et see on ühiskonnale vajalik tegevus (nt teadus, tervishoid, haridus, sport). Eraldi kategooria on kultuuriomandid. Enamik rahvaid on hoolega ametis oma kultuuripärandi hoidmisega ning soodustavad annetusi, mis on tehtud ka näiteks riiklikele muuseumitele, galeriidele. Korteriühistutele, erakondadele ja ühendustele, mis tegutsevad ainult kitsa grupi huvides, on nende esindajad, ametiühingud või eestkostjad ning mille tõttu võib neid ühendusi pidada konkreetse isiku, grupi või poliitilise huvi käepikenduseks tehtud annetused, ei kuulu maksusoodustuste alla.

On aga oluline märkida, et otsus, kas maksusoodustusi võimaldada kõikidel juhtudel või seda piirata, ei pea olema ühendusi eristav - on võimalik kujundada süsteem, et kus näiteks kõikidele ühendustele tehtavad

annetused on kas maksuvabad või saab neilt tulumaksu maha arvata, aga avalikes huvides tegutsevatele ühendustele tehtavatelt annetustelt on see veelgi soodsam. Mitmetes riikides laienevad rahalistele annetustele suunatud maksusoodustused ka mitterahalistele annetustele.

2.1.4 Maksusoodustuste suurus

Peamine annetamist soodustav maksuajend on seotud tulumaksuga. Mõned riigid piiravad annetustelt saadud soodustusi seades miinimum- ja/ või maksimumpiiri. Maksimum on tavaliselt määratud kas konkreetse summaga või protsendiga puhastulust (Bosnia, Horvaatia, Tšehhi Vabariik, Serbia, Montenegro) või maksueelsest kasumist (enamik ülejäänud Kesk- ja Ida-Euroopa riike) – protsent on peamiselt 0,5-10% vahel, aga Ungari ja Leedu võimaldavad maksude mahaarvamist kuni 20% ja 40% maksustatavast tulust (Moore 2004).

Maksimummäära seadmise eesmärgiks on soov ennetada võimalikke maksupettusi, et keegi ei saaks kogu oma maksustavat tulu maha arvata deklareerides seda annetusena. Mõnes riigis lagi üldse puudub (Suurbritannia). Maksimumsumma on aga ka annetamist piirav, sest just suured annetused on need, mida peaksime toetama ja millele maksusoodustusi pakkuma. Suurbritannias ja Uus-Meremaal ülemmäär puudub. Miinimummäära seadmise peamiseks põhjuseks on soov hoiduda kaasnevatest administreerimis- ja monitoorimiskuludest (palju annetusi väikestes summas).

2.1.5 Maksusoodustuste tegemise kulukus ja kontroll

Eeldades ja aktsepteerides, et maksusoodustused aitavad kaasa annetuste kasvamisele, peab avalik sektor olema võimeline mõõtma nende soodustuste tegelikku maksumust. Annetustelt maksuvabastuse võimaldamise otsene maksumus (vähem laekunud või tagastatav tulumaks) peab olema kiiresti tõestatav ja kindlakstehtav ning kättesaadav annetajate maksudeklaratsioonidest. Aga see on ainult üks väike osa, sest riik saab osa nendest maksuvabastustest tagasi ka selle näol, et annetusi saanud ühendus pakub annetuste eest avalikke teenuseid. Põhjuseks ei ole mitte, et riik sellele ühendusele sissetulekut avalikest vahenditest ei võimalda; rahaline kasu riigile tuleb sellest, et annetusi saanud ja seeläbi oma tööd paremini teha saav ühendus tõenäoliselt suudab võtta tööle rohkem inimesi või tõsta oma töötajate palka, makstes seega omakorda igakuiselt suuremat tulu- ja sotsiaalmaksu riigikassasse. Ja isegi kui saadud annetusi ei kasutata palkadeks, ostetakse selle eest tõenäoliselt vahendeid või teenuseid, mille eest ühendus omakorda tasub käibemaksu (Bater 2000, lk 1).

Maailmapraktikas on maksuametite kohustus kindlustada maksusoodustuste võimaldamisel nii annetuste saajatele kui annetajatele nende vastavus teatud nõuetele. Maksuameti ülesanne on kindlustada, et maksusoodustused on korrektselt registreeritud, neid ei väärkasutata ja et tingimused maksuvabastuste ja –tagastuste saamiseks on täidetud, nt ühendus on ametlikult registreeritud, ühendus esitab aastaaruandeid jne.

2.1.6 Tagasisaadava tulumaksu suunamise võimalus

Üheks maksupoliitiliseks võtteks on protsendisüsteem, mis lubab nii eraisikutest kui juriidilistest isikutest maksumaksjatel suunata teatud protsendi (1-2%) riigi eelarvesse minevast tulumaksust otse erinevatele institutsioonidele. Sõltuvalt riikidest on nendeks institutsioonideks nii avalikes huvides tegutsevad kodanikuühendused, usuorganisatsioonid, kirikud, kohaliku omavalitsuse tervishoiu- ja haridusasutused. Sellist süsteemi kasutatakse kuues Kesk- ja Ida-Euroopa riigis (Ungari, Slovakkia, Leedu, Poola, Rumeenia, Tšehhi). Kahes Lääne-Euroopa (Itaalia, Hispaania) riigis on suunamise objektiks kirikud ja Itaalias lisaks ka teatud ühiskondlikud teemad, nt näljahäda leevendamine, humanitaarabi vms. Protstandisüsteemi on uuritud ja leitud, et sel ei ole Eesti kontekstis mõtet ega tulevikku (Praxis 2008). Peamine põhjus on, et lihtsalt tulumaksu suunamine ei ole annetamine ega kuidagi soodusta annetamist.

Küll on aga kasutusel süsteem, kus riik võimaldab eraisikul juba tehtud annetuselt tagasisaadud tulumaks uuesti ühendusele suunata. Valitsusele on see süsteem kasulik, sest see on tehnoloogiliselt kerge ja lihtsalt jälgitav. Kirjeldame seda põhjalikumalt Suurbritanniat puudutavad peatükis 3.3.2.

2.2 Maksusoodustuste väärkasutamisest ja maksupettustest hoidumine⁵

Sõltumata meetodi valikust on oluline ennetada süsteemi väärkasutamist. Väärkasutamine tähendab, et ühenduse staatust kasutatakse valesti, kas maksumaksjate, annetajate, ühenduste endi või kolmandate isikute poolt (nt kelmid, kes esinevad ühenduse nime all) või annetaja saab suurt kasu tehtud annetuselt, kas siis otse ühenduselt või kolmandatelt isikutelt. Ettevõtetest annetajate puhul on see veel keerulisem, sest tuleb kindlaks teha kas annetus on osa sponsorluslepingust või lihtsalt annetus. Ühenduste (eriti avalikes huvides tegutsevate) kasutamine maksupettusteks (i.k. *tax evasion*, ka i.k. *tax fraud*) on karistatav tegevus (Lehis, 2009, lk 185) ning tõsine ja kahjuks kasvav risk mitmetes riikides, mis võib ulatuda sadadesse miljonitesse dollaritesse. Selline väärkasutamine toob rahalist kahju riigile ja määrab ühenduste ning kodanikuühiskonna mainet. Euroopas ja maailmas on nii rahapesu kui terrorismi rahastamine just kolmandas sektoris päris tõsine oht⁶.

Seepärast kirjeldame siin osas annetamisega seotud riske, mis võivad realiseeruda näiteks juhtudel, kui seadused on liiga lubavad, kui ühendused kuritarvitavad annetusi, kui ettevõtted kasutavad annetusi oma tulude varjamiseks jne.

2.2.1 Väärkasutamise viisid

OECD raporti põhjal on levinumad viisid ühenduste väärkasutamiseks maksupettusteks sellised (OECD 2008):

- Organisatsioon esineb registreeritud avalikes huvides tegutseva ühendusena eesmärgiga panna toime maksupettus.
- Registreeritud avalikes huvides tegutsev ühendus hoidub teadlikult maksudest kõrvale, et saada kasu kas asutajatele või selle juhtkonnale/ nõukogule.
- Registreeritud avalikes huvides tegutsev ühendus hoidub teadlikult maksudest kõrvale, et saada kasu kas ühendusele endale ja/ või annetajatele ilma kõrvalise abita.
- Registreeritud avalikes huvides tegutsev ühendus hoidub teadlikult maksudest kõrvale, et saada kasu kas ühendusele endale ja/ või annetajatele kasutades selleks kõrvalist abi.
- Ühendust väärkasutab kas maksumaksja või kolmas isik ühenduse enda teadmata, nt märkides oma maksudeklaratsioonis annetusi, mida tegelikult pole tehtud ja esitades valekoopiad nende tõendamiseks.
- Annetuse tegemise kaudu vähendatakse maksubaasi (ja seega ka maksukohustust) suunates annetuse ühendusse, kust selle omakorda saab muudel eesmärkidel, kui tegelik annetuse heategevuslik eesmärk, välja võtta.
- Ühendus näitab palka saavaid töötajaid vabatahtlikena, et hoiduda tulumaksust.
- Ühendus, kellel on käibemaksuvabastus, siiski viib ellu tegevusi, millest tuleb tasuda või millele lisada käibemaks.
- Ühendus annab välja tõendeid annetuste kohta, mis ei ole tegelikult annetused (nt liikmemaks).
- Ühendus annab välja tõendeid annetuste kohta, mida ei ole tegelikult tehtud.
- Ühendus vormistab vabatahtlikuna tegutseva inimese töö annetusena, mille nn annetaja arvab oma tulust maha või rakendab maksukrediidi suhtes, kui riik seda pakub.
- Kelmid kasutavad legitiimsete ühenduste nimesid annetuste kogumiseks.
- Ühenduse varjus tegutseb terroristide grupp, kes kasutab saadud annetusi terroristlikel eesmärkidel.
- Ühendus ise kasutab saadud annetusi valesti.
- Ühendus valetab annetuste suuruse ja/või väärtuse kohta.

⁵ Selle materjali koostamisel kasutasime OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) Centre for Tax Policy and Administration, 2008. Report on Abuse of Charities for Money Laundering and Tax Evasion", mille koostas Maksukuritegude ja rahapesu töögrupp (Tax Crimes and Money Laundering Sub-Group of Working Party No. 8) 19 riigist saadud tagasiside põhjal.

⁶ <http://www.fin.ee/eirahapesule>

2.2.2 Pettuste ennetamine ja avastamine

Maksupettuste äratundmiseks ja ennetamiseks kasutatakse erinevaid meetodeid: info kogumine, riskianalüüsid, riskide profileerimine, aga peamiselt annetusi puudutava info võrdlemine. Võrreldes annetajatelt saadud infot ja annetusi saanud ühenduste infot leitakse tõendeid maksupettuste ja rahapesu kohta. Ehk teisisõnu, peamine ennetuse viis on eelkõige korralik aruannete kogumise süsteem (riigi kohustus) ja nii annetuste saajate kui annetajate harimine. On ka juhtumeid, kus maksupettus on teadmatus või rumaluse tulemus.

Maksupettuste avastamiseks kasutatakse erinevaid allikaid, mis toimivad indikaatoritena. Eespool oli juba juttu andmete võrdlusest, mille aluseks on ka tõhus koostöö erinevate ametiasutuste vahel ning kodanikuühendustega. Siin on mõned näited kasulikest infoallikatest:

- Ühenduse registreerimisdokumendid, et näha mida ühendus teeb ja millise eesmärgiga ning millised inimesed on ühendusega seotud;
- Annetajate tulumaksudeklaratsioonidel olev info, sh kviitungid, annetaja sissetulek, annetaja ajalugu, ühenduste nimed, kellele annetaja on annetusi teinud;
- Ühenduse raamatupidamisdokumendid ja aruanded, sh sissetulek, palgad ja muud rahalised tööjõuga seotud kulud), bilanss, kulud;
- Ühenduse pangadokumendid;
- Ühenduse aastaaruanne, sh käive, sissetulek, annetuste kogujate ja nende eest vastutajate nimed, töötajate palgad, annetajate nimed, annetuste kasutamine;
- Avalikult kättesaadavad infoallikad, sh meedia, internet;
- Riiklikud või kohalikud ametid, sh maksuamet, politsei jne.

2.3 Annetamise eetiline ja moraalne keskkond

Lisaks seaduskuulekusele on oluline, et annetusi saav ühendus on eetiline, avatud, arusaadav ja vastutav nii annetuste tegijatele kui oma liikmetele ja teistele huvigruppidele, et miks ta annetusi kogub ja kuidas ta neid kasutab. Ühendus, kes annetusi kogub, peab kasutama oma missiooni ja lubadusi vastutustundlikult ja ausalt.

Annetajal peab olema selge, milleks annetust vajatakse, mida sellega tehakse ja milline on üldiselt ühenduse sissetulek. Annetaja peab tundma, et tema annetus on kindlates kätes ja et lubadusi, mille tarbeks ta annetusi tegi, saavutatakse. Ühendus, kes annetust saab, peab olema võimeline igale annetajale rääkima, mida annetusega on tehtud ja kui suured on tema kulud soovitud eesmärkide saavutamiseks.

Meetodid, mida annetuste saajad kasutavad lisaks seaduskuulekusele annetamise eetilise ja moraalse keskkonna hoidmiseks, on järgmised:

- Aruanded ja enda kohta käiv teave on avalik ja kättesaadav (koduleht).
- Kasutatakse auditeerimist ka siis kui seadus seda ei nõua. Annetajatele on see oluline näitaja.
- Oma tegevusi ja vahendite kulutamist jälgitakse ja hinnatakse.
- Järgitakse ühenduste eetikakoodeksit.
- Hoidutakse huvide konfliktist.
- Omatakse nõukogu ja/ või juhatust, mis on ühenduse igapäevasest juhtimisest eraldatud.
- Kaasatakse annetajaid ühenduse tegevusse ja üritustesse.

Põhjalikumalt on nendest võtetest räägitud ühendustele mõeldud trükises, mis analüüsi tulemusel valmib.

Kokkuvõtteks: annetamist toetav ja väärtustav õiguslik raamistik on riigipoolne majanduslik soodustus annetamisele ja seeläbi kaudne riigipoolne toetus nii kodanikuühendustele kui kodanikele ja ettevõtetele. Lisaks ühenduste kaudsele toetamisele aitab korralik õiguslik keskkond ära hoida soodustuste võimalikke väärkasutamisi ja kaitsta annetajate investeeringuid ning annetuste saajate mainet ja näitab annetamise väärtust riigis.

3. Annetamine maailmas

Et paremini mõista annetamise olukorda Eestis ning teha soovitusi tulevikuks, on kasulik teada, millised on annetamisega seotud arengud teistes riikides. Käesolevas osas keskendume kolmele teemale: esiteks, annetamise olukorrale maailmas; teiseks, arengutele, mida on uuringute ja artiklite põhjal võimalik välja tuua, ja kolmandaks, teiste riikide kogemustele kirjeldades annetamist ja annetamisega seotud keskkonda kolmes riigis ja tehes põgusa ülevaate annetamise olukorrast Põhjamaades.

3.1 Ajalugu ja hetkeseis

Peaaegu kõikidel riikidel, kultuuridel ja inimestel on olnud oma annetamise traditsioonid, mida on kujundanud nende ajalugu, tavad ja usk. Inimeste heategevuslik käitumine maailma eri paigus on väga erinev. Tegevus, mida ühes riigis peetakse heategevuseks, on teises normaalne igapäevane käitumine. Mõnedes riikides rahastavad ja pakuvad ühendused teenuseid, mis teistes on avaliku sektori pädevuses. Pereliikmete abistamist peetakse heategevuseks mitmetes piirkondades, teistes aga kasutatakse seda väljendit ainult võõraste aitamiseks. Annetamise ajalugu on kõige enam uuritud USAs. Teeme põgusa ülevaate annetamise arengutest viimasel sajandil (Pepin 2004).

Kuni möödunud sajandi alguseni tähendas annetamine peamiselt almuste andmist, mida anti otse vaestele inimestele või aidati neid toidu ja riietega. Selle ajani puudusid organiseeritud heategevuslikud rahastavad organisatsioonid. Tööstusajastu ettevõtjatel oli aga palju raha ja nad muutsid terve maailma nägu ja olemust. Needsamad inimesed soovisid muuta ühiskonna toimimist; neil olid suured mõtted ja ambitsioonikad ideed. Nad liikusid almuste andmisest heategevusse. Heategevuslike algatuste kaudu hakkasid nad tegelema sotsiaalsete probleemidega ja asutasid seejärel oma organisatsioone (fonde), et toetada nt raamatukogusid, ehitada muuseume ja haiglaid. Teame selliseid ajaloolisi fonde nagu Fordi Fond, Kellogg Fond ja Carnegie Fond.

1990. aastate lõpupoole tuli uus suur muutus. Uus grupp eraisikuid said rikkaks – põhjuseks oli tehnoloogia – ja algas kommunikatsiooniajastu. Ettevõtjad nagu Larry Ellison, Bill Gates, Pierre Omidyar ja Jeff Skill investeerisid märkimisväärse osa oma varandusest sotsiaalsete probleemide lahendamisse. Nad jõudsid arusaamisele ja veendumusele, et nad soovivad teha midagi enam kui lihtsalt anda raha: nad soovisid osaleda organisatsioonide juhtimises ning nad ootasid ja soovisid näha mõõdetavaid tulemusi.

Globaalsel tasandil oli 2010.a. oluline, sest kaks USA miljardäri, Warren Buffet ja Bill Gates, algatasid kampaania „The Giving Pledge“, millega kutsuti USA rikkaimaid inimesi annetama enamiku oma varandusest heategevuslikel eesmärkidel ja avalike huvides. See üleskutse tekitas palju küsimusi. On see rohkem seotud rahalise efektiivsusega või pigem riskide ja altruismiga? Kas annetajad annetavad ühendustele või hakkavad pigem ise tegutsema ning oma projekte ja ideid ellu viima, kaasamata ühendusi? Kas see üleskutse on filantroopiline või proovitakse niimoodi luua uut maailma, mis hakkab tegelikult peegeldama turumajanduslikke väärtusi selmet keskenduda kodanikuühiskonna tugevdamisele ja demokraatia hoidmisele (Gastrow 2011)?

Lisaks on paljud ühendused jõudnud arusaamale, et nad teevad tööd, mida ei peaks ilmingimata toetama annetustega, vaid mille tegemiseks ja tegemisel nad saavad ise sissetulekut teenida. Nii on sündinud kaks tegutsemisvormi, mis seotud annetamisega, kuid ühendavad endas ka ühenduse endapoolset ettevõtlikust – sotsiaalne ettevõtlikus (i.k. *social entrepreneurship*) ja ettevõtlikusfilantroopia (i.k. *venture philanthropy*). Mõlemad on olulised maksusoodustuste ja inimeste suhtumise seisukohalt, sest nad teatud mõttes uued annetusvormid ühendustele:

- Ettevõtlikusfilantroopia – lühidalt ettevõtjate, riskikapitalistide (i.k. *venture capitalist*) ja ettevõtete poolt ühendusse investeeritud inimressursid ja rahalised vahendid lootuses saada oma investeeringutelt ühiskondlikku kasu (i.k. *social return*). Ettevõtlikusfilantroop võtab endale ka rahalise kohustuse ühendust pikemaajaliselt toetada eeldusel, et ühendus saavutab lubatud ja oodatud tulemusi.

- Sotsiaalne ettevõtlus – lühidalt ühendused kas ise või partnerluses ettevõtete, riskikapitalistide ja riskifilantroopidega, mis loodavad oma investeeringutelt ja ettevõtlusest (nt edasimüüja, litsentseerimine) saada rahalist kasu (i.k. *financial return*).

Sarnaselt sotsiaalse ettevõtjaga keskendub ettevõtlusfilantroop probleemile, mitte sümptomite lahendamisele. Ettevõtlusfilantroobid toetavad ühendusi, mis toimivad ise-majandava mudeli alusel, mitte ei ela ainult annetustest (Pepin 2004).

Sellest, kuidas inimesed käituvad ja milline on annetamise olukord maailma eri paigus, annab väga hea ülevaate Charities Aid Foundation'i (CAF) maailma annetamise indeksi (i.k. *CAF World Giving Index*) raport, mis kirjeldab ja võrdleb annetamist 153 riigis. CAF World Giving Index (2010) on kokkuvõtte kolmest valdkonnast: proportsioon elanikkonnast kõigis 153 riigis, kes uuringule eelnenud kuul olid (1) annetanud raha ühendusele, (2) annetanud aega ehk olnud vabatahtlikuks, ja (3) aidanud võõrast inimest. CAF on kindlal seisukohal, et asumine selles nimekirjas kas kõrgel või madalal ei ole ilmtingimata tõeline peegeldus ühiskonna tervisest või inimeste heatahtlikkusest. Ometi näitab indeks, et jõukamad ja õnnelikumad rahvad annetavad rohkem ning peegeldab annetamise mitmepalgelisust maailma eri paigus.

Näiteks Euroopas ütlesid ainult 4% leedulastest, aga 83% maltalastest, et nad on annetanud raha ühendustele. Vabatahtliku tegevuse kohta ütlesid ainult 2% kambodzalastest et nad on seda teinud võrreldes 61% turkmeeniga. Igal maal on oma unikaalne jalajälg ja igapäev oma annetamise viis. Libeerias teeb vähem kui üks kümnenelik elanikkonnast (8%) igaküsimiseid annetusi ühendustele, kuid üle kolme neljandiku (76%) libeerlastest on iga kuu aidanud kedagi võõrast, mis on enam kui ükski teine riik maailmas. Riikides, kus kodanikuühiskonna arengut on halvanud sõda, nälg, haigused ja muud välised mõjutajad, on elu ja annetamine rasked. Austraalia ja Uus-Meremaa on kõige "annetavamad" riigid maailmas (keskmiselt 57% vastanutest on annetanud, aidanud või teinud vabatahtlikku tööd).

Kirjandus toob esile veel ühe huvitava seaduspärasuse - õnnelikud rahvad annetavad rohkem. CAFi uuring keskendus küsimustes ka inimeste heaolule ja kalduvustele ning näitas, et suhe raha ja õnne vahel on tugevam kui annetamise ja SKP vahel. Siit saab järeldada: esiteks, et annetamine on pigem emotsionaalne kui ratsionaalne tegevus; teiseks et annetamine on justkui tsükkel – õnnelikud inimesed annetavad rohkem, sest rahulolu on tugevam motivaator kui rikkus. Ja need kes annetavad, aitavad kaasa teiste õnnele, kes siis omakorda annetavad. Annetamise viimine nende riikide tasemele on Eestis raskem, sest me ei ole selle indeksi järgi väga õnnelik rahvas. Eesti asub 143 uuritud riigi seas 131. kohal (Happy Planet Index 2008).

Viimased aastad näitavad filantroopia kasvu üle maailma, eriti nüüd uutes majandustes. Brasiilias on erafondide arv tõusnud 300% viimasel 20-l aastal ja aastaks 2008, andsid Brasiilia fondid välja enam kui 5,5 miljardit USD (~3,8 miljardit eurot). Indias oli filantroopia suuruseks 5 miljardit USD (~ 3,44 miljardit eurot). Aga Venemaal, kus 1991 ettevõtlusfilantroopiat polnud olemaski, oli 2006.a. filantroopia kogusummas 2,5 miljardit USD (~1,72 miljardit eurot). Hiinas on viimasel viiel aastal loodud enam kui 800 erafondi. Euroopas on praegu üle 95,000 avalikes huvides tegutseva fondi ja 9 Euroopa riigis (Belgia, Eesti, Hispaania, Itaalia, Luksemburg, Prantsusmaa, Rootsi, Slovakkia) on 43% fondidest loodud ajavahemikul 2003-2005 (ICNL 2010).

Filantroopia areng on toimunud koos eraisikute vara kasvamisega Brasiilias, Indias, Venemaal, Hiinas ja ka teistes riikides. Märts 2010.a. seisuga 16 maailma top 50-st miljardärist olid nendest riikidest – India (6), Venemaa (4), Hiina (3), Brasiilia (2) ja Mehhiko (1). Lisaks siseriiklikule annetamisele kasvab ka piirideülene annetamine (ICNL 2010).

3.2 Globaalsed trendid annetamises

Järgnevalt teeme kokkuvõtte erinevate annetamise arenguid järgivate uurimiskeskuste leidudest selle kohta, mis suunas filantroopia ja annetamine kogu maailmas arenemas on.

Eraisikute rikkus kasvab: 15 aastat tagasi olid 75% Sunday Times rikaste nimekirjast oma vara pärinud ja 25% selle ise teeninud. 2010 on see suhe vastupidine. Samal ajal on miljardäride protsent kasvanud 25-lt 68-ni (2007 seisuga) ja Suurbritannia 1000 rikkaima inimese varandus kasvas pea 20%, ulatudes 350 miljardi naelani (Philanthropy UK).

Annetajate kogukond on mitmekesisunud: Enamik ajaloolisi fonde on asutatud valgete meeste poolt, kes teenisid oma varanduse 19. sajandil ja need fondid toimivad veel tänapäevalgi. Tänapäeva annetajad on aga oma kommete ja ideedega, kuidas maailma parandada. Erinevalt varasematest annetajatest on praegused annetajad erinevatest rassidest – USAs on suuremad annetajad just afro-ameeriklased, indiaanlased ja hispano-ameeriklased. Naised annavad sama palju kui mehed ning noored inimesed on kasvav annetajate grupp. Samas on viimased kaks põlvkonda (sündinud 1964-80 ja 1981 ja hiljem) madalama sissetulekuga kui nende vanemad ja vanavanemad, seetõttu annavad nad vähem ning suurem potentsiaal peitub nende rakendamises vabatahtlikena (Philanthropy UK).

Annetaja on muutunud ja seega muutnud ka annetamismaastikku: muutused annetuste suuruses ja rikkuse allikas on toonud välja uut tüüpi annetajad – nooremad, tavaliselt (kuid mitte alati) oma rikkuse ise teeninud ja sotsiaalselt teadlikud ja tundlikud. Need uued annetajad tahavad oma annetustega olla rohkem seotud, kasutades oma teadmisi ettevõtlusest ja oma kogemusi, et valitud ühendust või teemat rohkem toetada (Philanthropy UK). Need annetajad on valmis annetama palju, sh rahastades ühenduse põhikulusid (tegevuskulusid) ja riskides, toetades uusi ja innovaatilisi ideid (nt Eestis võrdluseks Teeme Ära kampaania). Oluline on, et eraannetajatena saavad nad võtta riske mida valitsus ja fondid lihtsalt ei saa või ei tohi.

Rohkem inimesi annavad oma eluajal: enamik annetajaid eelistab annetada oma eluajal ja mitte pärandusena. Nad soovivad nautida annetamist ja neid suhteid, mida nad annetamise käigus loovad, kas teiste annetajate, annetuse saajate või annetustest kasusaajatega. Järjest enam inimesi räägivad annetamisest avalikult, olles seeläbi eeskujuks teistele (Philanthropy UK).

Vanemate kogemused, mida nad lastele jagavad, on muutunud: oma varanduse iseteeninud annetajad eelistavad anda suuremaid summasid "tagasi ühiskonnale". Muidugi nad kindlustavad oma järeltulijad, kuid annetamine on väga tähtis. Nt 2000.a. tehtud Lloyds TSB uuring näites, et enam kui pooled inimestest, kelle vara (i.k. *liquid assets*) oli 250,000 naela või enam, eelistasid pigem selle raha kulutada või annetada kui jätta oma lastele (Philanthropy UK).

Annetajad soovivad näha oma annetuste tulemusi ja mõju: annetajad on annetamises muutumas teadlikumaks ja nõudlikumaks. Nad soovivad näha oma toetuse tulemusena saavutatud mõju. Ainult numbrid (nt kui palju inimesi osales või kui palju said abi) ei ole enam piisav ja annetajad soovivad teada, millised pikaajalised tulemused on saavutatud, nt paranenud tervis või tõusnud enesekindlus, juhul kui need on märgitud soovitud tulemustena. Annetajad nõuavad ühendustelt ka läbipaistvat ja põhjalikku aruandlust; nad tahavad olla kindlad, et nende raha kasutatakse nii mõjukalt efektiivselt kui tõhusalt (Philanthropy UK).

Järjest enam annetajaid annavad koos: annetajad töötavad koos, et nende annetustel oleks suurem mõju ja info liiguks ka kiiremini (Philanthropy UK). Annetamise ei tähenda enam ainult ühele kindlale tšeki kirjutamist või pangapälekanne tegemist. Selle asemel saab minna neti-põhisesse annetuste keskkonda, valida organisatsioonidest, kes seal kirjas on, avada arve ja suunata rahad neile, kes tunduvad kõige põnevamad ja vajalikumad. Selle käigus kohtutakse tõenäoliselt erinevate inimestega, kes jagavad sama huvi. Annetajad promovad oma annetusi Twitteri ja Facebook'i kaudu. Seda võib kutsuda ka uutmoodi Check-in'iks (Boches 2010). Lisaks siia veel ühe arengu: liiga palju tähelepanu pööratakse eraisiku huvidest lähtuvale annetamisele ja sageli ignoreeritakse annetamise kollektiivset iseloomu. Samas on need just grupid (ja mitte üksikisikud), kes algatavad, inspireerivad ja jälgivad annetamist meie ühiskonnas (Eckstein, 2001).

Annetamine on muutumas palju innovaativsemaks: filantroobid kasutavad uusi meetodeid ja viise annetamiseks, sh ka ettevõtlusfilantroopia. Annetajad kasutavad uut tüüpi ühenduste rahastamist, sh laene ja kapitali andmist, et toetada ühendusi ja sotsiaalseid ettevõtteid, täites niimoodi tühimikke ühenduste tegevuse rahastamises. Annetajad on loonud heategevuslikke panku, võimaldades sotsiaalsetel investoritel aidata abivajajaid ja samas saavutada teatud majanduslikku arengut (Philanthropy UK).

Annetajad saavad kasutada erinevaid annetamist võimaldavaid teenuseid: nii ühendused ise kui erinevad võrgustikud ja teenuste pakkujad võimaldavad annetada kergemini ja tõhusamalt ning annetajatel saada teavet ja teha teadlikemaid ning strateegilisemaid annetusi (Philanthropy UK). Ka erapangad on välja töötanud vajalikud teenused. Eestist võib näitena tuua Swedbank annetuskeskkonna, help.ee. Annetaja saab otsida ja

leida teemasid või ühendusi, kes on tähtsad ja südamelähedased; õppida tundma ühendusi, kellest annetaja pole võib olla kuulnudki või uutest vajadustest, mis ühiskonna arenedes esile kerkivad. Ja mitte ainult oma maal, vaid üle maailma (Boches 2010).

Info liigub ja see liikumine ning kvaliteet paraneb: ühenduste tegevuse ja vahendite kohta olemasolev info on jättnud paljugi soovida. See on muutunud nii mahus kui kvaliteedis. Suurbritannias on saadaval ja kasutatavad sellised allikad nagu Charity Commission's Register of Charities, GuideStar UK and Intelligent Giving, erinevad uuringud kui ka konkreetsed annetajatele mõeldud teenused (Philanthropy UK). Eestis võiks sellise organisatsiooni või programmi loomist kaaluda. Annetajad teavad rohkem nendest, kes vajavad abi ja annetusi: üks asi on olla rollis, kus saadakse abipalve mõnelt ühenduselt; aga hoopis teine, kui annetaja saab ise minna sotsiaalsele kodukale, kus on hästi palju ühendusi, mis väärt annetusi ja toetust, ja kust saab ka selgust kui paljud inimesed mida või keda toetavad ja miks ning mis oleks väga kasutaja-sõbralik (Boches 2010)

Eraannetused on muutumas ühendustele järjest tähtsamaks: hiljaaegu rikastunud inimeste arvu kasv märgib uut ja märkimisväärset sissetulekuallikat. Eraisikud annavad ühendustele piiranguteta, pidevalt ja seda annetamist saavad ühendused ette planeerida. Eraisikutest annetajad mängivad olulist rolli ka kolmanda sektori iseseisvuse hoidmisel eriti olukorras, kus järjest enam ühendusi pakuvad avalikke teenuseid saades sellest valitsuselt lepinguid, mis võib neid viia rahalisse ja poliitilisse sõltuvusse avalikust sektorist (Philanthropy UK). Eraisikud muutuvad ise ka vahendite kogujateks (i.k. *fundraiser*): kui mingi teema või valdkond on väga südamelähedane, nt tehes koduka või blogi, mille kaudu promoda endale huvitavat või olulist teemat, koguda annetusi ja lisaks ka teisi toetajaid, kes soovivad annetada (Boches 2010).

Infotehnoloogia mõjutab annetamist: sotsiaalmeedia (i.k. *social media*) on viimastel aastatel muutnud ettevõtlust, uudiseid, kirjastamist, muusikat, turundust ja haridust. Kaasaegne tehnoloogia pakub uusi võimalusi ka ühendustele annetuste kogumisel ja annetajatele nende tegemisel, aidates kulutusi kokku hoida ja võimaldades suuremat läbipaistvust, tõstes seeläbi ühenduse legitiimsust ning aidates jõuda suurema hulga annetajateni. Kindlasti ei ole infotehnoloogia üksinda lahendus annetamise arendamisele, kuid selle kasutamine aitab ning suurendab ühenduste võimalusi (Boches, 2010)

Meil kõikidel on annetajate profiilid: oma saavutustest rääkimine on inimloomuses; meile meeldib end teistega võrrelda ja saada tunnustust oma heade tegude eest. Järelilikult peaksime me igal võimalusel paneme endale selle annetaja näo ette! Mitte nii väga rääkides kui palju me annetame, aga millele ja kui suures ulatuses. Näiteks kui toetame lastekodusid arenguriikides, katastroofide ohvraid või ohustatud liike, me ju tahame, et teised sellest teaksid (Boches 2010).

3.3 Teiste riikide praktikad

Selleks et mõista ühenduste ja mittetulundussektori elujõulisust ja arenguid, vaatame kuidas erinevaid riikide grupe on kirjeldanud Johns Hopkins ülikooli uuring (Salamon, Sokolowski et al 2004, lk 41):

- Heaolu partnerlus (i.k. *Welfare Partnership*) on grupp, kuhu kuuluvad peamiselt Lääne-Euroopa riigid, mida iseloomustab suur mittetulundussektor, kes tegeleb peamiselt riigisektorist rahastatud avalike teenuste pakkumisega. Seda gruppi iseloomustab suur avaliku sektori rahaline toetus. Gruppi kuuluvad teiste seas Austria, Belgia, Holland Iirimaa, Saksamaa ja Kanada. Sellest grupist kirjeldame lähemalt Kanadat.
- Anglosaksi gruppi (i.k. *Anglo-Saxon*) iseloomustab ka suur mittetulundussektor kuid avaliku sektori rahaline tugi on märkimisväärselt madalam ja ühenduse sissetulek tuleb suuresti omateenitud tulust (sh liikmemaksud) ning annetustest. Sinna gruppi kuuluvad Austraalia, USA, Suurbritannia ja Uus-Meremaa. Kahte viimast riiki sellest grupist kirjeldame analüüsis lähemalt.
- Põhjamaade gruppi (i.k. *Nordic*) iseloomustab suur vabatahtliku tegevuse panus, riigipoolne rahastus on madalam kui heaolu partnerluse riikidel. Sinna gruppi kuuluvad Taani, Soome, Norra ja Rootsi. Nende riikide kohta teeme kokkuvõtte.

Eesti võiks kuuluda veel eraldi rühma ehk Ida-Euroopa gruppi, kuid viimane aja arengud näitavad et me pigem liigume heaolu partnerluse rühma.

Põhjalikumaks ülevaateks valisime kolm riiki: Kanada, Suurbritannia ja Uus-Meremaa. Riikide valikul ei lähtunud me võrreldavast sotsiaalmajanduslikust kontekstist ega sellest, et kultuuriline/ väärtuseline kontekst ja kodanikuühiskonna areng oleksid Eestile sarnased, sest meiega sarnase ajaloo ja taustaga riigid on peamiselt Kesk- ja Ida-Euroopas ja nende kodanikuühiskonna arengutase on Eestiga võrreldes oluliselt madalam (USAID 2009). Riikide valikul lähtusime eelkõige järgmistest kriteeriumitest:

- Kodanikuühiskond ja kolmas sektor on arenenud ja moodustavad riigis ka olulise majandusjõu. Suur-Britannias annab mittetulundussektor tööd 11% tööjulisest elanikkonnast (1995), Kanadas 12,3%-le (2002) ja Uus-Meremaal 9,6%-le (2004) (Sanders et al 2008);
- Annetamine on arenenud, annetamise kultuur ja väärtuseline kontekst on pikaajalised ja moodustab osa inimeste igapäevasest käitumisest (kuigi annetamisest saadud sissetulek ei ole ühendustele peamine sissetulekuallikas);
- Annetamise statistika on olemas ja olemasolev info on korralik ja kättesaadav;
- Annetamist on uuritud ja arenguid suudetakse kirjeldada ja prognoosida;
- Neilt on midagi õppida annetamise edendamise vallas.

Johns Hopkins University kogutud andmete põhjal moodustab annetustest saadud sissetulek arenenud riikides keskmiselt 7,2% ühenduste sissetulekust (Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, Table 4).

3.3.1 Kanada

Kanada mittetulundussektor (i.k. *nonprofit and voluntary sector*) on maailmas suuruselt teine (Holland on suurim ja USA on viiendal kohal). 2003.a. seisuga oli Kanadas ametlikult 161,000 mittetulundusühendust, nendest 80,000 on registreeritud avalikes huvides tegutsevat ühendust (i.k. *nonprofits and charities*). Alates 2003.a. on nende arv kasvanud 85,000-ni, seega peaks ühenduste koguarv olema praeguseks ligi 170,000 (Imagine Canada, 2010).

Enam kui pooled ühendustest (54%) on juhitud ainult vabatahtliku tegevuse korras. Ühendustes töötab umbes 2 miljonit inimest, moodustades ligi 12% tööjulisest elanikkonnast. Sektori osakaal SKP-st on 7,8% ehk 79,1 miljardit kanada dollarit (~57,3 miljardit eurot), mis on suurem kui näiteks autotööstus (NSNVO, 2003). Kanada elanike arv on 33,5 miljonit ja sisemajanduse koguprodukt on OECD andmetel 918 114,5 miljonit eurot (2010), elaniku kohta ligikaudu 26 074 eurot. Kanada ühendused said 2002.a. andmete kohaselt sissetulekut järgmiselt: annetustest 13% (nii eraisikud kui ettevõtted), avalikust sektorist 49% ja omateenitud tulu (sh liikmemaksud) moodustas 39% (Sanders, O'Brien, Tennant, Sokolowski and Salamon, 2008, lk 20). World Giving Indexi järgi ütles 64% küsitletud kanadalastest, et nad on teinud küsitlusele eelneva 3 kuu jooksul annetusi. Kanada jagab lirimaaga indeksi üldises edetabelis (ehk kus on arvesse võetud nii annetamine, vabatahtlik tegevus kui võõra aitamine) kolmandat kohta. USA on viiendal kohal (World Giving Index 2010, lk 9).

Annetamise statistika: statistikat ühenduste ja annetamise kohta Kanadas kogub statistikaamet (i.k. *Statistics Canada*). Kahjuks ei ole Kanada annetamist puudutav statistika aastate lõikes võrreldav, ning lisaks andmete kogumisele teevad erinevaid kokkuvõtteid ka filantroopia arendamise ja edendamise tegelevad organisatsioonid.

Eraisikud: 2009.a. deklareeritud seis (2008.a. kohta) oli järgmine: kokku dekaaris tulu 24,320,760 kanadalast ja annetusi neist 5,616,340. Annetajate arv kahanes võrreldes eelmise aastaga 0,9% (5,8 miljonilt annetajalt 5,6 annetajani). Kanada maksumaksjad deklareerisid annetusi 7,75 miljardi CAD ulatuses (~6,23 miljardit eurot). Keskmine annetus oli summas 250 kanada dollarit (~181 eurot) ehk pooled annetajad andsid enam kui see summa ja pooled vähem (Statistics Canada, 2009). Eraisikute annetused moodustavad ligikaudu 12% ühenduste sissetulekust (Statistics Canada 2007).

Ettevõtted: Kanada ettevõtted panustavad annetuste, sponsorluse, asjade annetamise ja töötajatele vabatahtliku tegevuse võimaldamise kaudu, mis on sektorile kasvavaks sissetulekuallikaks. Kokkuvõtte tegemiseks kasutame andmeid, mille oleme saanud Ettevõtete kogukonna panuse uurimise algatuselt (i.k. *Business Contributions to Community Research Initiative, ehk BCTC*), mis keskendub konkreetsetl ettevõtete annetamisele Kanadas:

- 2003.a. deklareerisid 3% Kanada ettevõtteid annetusi kogusummas 1 miljard CAD (0,72 miljardit eurot);
- Sellest 3%-st enam kui pool tuli kahest suurest majandusharust, rahandus ja kindlustus (32,1%) ja tootmine (19,4%);
- Hotelli ja toitlustusteenuste ettevõtted annetasid suurima maksueelse kasumi portsendi (2,6%);
- 71% ettevõtetest kas toetasid või võimaldasid oma töötajatel tegutseda vabatahtlikena.

Seadusandlik keskkond: maksusoodustused laienevad ainult registreeritud avalikes huvides tegutsevatele ühendustele tehtud annetustele. Need on ühendused, mis on heategevuslikud, avalikud sihtasutused või erasihtasutused, mis on loodud ja tegutsevad Kanadas. Registreeritud avalikes huvides tegutsev ühendus peab tegutsema heategevuslikel eesmärkidel ja kasutama oma vahendeid heategevuslikeks tegevusteks. Lisaks peab avalikes huvides tegutsev ühendus täitma teatud tingimusi, nt vastama avalikes huvides tegutseva ühenduse definitsioonile, hoiduma poliitilisest ja ettevõtlusest, täitma ja esitama aastaaruande (i.k. *Annual Registered Charity Information Return*), pidama korras raamatupidamist Kanadas. Selline ühendus on vabastatud oma sissetulekust tulumaksu tasumisest ja ta võib väljastada annetustõendeid annetustele ja kinkidele, mida talle tehakse.

Kuni 75% eraisikust maksumaksja puhassissetulekust võib Kanadas olla deklareeritud annetusena ja sellelt võib saada maksusoodustust maksukrediidi (mitte maksude mahaarvamise) vormis 16-29% sõltuvalt annetuse suuruselt. Mida rohkem sa annad, seda suurem maksukrediit. Lisaks rahale saab annetada ka asju (OECD, 2008). Täpsed protsendid erinevad provintside kaupa ning kuna Kanadas on progresseeruv tulumaks, siis on maksukrediitide arvestamise süsteem keeruline (Canadian Tax and Financial Information). Ettevõtetest annetajad saavad maksusoodustusi tavalise maksude mahaarvamise süsteemi kaudu (Tax Advantages of Donating to Charity). 1999. aastal tõsteti nii eraisikutele kui ettevõtetele puhassissetulekust annetusena deklareeritava summa maksimummäär 20% 75%le (Canada Revenue Agency).

Kuidas kanadalased annetavad: 2007.a. läbiviidud Kanada annetamise, vabatahtliku tegevuse ja osalemise uuring (i.k. *Canada Survey of Giving, Volunteering, and Participating, ehk CSGVP*) oli neljas omalaadne, mis sai alguse 1997.a. 2007.a. uuringu põhjal tehti enamik annetusi vastuseks kirjadele (16% annetustest), korjanduse või kampaania käigus poodides või tänavatel (12%), ükselt-uksele korjanduse kaudu (12%), kirikus või muus usulises kogunemiskohas (11%), tehes annetuse mingi ürituse raames, nt heategevuslik jooks (11%). Umbes kümnendik annetusi tehti vormis, kus annetaja maksis heategevuslikul üritusel osalemise eest (9%), annetades kellegi nimel, kes suri (9%), või tehes annetusi, kui neid küsis kolleeg (9%). Oluliselt vähem oli annetusi, kus annetaja ise läks organisatsiooni juurde (4%), tegi annetuse vastuseks telefonil teel esitatud palvele (4%), või raadio ja TV teel tehtud palvetele (2%).

Kõige levinumad annetamise viisid ei too kõige enam raha. Näiteks kirikus või muus usulises kogunemiskohas, (11%) tehtud annetused moodustasid summana 42% kõikidest annetatud dollaritest. Ja kuigi see protsent, kui palju annetajaid ise endale sobivale ühendusele omaalgatuslikult annetusi tegid (4%), oli madal, moodustasid sellisel viisil tehtud annetused 8% kogu annetuste summast. Ja vastupidi, mõned levinuimad annetuste saamise viisid tegelikult toovad sisse vähe raha. Näiteks 12% kõikidest annetustest, mis on saadud korjanduse või kampaania käigus poodides või tänavatel moodustasid ainult 1% annetuste kogusummast; ning kuigi ükselt-uksele korjanduse kaudu anti 12% juhtudest, tõi see sisse ainult 2% kogu annetuste summast (CSGVP, 2009).

Enamik kanadalasi andis sularaha või tšeki (88%). 7% annetustest tehti krediitkaardiga, 2% otse palgast ja 1% otsekorralduslepinguga ühendusele. Huvitav, et kuigi viimast kasutati väga harva, tõi see sektorile sisse 5% kogusummast. Neist annetajatest, kes annetasid krediitkaardi või otsekorralduslepinguga, tegi 27% seda Interneti kaudu. Omapärane on, et Interneti teel tehtud annetused on väiksemad (keskmiselt 119 kanada dollarit) kui mitte-interneti teel tehtud annetused (216 kanada dollarit keskmine (CSGVP, 2009)).

Keskmi Kanada annetajat iseloomustavad järgmised omadused: kõrgem haridustase, vanem iga, annetuse suurus kasvab korrelatsioonis sissetulekuga, naised annetavad sagedamini, mehed annetavad suuremaid summasid, annetavad võrdselt nii töötavad kui töötud inimesed (CSGVP, 2009).

Annetamine ja vabatahtlikuks olemine on kanadalastele normaalne ja tavapärase elu osa; nii kujundatakse oma kogukondi ja keskkonda. Peamised valdkonnad ja toetuste saajad on kunst, sport, meditsiiniuuringud, toidupangad, varjupaigad, rahvusvaheline abi ning usuga seotud paigad. Kanadalased on aktiivsed ja neile on oluline osaleda nii Kanada kui globaalse elu ja keskkonna kujundamises.

Kanadalased annavad kaastundest abivajajate vastu, soovist panustada valdkondadesse ja eesmärkidesse, millesse annetaja usub või kui see valdkond või põhjus puudutab annetajat isiklikult ja sügavalt, soovist panustada oma kogukonda, vajadusest täita oma usulisi kohustusi ja veendumusi, ning ka maksuajenditel (CSGVP, 2009). Kanada ettevõtted annavad neljal peamisel põhjusel (BCTC 2007): (1) et luua või kujundada oma ettevõtte brändi või mainet; (2) et aidata tugevdada kogukondi, mis omakorda toetaksid nende ärihuvisid; (3) et ehitada sotsiaalset kapitali ja toetust kodanike ja avaliku sektori seas; ja (4) et värvata ja hoida töötajaid.

2007.a. CSGVP näitab, et kuigi enamik kanadalasi annab valdavalt küsimise peale, annavad need, kes seda ise plaanivad (filantroobid) suuremaid summasid. See näitab annetaja ja annetuse saaja vahelise püsiva suhte tähtsust – need kes annavad korduvalt samadele ühendustele, annavad rohkem. Näiteks 19% annetajatest teatas, et nad otsustasid eelnevalt kui palju nad aastas annavad ja need annetajad annetasid keskmiselt 797 CAD aastas (võrdluseks – need kes annetasid küsimise peale, annetasid keskmiselt 351 CAD aastas). Kuigi ainult 19% annetajatest tegi seda planeeritult, moodustasid nende annetused summaarselt 35% kogu annetustest.

Annetajad, kes otsustasid eelnevalt ka, et kellele nad annavad, tegid seda suuremates summas. 32% annetajatest otsustasid eelnevalt, kellele nad annavad – nende keskmine annetus aastas oli 730 CAD annetaja kohta ja nad moodustasid 52% kogu annetustest. Võrdluseks – need 56% kes annetasid kui küsiti, tegid seda keskmises summas 240 CAD aastas ja moodustasid kokku 30% kogu annetustest. Ülejäänud moodustasid need annetajad, kes nii plaanisid kui annetasid kui küsiti (neid oli 12%; keskmine annetus aastas 646 CAD; ja moodustasid 18% kogu summast). Ja nagu öeldud, need kes regulaarselt toetasid samu ühendusi, andsid ka rohkem (CSGVP, 2009). Usuühendused ei saa küll nii palju annetusi kui teised organisatsioonid, kui nad saavad suurimaid summasid (Statistics Canada 2008).

Annetamise edendamine: Kanadas on ühenduste katusorganisatsiooniks Imagine Canada, mis liidab, toetab ja tugevdab Kanada ühendusi, et need omakorda suudaksid toetada kanadalasi ja kogukondi, mida nad teenivad. Imagine Kanada on välja andnud raamatu „Guide to Giving“, mis on mõeldud annetajale.

Kanadas on organisatsioon nimega CanadaHelps, mis on registreeritud avalikes huvides tegutsev ühendus eesmärgiga teha annetamine lihtsaks. CanadaHelps.org kodulehe kaudu saavad kõik teha annetusi igale registreeritud Kanada ühendusele. Alates 2000.a. on CanadaHelps vahendanud annetusi enam kui 100 miljoni CAD (72,5 miljoni euro) eest.

3.3.2 Suurbritannia

Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik (lühidalt Suurbritannia) on ilmselt maailma vanima annetamistraditsiooniga riike. Oma kodanikuühiskonna kujundamisel võttis Eesti Suurbritanniast õppust palju ja kõige peamiseks oli kodanikuühiskonna arenguks avaliku sektoriga kokkuleppe saavutamine Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsiooni (EKAK) vormis, mis aluseks mittetulundussektori arendamisele. Lisaks oleme Suurbritanniast õppinud palju vabatahtlikkuse arendamisest ning avalike teenuste üleandmistest kodanikuühendustele. Suurbritannia mittetulundussektor on hästi uuritud ja statistika nii ühenduste kui ka annetamise kohta kättesaadav ja usaldusväärne.

Suurbritannias on elanikke üle 61,6 miljoni ning sisemajanduse koguprodukt on OECD andmetel 2 213 646,4 miljonit USA dollarit (2010), elaniku kohta ligikaudu 35 592 dollarit.

Statistika: Statistikat kogub ühenduste register, mida kontrollib riiklik Avalikes huvides tegutsevate ühenduste komisjon (i.k. *Charity Commission*). Statistikat koondab NCVO (National Council for Voluntary Organisations), kes kombineerib seda teiste tema käsutuses olevate andmetega ning avaldab saadud tulemuse mittetulundussektori almanahhis. Riiklik statistikaamet omakorda kasutab almanahhis esitatud andmeid.

Viimati uuendatud (20.03.2010) almanahhi alusel oli aastatel 2007/08 Suurbritannias kokku 900,000 organisatsiooni. Nendest 171,074 olid avalikes huvides tegutsevad registreeritud ühendused (i.k. *charities*, ka *voluntary organisations*), mis erinevad suuruselt ja sissetulekult – enam kui poolte sissetulek on alla 10,000 naela (~11,363 eurot) aastas, samas kui 2,5%-l on see enam kui miljon naela (~1,1363 miljonit eurot) aastas (NCVO 2010). Teised organisatsioonid on spordiorganisatsioonid, korteriühistud, ülikoolid, ettevõtlusassotsiatsioonid jms (NCVO&CAF 2010).

2010.a.oli avalikes huvides tegutsevate ühenduste aasta kogusissetulek 35,5 miljardit naela (~40,34 miljardit eurot), millest annetusest saadud sissetulek oli eraisikutelt 8 miljardit naela (~9,09 miljardit eurot) ja äri sektorist 2 miljardit naela (~2,27 miljardit eurot) ning pärandustena on jäetud veel 2 miljardit (~2,27 miljardit eurot). Ühenduste esitatud ja annetajate käest saadud info on natuke erinev: eraisikute uuring annab 2009/10 annetuste kogusummaks 10,6 miljardit naela (~12,05 miljardit eurot), millele lisanduvad filantroopidelt saadud 1 miljard naela (NCVO&CAF 2010). Annetustest saadud sissetulek moodustas 30% ühenduste kogusissetulekust (valitsuselt saadud tulu moodustas 15% ja omateenitud või muu tulu 55%). Areng on olnud väga huvitav, sest nt 1995.a. olid vastavad protsendid annetused 11%, valitsuselt 45% ja omateenitud ning muu tulu 43% (Sanders, O'Brien, Tennant, Sokolowski and Salamon, 2008, lk 20).

World Giving Indexi järgi ütles 73% küsitatud brittidest, et nad on teinud küsitlusele eelneva 3 kuu jooksul annetusi. Suurbritannia jagab Sri Lankaga indeksi üldises edetabelis (ehk kus on arvesse võetud nii annetamine, vabatahtlik tegevus kui võõra aitamise) kaheksandat kohta (World Giving Index 2010, lk 9).

Seadusandlik keskkond: Suurbritannias eristatakse avalikes huvides tegutsevaid registreeritud ühendusi ja registreerimata grupe. Avalikes huvides tegutsevad ühendused on need ühendused, mis on loodud heategevuslikel eesmärkidel, sh vaesuse leevendamine, puuetega inimesed, eakad, usu edendamine, hariduse edendamine või muud ühiskonnale vajalikud eesmärgid. Nende reguleerimise ja maksustamisega tegelevad erinevad asutused, kes kõik töötavad koos. Ühenduste aastaaruanded on avalikud ja kättesaadavad Charity Regulator kodulehel. Maksu- ja tolliamet (i.k. *Her Majesty's Revenue and Customs (HMRC)*) vastutab kõikide ühenduste, olgu need registreeritud või mitte, maksude eest. Annetusi saab teha Avalikes huvides tegutsevate ühenduse komisjoni (i.k. *Charity Commission*) juures registreeritud ühendustele.

Avalikes huvides tegutsevad ühendused ei pea maksma tulumaksu teatud allikatest saadud sissetulekust ja summa ulatuses, mida nad kulutavad heategevuslikel eesmärkidel. 2010.a. vastu võetud Finantsakt (i.k. *Finance Act*) seadis uue tingimuse, et avalikes huvides tegutseva ühenduse juhid peavad olema "terved ja korralikud inimesed (i.k. *"fit and proper persons"*) (Finance Act 2010, Schedule 6, 7).

Füüsilised ja juriidilised isikud saavad annetustelt ja kingitustelt maksusoodustusi. Mingeid piiranguid ega lage ei ole, v.a. et ettevõtte saab maksuvabastust kuni 100% ulatuses oma maksustatavast tulust (OECD 2008). Aktsiate, maa ja ehitiste annetamine on ka maksusoodustustega. Lisaks võib näiteks sponsorlusena annetatud summad deklareerida ärikuludena ja seetõttu maha arvata ettevõtte tulust (Finance Act 1990, lg 25 muudetud Finance Act 2000, lg.39).

Füüsiline isik võib lisaks rahalisele annetusele maha arvata ka kingitustena annetatud aktsiaid või muid väärtpabereid, mille rahaliseks väärtuseks hinnatakse ühendusele annetamise päeval kehtinud väärtust (OECD 2008).

Suurbritannias toetab annetamist Gift Aid süsteem, mis toimub järgmiselt – kui eraisik, ettevõtte või mingi grupp annab raha avalikes huvides tegutsevate ühenduste nimekirjas olevale ühendusele, võib see ühendus omakorda selle summa pealt küsida maksuametilt tulumaksu endale, tõstes seega annetuse väärtust. Annetuse tegija loobub tulumaksu tagasisaamisest. Näiteks iga annetatud naela kohta saab ühendus endale Maksuametist veel 28 penni lisaks. Gift Aid süsteemi kaudu tehtud annetustelt kehtivad järgmised maksuajendid (UK Giving Survey 2009/2010):

- Ettevõtte võib maha arvata oma annetuse suuruse summa oma maksustatavast tulust.
- Füüsiliselt isikust annetaja teeb ühekordse või pideva annetuse ja annab ühendusele deklaratsiooni, et ta maksab oma tulumaksust summa, mis on samaväärne maksuga, mida ühendus küsib saadud annetuselt.

Saame seda selgitada ka nii: Gift Aid süsteemi puhul kasutatakse inglisekeelset mõistet „capital gains“, mida võib Eesti keelde tõlkida kasu vara võõrandamisest (tulumaksuseaduse § 15). Paljudes riikides, k.a. Suurbritannia on see eraldi sätete alusel maksustatav, maksumäär võib erineda ja see ei pruugi tuluna arvesse minna nt progresseeruva maksumäära määramisel. Võib olla ka nii, et kui on progresseeruvad maksumäärad, siis lihtsuse mõttes maksumaksja tegelikku maksumäära, mis tema tulude suhtes kohaldub, ei leia, vaid võetakse vahemiku järgi – kui on 30% tulumaksumäär, siis saad nt 20% tehtud annetusest veel riigi poolt juurde anda annetuse saajale vms.

See võib eesti maksumaksjale tunduda keeruline, sest Eestis on proportsionaalne maksumäär, mis on igat liiki tulule (passiivsed ja aktiivsed) ühesugune. Suurbritannias on see progresseeruv. Mis on eriline on maksimummäärade puudumine – annetuse pealt saab maksusoodustust piiranguteta.

CAFi tegevjuht John Low: „Parim, mida maksumaksjad saavad teha, et oma ühendusi toetada on märkida Gift Aid kast. Kui kõik seda kasutaksid, läheksid annetused tagasi majandussurutise eelsele tasemele“.

Loomise algusest alates on Gift Aid süsteem aidanud suurendada Suurbritannia ühenduste sissetulekut peaaegu 1 miljardi naela (~1,136 miljardi euro) võrra (CAF 2010).

Näide: kui ühendus saab 300 euro suuruse annetuse, siis seda koheldakse annetajale kui 400 euro suurust annetust, millest 100 eurot on annetaja juba maksudeks maksnud. Ühendus saab selle 100 euro maksuametist endale juurde küsida. Lisaks saab annetaja, kellel on kõrgem tulumaksumäär, endale maksuametist tagasi küsida suuremat tulumaksusoodustust, vähendades sedasi annetuse puhaskulu. Kuna Suurbritannias on astmeline tulumaks, siis on see süsteem arusaadav. Kui osale annetaja tuludest kohaldub 40% maksumäär, siis saab ta ise tagasi selle vahe (tundub, et seda korrigeeritakse ka kuidagi, kui on tululiigid, millel on astmelisest maksumäärast erinev maksumäär). Kuna Suurbritannias on erinevad maksumäärad ka eri tulu liikidele, mitte üksnes astmeline tulumaks, siis on see arvutus väga lahedaks tehtud. Annetaja täidab vastava vormi ja ühendus saab maksuametilt tulumaksu juurde küsida.

Eesti tingimustes võiks see välja näha nii: kui annetaja annab 100 eurot annetuseks, siis see loetakse summaks, millelt on maksud makstud. Meie tingimustes on brutosumma leidmiseks vaja korrutada 21/79, ehk 126,58 on summa koos tulumaksuga. Annetuse saaja saab riigilt selle 26,58 juurde lisaks annetaja antud 100-le eurole.

Kuidas inglased annetavad: iga-aastane Suurbritannia annetamise uuring 2010 (i.k. *UK Giving Survey*) viiakse läbi küsimuste kaudu, mis moodustavad osa sealse statistikaameti (i.k. *Office for National Statistics Opinions*) omnibus-uuringu raames. Küsimustele vastasid 3118 täiskasvanut (vanemad kui 16):

- Suur osa annetati Suurbritanniast välja – 24% kogusummast (eelmisel kolmel aastal oli see 15-16%). Peamiseks põhjuseks oli Haiiti maavärin.
- Annetatud summad jäid alla väga edukale 2007/2008 aastale, mil ühendused said annetusi 11,3 miljardi naela eest (kohandatud inflatsiooniga), kuid uuring (NCVO&CAF, 2010) näitab siiski tõusvat trendi. Endiselt on kõige populaarsem meditsiiniuuringud, millele annetas 32% annetajatest ja millele annetati 17% kogu annetatud summast. Meditsiiniuuringutele järgnesid ühendused, kes töötavad laste ja noortega (neid toetas 25% annetajatest).
- Enamjaolt annetatakse endiselt sularaha (enam kui 50% annetustest). Gift Aid süsteemi kasutasid 40% annetajatest, mis on väike kasv võrreldes möödunud aasta 39%-ga.
- Annetuse keskmine suurus annetaja kohta tõusis 2 naela, kuni 12 naelani. Viimased kaks aastat oli see stabiilne 10 naela annetada kohta.
- Kõige enam annetasid naised vanuses 45-63 aastat (68% annetajatest) ja kõige vähem noored mehed vanuses 16-24 (31%).
- Kui annetaja annetas oma töökoha kaudu otse palgast enne tulumaksu arvestamist (i.k. *payroll giving*), siis suunab tööandja vastava summa agentuurile, kes omakorda jagab selle annetaja valitud ühendusele või ühendustele.

Annetamise edendamine: Suurbritannias on lisaks ühenduste katusorganisatsioonile NCVO, the National Council for Voluntary Organisations, veel kaks olulist ühendust, mis annetamise ja filantroopia arendamisega

tegelevad. Esimene on organisatsioon nimega The Charities Aid Foundation (CAF), avalikes huvides tegutsev ühendus, mis on loodud teiste avalikes huvides tegutsevate ühenduste aitamiseks, et need saaksid paremini töötada annetajate, ettevõtete ja teiste ühendustega, ning annetamiskultuuri julgustamiseks ja vahendamiseks. Selleks pakutakse teenuseid ja tooteid, töötatakse soodsama maksupoliitika nimel ning aidatakse annetuste saajaid annetusest ausalt ja selgelt aru andma.

Philanthropy UK on aga peamise allikas, kust noored filantroobid saavad tasuta ja erapooletut nõu ja abi, et annetada efektiivselt. Philanthropy UK on heategevuslike fondide liidu projekt.

Philanthropy Bridge on loodud 2010.a. rahvusvahelise ühendusena eesmärgiga ühendada annetajaid ja ühendusi areneva majandusega riikides üle maailma – luua sild, et ületada klasside, kultuuride ja organisatsioonide vahelised lõhed, et kaasata inimesi ja ettevõtteid proaktiivsesse, innovaatilisse ja vastutustundlikku filantroopiasse.

3.3.3 Uus-Meremaa

Uus-Meremaa on kodanikuühiskonna arengu, vabatahtliku tegevuse ja annetamise seisukohast progressiivne väikeriik. Võtsime Uus-Meremaa kolmandaks analüüsis kirjeldatavaks riigiks, kuna arvud on võrreldes Kanada ja Suurbritanniaga väiksemad, annetamise osakaal on võrreldes valitsuse-poolsetoetusega ja muude tuluallikatega oluliselt vähenenud, aga annetamine uuritud, statistika kogutud ning annetamist väärtustatakse. Seadusandlik keskkond on väga soodus.

Uus-Meremaa lanike arv on 3,8 miljonit elanikku ja sisemajanduse koguprodukt on OECD andmetel 128 614.2 miljonit USA dollarit (2010), elaniku kohta ligikaudu 28 885 dollarit. 2004.a. andmete kohaselt moodustas annetustest saadud sissetulek 20% ühenduste kogusissetulekust (valitsuselt saadud tulu moodustas 25% ja omateenitud või muu tulu 55%) (Sanders et al 2008). Aastal 2010 oli aga pilt teistsugune: annetustest saadud tulu moodustas umbes 0,9% sektori terviktulust, mis oli vastavalt 10,52 miljardit NZD (~5,78 miljardit eurot). 2010.a. kasvas oluliselt sissetulek valitsuspoolsetest toetustest ja teenuste müügist (Charities Commission Annual Report 2010).

World Giving Indexi järgi ütles 68% küsitletud uus-meremaalastest, et nad on teinud küsitlusele eelneva 3 kuu jooksul annetusi. Uus-Meremaa jagab Austraaliaga indeksi üldises edetabelis (ehk kus on arvesse võetud nii annetamine, vabatahtlik tegevus kui võõra aitamine) esimest kohta (World Giving Index 2010, lk 9).

Statistika: statistikat ühenduste ja annetamise kohta kogub Avalikes huvides tegutsevate ühenduste komisjon (i.k. *Charities Commission*), mis paneb kokku ülevaate Uus-Meremaa mittetulundussektorist andmete põhjal, mida ta saab ühendustelt, mida nad registreerimisel Charities Commission'ile annavad ning aastaaruannetest (sh finantsaruannetest), mida ühendused esitavad. Käesoleva analüüsi tarbeks on meil kasutada andmed, mis puudutavad perioodi 01.04.2009 – 31.03.2010 (Charities Commission Annual Report 2010):

- Uus-Meremaal on 24,814 registreeritud avalikes huvides tegutsevat ühendust (i.k. *charities*), millest töötab enam kui 150,000 inimest. Lisaks 400,000 inimest aitab kaasa vabatahtlikena. Aga nagu ka mujal, töötab enamik inimesi suhteliselt väikeses arvus suurtest ühendustes.
- Registreeritud avalikes huvides tegutsevatest ühendustest 17,868 esitasid oma aastaruanded. Vahemikus 01.04.2009-31.03.2010 tehtud annetuste kogusumma oli 694 miljonit NZD ehk Uus-Meremaa dollarit (~381,3 miljonit eurot), mis on pisut enam kui eelneval aastal tehtud annetuste kogusumma (640 miljonit NZD ehk ~351,6 miljonit eurot).

Seadusandlik keskkond⁷: Uus-Meremaal on maksusoodustusena kasutusel nii maksukrediit kui maksude mahaarvamine. Maksustamine mõjutab ühendusi ja annetamist kahel viisil. Esiteks, kui organisatsioon on loodud avalikes huvides ja tegutseb heategevuslikul eesmärgil (i.k. *charitable purposes*), võib ta olla vabastatud tulumaksust (mis puudutab ainult Uus-Meremaal saadud tulu). Teiseks, kui ühendusele on antud vastav staatus (i.k. *donee*), siis saab annetuste tegija annetustelt soodustusi kas maksukrediidi (i.k. a *tax credit (formerly*

⁷ <http://www.philanthropy.org.nz/business/taxation>

rebate)) või maksu mahaarvamise (i.k. *tax deduction*) vormis. Vastasel juhul asub annetajal annetuse pealt maksu kohustus (i.k. *gift duty*), millelt on ka võimalik saada maksusoodustust. Staatuse saamiseks pöörduvad ühendused maksuameti poole (i.k. *Inland Revenue Department* (IRD)), kes vaatab üldisi tingimusi kuid vaatab ühendusi ka üksikhaaval, arvestades nende tegevust ja ajalugu.

Uus-Meremaal saavad nii ettevõtted kui eraisikud maksukrediiti nõ tingimusteta annetustele (i.k. *unconditional gifts*) kui annetused on tehtud aktsepteeritud avalikes huvides tegutsevatele ühendustel ja kui neid annetusi saab tõestada. Annetused võivad olla tehtud ülekanadega, telefoni teel või otse palgast (i.k. *payroll giving*).

Eraisiku miinimumannetus, millelt saada maksukrediiti, on 5 NZD (~2,75 eurot). Erasisik saab maksusoodustust kuni 33% ehk 1/3 annetuse suuruselt maksukrediidi vormis ehk väheneb eraisiku poolt makstav tulumaks. Oluline on märkida, et see krediit ei ole osa eraisiku tavalisest tulumaksutagastusest. Enne 2008.a. oli maksimumtagastus 630 NZD (~346 eurot) ehk ainult esimene osa 1890 NZD (~1038 euro) suuruselt annetusest oli maksusoodustusega. See piirang aga tühistati ning kõikidelt annetustelt ükskõik mis suurusel, mis on tehtud krediteeritud ühendustele, saab annetaja maksukrediiti. Annetamine on Uus-Meremaal maksustamise mõistes soodus, julgustades suuri annetusi.

Ettevõtte ei saa maksukrediiti, selle asemel saab ettevõtte tulumaksu annetuselt maha arvata. Seega vähendab mahaarvamine ettevõtte maksustavat tulu ja makstavat tulumaksu. Erijuhtumid välja arvatud (nt on osadel ettevõtetel ühenduse staatus), võisid ettevõtted kuni 2008.a. maha arvata kuni 5% oma maksustatavast tulust. Seda piirangut enam ei ole ja iga ettevõtte võib taotleda annetuselt maksu maha arvamist terve maksustatava tulu ulatuses enne annetuse tegemist. See väärtustab ja suurendab ettevõtete annetusi.

Aktsepteeritud avalikes huvides tegutsevad ühendused (i.k. *approved charitable organisations*) ehk annetuste saajad on tulumaksust vabastatud. Alates 01.juuli 2008 peavad avalikes huvides tegutsevad ühendused, kes soovivad oma maksuvaba (i.k. *tax exempt*) staatust hoida ja kellele tehtavatelt annetustel saab maksusoodustusi, olema registreeritud Uus-Meremaa avalikes huvides tegutsevate ühenduste komisjonis (i.k. *Charities Commission*)⁸.

Kuidas uus-meremaalased annetavad: lisaks statistika kogumisele annetamist ka uuritakse. Kolmanda sektori büroo (i.k. *Office for the Community and Voluntary Sector*) koos Generosity Hub'iga on andnud Nielsen Media Uuringutele ülesandeks Panorama survey kaudu koguda kvartaalselt andmeid annetamise ja vabatahtliku tegevuse kohta Uus-Meremaal, et esiteks edendada annetamist ja teiseks jälgida annetamise trende ja muutumise taset. 15.09.2010 avaldatud Kvartaalne Heategevuse Indikaatorite raport (i.k. *Quarterly Generosity Indicators report*) räägib järgmist:

Indikaatorid	Dets 2009	Märts 2010	Juuni 2010
% inimesi, kes olid vabatahtlikuks	28.3%	30.3%	27.8%
Keskmine tundide arv vabatahtlikuks tegevuseks kuus vabatahtliku kohta	8 tundi	10 tundi	10 tundi
% inimesi, kes annetasid raha	41.3%	40.1%	40.4%
Keskmine annetus dollarites kuus annetaja kohta	\$40	\$35	\$36
% inimesi, kes annetasid asju	16.4%	15.7%	19.3%

Märkused:

Protsent on võetud inimestest (3000), kes on vanemad kui 10 aastat.

Vastajatel paluti hinnata oma tegevust eelneva kolme kuu jooksul.

Taoline regulaarne andmete kogumine võimaldab jälgida ja ennustada teatud käitumismudeleid, nt et vabatahtlik tegevus aktiveerub suvel (umbes 100,000 vabatahtlikku lisandub olemasolevatele, peamiselt spordiklubide kaudu). Indikaatorite stabiilsus näitab ühenduste toetamise tugevust Uus-Meremaal. Annetamine on stabiilne ega sõltu aastaajast. Tulevikus lisandub annetajate ja vabatahtlike analüüsile ka annetusi ja vabatahtlikke saavate ühenduste analüüs, et vaadata, kas need varieeruvad nt sotsiaal, tervishoiu, keskkonna, usu või teiste sektorite vahel (How newzealanders give, 2010).

⁸ <http://www.philanthropy.org.nz/business/effective>

Annetamise edendamine: Uus-Meremaal on lisaks ühenduste katusorganisatsioonile ANGOA: Association of NGOs of Aotearoa olemas nii avalikes huvides tegutsevate ühenduste komisjon kui Uus-Meremaa Filantroopia nimeline ühendus (i.k. *Philanthropy New Zealand*). Viimane on üleriigiline filantroope, annetajaid, фонде, ettevõtteid ja kogukondi ühendav võrgustik, mille eesmärgiks on uuringute, kommunikatsiooni ja hariduse kaudu arendada, inspireerida ja edendada annetajate huve Uus-Meremaal, et annetamine areneks ning heldus ja suuremeelsus kasvaksid.

3.3.4 Põhjamaad

Lisaks eelpool põhjalikumalt käsitletud kolmele riigile teeme kokkuvõtte infost, mida õnnestus saada Põhjamaade kohta:

Norra: Norra mittetulundussektor koosneb 115,000 mittetulunduslikust ja valitsusvälisest organisatsioonist. 36% sissetulekust tuleb avalikust sektorist, 57% liikmemaksudest ja omateenitud tulust ning 7% annetustest (Frivillighet Norges 2009). Üldjuhul on avalikes huvides tegutsevad ühendused vabastatud tulumaksust ja luksusmaksust, aga nad peavad maksma tulumaksu majandustegevuselt (teenuste ja toodete müük) kui nende sissetulek ületab 17,500 eurot. Ka on avalikes huvides tegutsevad ühendused vabastatud töandja maksukohustusest kui aastane kogukulu palkadele ei ületa 56,000 eurot ja vabastus kehtib ainult summadele kuni 5640 eurot töötaja kohta. Avalikes huvides tegutsevad ühendused, mille maksustatavad varad ületavad 17,500 eurot, peavad end võtma arvele käibemaksukohuslasena. Annetajad võivad saada maksusoodustust annetustelt, mis on tehtud ühendustele, kes tegutsevad sotsiaal- või tervishoiuvallas, lastega ja noortega, usu vallas, inimõiguste, loomakaitse ja keskkonna vallas. Sellised annetused peavad olema suuremad kui 62 eurot aastas ja maksimum mahaarvatav annetus võib olla kuni 1500 eurot. Norra soovib süsteemi muuta, teha seadusandlik keskkond kergemaks, suurendada ühendusi puudutavaid maksusoodustusi ning teha ühendustele oma maksuseadus (Frivillighet Norges 2009).

Rootsi: eraisikud ei saa annetustelt mingeid soodustusi. Ettevõtted võivad maksustatavast tulust maha arvata annetused, mis teenivad ettevõtluslike eesmärgi või on ärikulud. Muidu annetustelt mahaarvamisi ei ole. Avalikes huvides tegutsevad ühendused on tulumaksust vabastatud (OECD 2008). 2009.a. annetused olid kogusummas 4,7 miljardit rootsi krooni (Svensk Insamplingskontroll 2010).

Soome: Soomes kontrollitakse ja piiratakse maksusoodustusi annetuste tegemisel teiste Põhjamaade ja ka teiste maailma arenenud riikidega võrreldes väga palju, mille põhjuseks on hirm pettuste ees ning mis ei aita kaasa annetamise arengule. Soodustused laienevad avalikes huvides tegutsevatele ühendustele (s.k. *yleishyödyllinen toiminta*). Eraisik ei saa annetustelt mingit soodustust annetades ühendusele; ta saab maksusoodustust ainult annetades avalik-õiguslikule ülikoolile 250,000 euro ulatuses.

Ettevõtte saab maksusoodustust annetustelt, mille miinimumäär on 850 eurot ja maksimummäär 50,000 eurot, kuid ainult rahalistelt annetustelt (Välimäki, 2006), mis on tehtud teaduslikul, eesmärgil, kultuuri või Soome kultuuripärandi toetuseks. Soomes on sihtasutused vabastatud tulumaksust kui nad tegutsevad ainult ja otse avalikes huvides materiaalses, intellektuaalses, eetilises ja sotsiaalses tähenduses (Soome Fondide Nõukoda).

Taani: Selleks, et annetaja saaks maksud annetustelt maha arvata, peab annetuse saaja, avalikes huvides tegutsev ühendus, olema registreeritud Taani Maksusüsteemis. Annetuse tegija (nii eraisik kui ettevõtte) võib saada tehtud annetustelt tulumaksu maha arvata kui annetus on tehtud vahemikus 70-1950 eurot eeldusel et tal on annetuse saanud ühenduselt olemas vastav tõend. Ühendused peavad need annetused deklareerima. Kui annetus on tehtud kirjaliku lepingu või annuiteedi vormis kindlaks perioodiks (miinimum 10 aastat), siis saavad nii eraisikutest kui juriidilistest isikutest annetajad maha arvata kuni 15% oma maksustatavast tulust (OECD 2008).

Kokkuvõtteks. Käesolevas analüüsis kirjeldatud riikide praktikate põhjal võime öelda, et kuigi maksupoliitika ei ole peamine tegur annetamise arendamisel, siis piirangud kindlasti ei soodusta annetamist eriti tingimustes kus annetamine ei ole veel kujunenud käitumis- ja mõtlemisviisi osaks. Suurbritannias on annetamine tehtud väga

soodsaks ja tulemused on ka kohe näha. Teiste riikide kogemustest saame eelkõige õppida avaliku sektori poolset julgust annetamist võimaldada ning korraliku statistika kogumist ja uuringuid, et omada adekvaatset pilti, teha prognoose ning ennetada võimalikke pettusi. Annetamise väärtustamine on üks olulisemaid faktoreid annetamise arendamisel ning meie poolt valitud ja analüüsis kirjeldatud riikides on olemas organisatsioonid, kes annetamise promo, edendamise, väärtustamise ning lihtsustamisega tegelevad. Taani puhul tasub äramärkimist pikaajaliste annetuste soodustamine.

4. Annetamisest Eestis

Selles peatükis vaatame, milline on annetamise olukord Eestis. Anname lühikese ülevaate seni tehtud annetamist puudutavate uuringute tulemustest, annetamist puudutavatest maksupoliitilistest tingimustest, annetamise trendidest aastatel 2005-2009 statistika põhjal ning lõpuks kirjeldame viie Eesti ühenduse kogemusi annetuste kogumisel.

USAID kodanikuühenduste jätkusuutlikkuse indeksi põhjal võime öelda, et Eesti on tugevalt arenenud ühiskond, meid iseloomustavad koostöö, hea seadusandlik keskkond, tugev infrastruktuur ning positiivne meediakajastus. Arendamist vajavad organisatsioonide tegutsemisvõime ja majanduslik elujõulisus. Võrreldes teiste kesk- ja Ida-Euroopa ning endise Nõukogude Liidu riikidega (29 riigi võrdluses) on Eesti kolmas sektor oma elujõus esimesel kohal. 2009.a. Eesti ülevaade hindas meie ühenduste majanduslikku elujõulisust hindegga 2,4 (seda 7-palli süsteemis), mis ütleb, et kriitiline osa ühendustest saavad hakkama ja "kasvav majandus võimaldab kohaliku annetamise kasvamist". Paraku aga Eesti ülevaade annetamisest ei räägi – majandusliku elujõulisuse peamiste allikatena kirjeldatakse endiselt toetusi avalikust sektorist ja ühenduste endateenitud tulu (USAID 2009).

Eesti mittetulundus- ehk kolmandas sektoris toimivad mittetulundusühingud, sihtasutused ja seltsingud, mida on 2011. aasta seisuga Registrate ja Infosüsteemide Keskuse andmetel registreeritud ca 32,000 – üle 800 sihtasutuse ja üle 31,000 mittetulundusühingu. Peaaegu pool mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse kantud ühendustest moodustavad korteri-, garaaži- ja aiandusühistud. Hinnanguliselt annavad ühendused tööd 4-5% tööjõulisest elanikkonnast. Seltsingute arv ei ole teada. 2006. aastal Kodukandi poolt läbiviidud kaardistamise põhjal tegeleb maapiirkondades ca 450 seltsingut, millele lisanduvad ilma lepinguta seltsingud ja linnades tegutsevad seltsingud.

Kuigi Eestis on olemas annetamisteemaga osaliselt seotud ühendused (Heateo SA, CSR-Foorum, EMSL ning annetusi koguvad ja jagavad sihtasutused), ei ole annetamise väärtustamine ja edendamine mitte kellegi peamine ülesanne ja keegi ei tegele selle teemaga läbimõeldult ja süsteemelt.

4.1 Senised uuringud annetamisest Eestis

2010. aasta World Giving Indexi (CAF 2010) kohaselt on Eesti kokkuvõttes 121. kohal ja meie tulemused olid järgmised: 12% inimestest on annetanud raha, 15% on olnud vabatahtlikuks ja 37% on aidanud võõrast. Riikide võrdluses jagame kohta Kasahstani, Kõrgõstani, Kosovo, Ungari, Palestiina, Bosnia-Hertsogoviina ja Kongo Demokraatliku Vabariigiga.

Tallinna Ülikooli Kodanikuühiskonna uurimis- ja arenduskeskuse poolt läbiviidud uuring (KUAK 2010) Kodanikualgatuse institutsionaliseerumisest Eestis annab hea ülevaate Eesti ühenduste võimalusest oma tegevusi rahastada. 2009. aasta uuringu ankeedis paluti kodanikeühendustel nimetada organisatsiooni rahastamisallikad ning nimetada sealjuures kõik sobivad variandid. Küsitluse tulemused näitavad, et kõige sagedamini nimetavad MTÜd (n=1034) 2009. aastal oma rahastamisallikatena tulusid liikmemaksudest (63%), millele järgnevad KOVi toetused (51%) ja toetused riiklikest fondidest (31%). Mõnevõrra vähem nimetatakse tulu majandustegevusest (28%), toetusi riigieelarvest (22%) ning Eesti ettevõtetelt (17%). Sihtasutused (n=92) on 2009. aastal seevastu kõige sagedamini nimetanud tulusid majandustegevusest (52%), toetusi riiklikest fondidest (40%), Eestis elavatelt eraisikutelt (36%), Eesti ettevõtetelt (34%), KOVilt (32%) ning riigieelarvelistest vahenditest (25%).

Nii ettevõtetelt saadavat toetust kui ka eraisikute annetusi saavad sihtasutused ligi kaks korda sagedamini kui mittetulundusühingud. Võrreldes praegust olukorda 2004. aasta andmetega on nende allikate kättesaadavus ühendustele mõnevõrra suurenenud, v.a. ettevõtete toetus MTÜdele, mis on aastal 2009 olnud vähem kättesaadav kui 2004.aastal (vastavalt 17% ja 24%). Aastate võrdluses on muutunud see, kui kättesaadav on ettevõtete toetus erineva suurusega mittetulundusühingutele. Kui aastal 2009 on see kõige kättesaadavam

olnud 101–500liikmelistele ühingutele ja kõige vähem üle 500liikmelistele (10%), siis aastal 2004 on saanud ettevõtete toetust just suured organisatsioonid, üle 100liikmelistest umbes 37% ning üle 500-liikmelistest juba 55%. Üle keskmise on alati edukad olnud ka Tallinna ühinged, aastal 2009 on neist saanud ettevõtete rahastust 24%. Keskmisest pisut edukamad on alati olnud samas need ühendused, mis kuuluvad üle-eestilise tasandi katusorganisatsioonidesse või koostöövõrgustikesse.

Eraisikute toetused on mõnevõrra kättesaadavamaks muutunud nii mittetulundusühingute kui sihtasutuste jaoks. 2009. aastal on saanud eraisikute toetust 15% MTÜdest ja 36% SAdest, 2004. aasta uuringu andmetel on osakaalud olnud vastavalt 14% ja 28%. Sellist erinevust mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel võib seletada asjaolu, et paljud sihtasutused ongi asutatud heategevuslike annetuste kogumiseks. Lisaks on sihtasutuste hulgas rohkem organisatioone, kes kuuluvad vabariigi valitsuse poolt koostatavasse TMS nimekirja. Toetatakse pigem vanemaid organisatioone (KUAK 2010).

TNS Emor: 2008. aastal tegi TNS Emor uuringu heategevuslikust käitumisest eesmärgiga selgitada sellealast mõtteviisi ja hoiakuid Eestis, kaardistada hetkeolukorda ja tulevikupotentsiaali (TNS Emor 2009). Uuringu käigus küsitleti 500 15-74 aastast Eesti elanikku. Uuringu põhjal saab öelda, et:

- Ühiskonna heaks tegutsevate või heategevate ühenduste, fondide ja organisatsioonide spontaanne tunnus (st. meenumine vastajale ilma abita) on jätkuvalt küllaltki madal, kuid aastaga tõusnud. Vähemalt üht sellist organisatsiooni suudab nimetada iga kolmas vastaja (aasta tagasi iga viies), keskmisest teadlikumad on eestlased ja kõrgema sissetulekuga inimesed, nende teadlikkus on aasta jooksul ka enim kasvanud;
- Ühel või teisel moel on aasta jooksul heategevusega kokku puutunud 87% vastajatest (aasta varem 85%), sealjuures raha annetanud 48%;
- Eelkõige on lisandunud inimesi, kes on kaasa löönud nõ. passiivsetes, aega ja pühendumist mitterõõndvates tegevustes (tõus 78-lt 81 %-ni), aega ja pühendumist eeldavates tegevustes on osalenud 46% vastajatest ning see näitaja aastaga ei muutunud;
- Heategevusega kokkupuuteid on keskmisest enam naistel ja eestlastel. Kõrgema sissetulekuga inimeste seas on toimunud suurimad muutused: taandunud on rahaliste annetuste tegemine, hüppeliselt on kasvanud kõikide teiste heategevusliku panuse vormide osakaal, sh. oma aja panustamine. Noorte aktiivne osalemine vabatahtlikena on langenud, kasvanud on aga passiivsete tegevuste osakaal (nt. esemete annetamine, osalemine heategevuskontsertidel jms);
- Huvi enda heategeva panuse saatuse vastu kasvab koos heategevusele pühendatud ajaga (olles jätkuvalt väikseim raha annetajate ja suurim vabatahtliku töö tegijate seas), kuid siiski on huvitatus langemas. Nii rahaliste kui ka esemete annetuste puhul on samas kasvanud kartus, et see ei pruugi jõuda õige inimeseni;
- Suurimat potentsiaali võib naha kasutatud esemete annetamisel, äraootavad ollakse rahaannetuste osas (TNS Emor 2008).

PRAXIS: August-detsember 2008.a. viis Praxis läbi uuringu (Praxis 2008) tulumaksust ühendustele protsendi suunamise seaduse võimalusest ja mõttekusest Eestis. Kokkuvõtvalt soovitati võtta vaatluse alla praegu Eestis olevad maksusoodustused ja -ajendid ning töötada nende parandamise ja edasiarendamise nimel, eesmärgiga vastata Eesti kodanikuühiskonna vajadustele. Leiti, et see alternatiiv on kõige sobivam Eesti ühenduste arenguvajaduste seisukohast, seda toetas ka Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakond. Võimalikud arengud oleksid maksuajendite ja – soodustuste protsendi suurendamine, annetamise lihtsustamine, tagastatava tulumaksu andmine ühendusele, mitte tagasi eraisikule, töö avalike huvide määratlemisega, vabatahtlikkusele seadusandlike raamistiku andmine jne.

Senistes uuringutes ja analüüsid on annetamist käsitletud vastavalt uurija erihuvile ning andmeid kogutud vastavalt võimalustele, seega on loogiline, et saadud tulemused on erinevad ja osalt isegi võrreldamatud. Käesoleva analüüsi käigus keskendume kolmele aspektile/vaatele, milleks on: annetamisega seonduv seadusandlus, annetamise trendid statistilistele andmetele tuginedes ning jagame lugejatega Eesti ühenduste kogemulusid annetuste kogumisest.

4.2 Eesti õiguslik keskkond

Eestis on annetustega seotud küsimused reguleeritud Tulumaksuseaduse paragrahvis 11.

Kellele annetada: Eesti maksusüsteem soosib annetuste ja kingituste tegemist avalikes huvides tegutsevatele ühendustele, kes on kantud Vabariigi Valitsuse tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja. Annetada võib ka tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja mitte kuuluvale organisatsioonile, ent siis ei saa eraisik annetust oma maksustatavatest tuludest maha arvata ning ettevõtte peavad selle pealt tasuma tulumaksu, nagu ka piirmääri ületavalt osalt.

Raskusi valmistab nimekirja arvamise tingimuste lai tõlgendatavus. Enam kui 32 000 registreeritud mittetulundusühingust ja sihtasutustest kuulub tulumaksusoodustusega organisatsioonide nimekirja veidi üle 2000, ehkki avalikes huvides tegutsevaid organisatsioone on kindlasti kolm-neli korda rohkem. Võib väita, et madal on teadlikkus nii nimekirja olemasolust, sinna kandmise nõuetest kui ka pakutavatest soodustustest; samuti on nimekirja väga raske pääseda ning aastate jooksul on nimekirja kogumaht sisuliselt samas suurusjärgus püsinud.

Probleemide põhjuseks on eelkõige kriteeriumi "heategevuslik" tõlgendamine, mida maksuamet näeb mõnikord kui klassikalist heategevust ehk toetuste kogumist ja vahendamist abivajajale, teinekord piisab nimekirja kandmiseks lihtsalt kasumitaotluseta avalikes huvides tegutsemisest, mis iseloomustab vabaühendusi nagunii juba olemuslikult. Segadust mõistete defineerimisega on ka teiste kriteeriumidega, nt omatulu teenivate ühenduste ja sotsiaalsete ettevõtetega; lisaks avaliku sektori asutuste (koolid, haiglad jmt) toetuseks loodud organisatsioonide määratlemisega nimekirja tingimustele vastavatena. Viimase probleemina võib välja tuua eri tunnustele vastavate organisatsioonide sobivuse hindamine, kel esineb nii seaduse kriteeriumidele vastamist kui välistavaid tunnuseid, mistõttu tehakse sarnaste organisatsioonide osas erinevad otsused, mis viitab maksuotsuste subjektiivsusele ja eelkõige raskestipõhjendatavusele.

Eraisikust annetaja: Nimekirja kuuluvale organisatsioonile tehtud annetused (materialese annetuse puhul selle turuväärtuse) saab füüsiline isik maha arvata oma maksustatavatest tuludest pärast teisi mahaarvamisi (elatised, koolituskulud, laenuintressid jms) – kokku eraisikul kuni 3196 eurot (50 000 kr) aastas ja mitte rohkem kui 50% maksustatavatest tuludest. Eraisikule on mahaarvamiste piirmäär 5% tuludest ja annetused deklareeritakse koos tuludega. Kui annetuse saaja on edastanud maksuametile annetaja isikukoodi, kajastub see eeltäidetud tuludeklaratsioonis; kui mitte, võib maksuamet küsida dokumentaalset tõestust selle annetuse kohta, mida annetaja oma tuludeklaratsioonis märkis.

Raskusi valmistab maksuerandi rakendamisel madal maksusoodustuse määr. Lisaks plaanib valitsus 2012. aastast langetada seda piirmäära veelgi.

Juriidilisest isikust annetaja: Nimekirja kuuluvale organisatsioonile tehtavad annetused on juriidilistele isikutele teatud piirides maksuvabad. Juriidiline isik peab iga aasta lõpus valima, kas tema tehtud annetuste puhul arvestab ta piirmäärana 10% eelmise majandusaasta kasumist või 3% sama aasta sotsiaalmaksuga maksustatavatest väljamaksetest. Annetused deklareerib annetaja igakuiselt vormil TSD lisa 5 (TuMs § 49).

Juriidilistele isikutele kehtivad maksuvabastuse määrad on liiga madalad ja ilmselgelt piiravad annetuste mahte, eriti väike- ja keskmise suurusega ettevõtete puhul. Väikeettevõtetes, kus palgafond on tagasihoidlik, ei pruugi ettevõtte mahtuda praegu kehtivate kriteeriumide alla. Suuremad firmad saavad palgafondi 3% kriteeriumit kasutada kui kasumit ei ole.

Eraldi mureks on nii juriidilistest kui eraisikutest annetajate ja annetuste kogujate vähene teadlikkus olemasolevatest maksusoodustustest ja nende kasutamisest. Sellest annab tunnistust ka statistika ja tagasi saamata tulumaks.

Annetada võib nii raha kui asju: Tulumaksuseaduse § 27 lg 4: „Lõikes 1 nimetatud kingitused ja annetused võivad olla tehtud rahalises või mitterahalises vormis. Mitterahalise kingituse või annetuse maksumuseks on vara turuhind, kusjuures vara soodushinnaga müügi korral on kingituse või annetuse maksumuseks vara turuhinna ja müügihinna vahe. Tasuta või turuhinnast madalama hinnaga osutatud teenust ei käsitata kingituse ega annetusena ning selle maksumust tulust maha ei arvata.” Sama põhimõtte kehtib ka juriidiliste isikute puhul, kus mitterahalise annetuse puhul võetakse aluseks annetuse turuhind (koos käibemaksuga).

Eesti väljapoole tehtiavad annetused: Eestist välja tehtavate annetustele jõustus alates 01.01.2011 tulumaksuseaduse § 11 uus redaktsioon ning Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis asutatud isikule annetades saab nüüd maksusoodustust samadel alustel, kui annetuse saaja vastab Eestis nimekirja kandmise tingimustele ega esine seaduses nimetatud välistusi.

Pettused ja väärkasutamine: Eestis on need meie väiksust arvestades kergesti ennetatavad. Seadused reguleerivad annetamisega seotud maksusoodustusi ning nimekirja kantavaid ühendusi kontrollitakse. Lisaks on vabaühendustel kohustus teha oma aruanded avalikuks, esitades need maakohtute registriosakondadele. Üheks suureks mureks teistes riikides on olnud näiteks vabatahtlikuna tegutseva inimese töö vormistamine annetusena, mille nn annetaja arvab oma tulust maha või rakendab maksukrediidi suhtes, kui riik seda pakub. Eestis on selle vältimiseks TuMS § 27 lg 4 viimane lause: Tasuta või turuhinnast madalama hinnaga osutatud teenust ei käsitata kingituse ega annetusena ning selle maksumust tulust maha ei arvata.

Vabaühenduste eetikakoodeks: Lisaks seadustele on Eesti ühendused vastu võtnud kodanikuühenduste eetikakoodeksi, mis ütleb, et "vabaühendused väärtustavad ausust, võrdsust, väärikust, avatust, solidaarsust, koostöömeelsust, mitmekesisust ja usaldusväärsust ning tegutsevad nendest väärtustest lähtudes. Nende koostöö põhineb heatahtlikul partnerlusel, vastastikusel lugupidamisel ja tunnustamisel. Vabaühenduste kohus on anda oma panus turvalise, tasakaalustatud ja hooliva ühiskonna kujundamisse. Oma igapäevases tegevuses lähtuvad vabaühendused Eesti Vabariigis kehtivatest seadustest ja teistest õigusaktidest. Eetikakoodeks sätestab vabaühenduste väärika tegutsemise põhimõtted, mille järgimine tõstab ühenduste ja mittetulundussektori usaldusväärsust ühiskonnas." Annetamist otseselt puudutavad:

- P. 6. Vabaühendus, saades vahendid oma tegevuseks peamiselt toetajatelt ja annetajatelt, kasutab saadud vahendeid otstarbekalt ja sihipäraselt.
- P. 10. Vabaühendus kasutab loodus-, inim- ja vaimuvara ning ainelisi ja varalisi vahendeid heaperemehelikult ning säästlikult, arvestades tänaste ja tulevaste põlvete vajadustega.
- P. 11. Vabaühendus lähtub nii taotleja kui toetajana headest rahastamistavade, eelarvete põhjendatusest ja läbipaistvusest ning hoidub topeltrahastamisest.
- P. 12. Vabaühendus annab oma tegevusest aru ning vastutab asutajate, liikmete, toetajate, annetajate ja avalikkuse ees.
- P. 13. Vabaühendus peab oluliseks aruandevalmidust, mille tagab oskusjuhtimine, sisemine aruandlus ja juhendumine heast raamatupidamistavast.
- P. 14. Vabaühendus avalikustab oma tegevuse sisulise ja rahalise aruande vähemalt kord aastas.
- P. 15. Informatsioon vabaühenduse missiooni, liikmeskonna, tegevuse ja rahastamise kohta peab olema
- P. 19. Vabaühendus ja seal tegutsevad isikud hoiduvad sattumast huvide konflikti. Huvide konflikti ilmnemisel võtab ühendus tarvitusele vajalikud abinõud selle lõpetamiseks.

4.3 Annetamise statistika analüüs 2005-2009

4.3.1. Annetused ja kingitused ühenduste tuluna

Ühenduste saadud annetuste ja kingituste summade ja ajaliste trendide analüüsimisel on täna võimalik kasutada vaid Eesti Maksu- ja Tolliameti statistikat. Nimelt esitavad tulumaksusoodustusega nimekirja kuuluvad ühendused Eesti Tolli- ja Maksuametile "Kingituste ja annetuste ning muude tulude kasutamise deklaratsiooni" (vorm INF9). See sisaldab kingitusi ja annetusi saanud isikute andmeid, summasid erinevate tululiikide (sh kingitused ja annetused) ja kululiikide lõikes. Kalendriaastal saadud annetusi ja kingitusi kohustuvad deklaratsioonil näitama tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja kantud

mittetulundusühing või sihtasutus, avalik-õiguslik ülikool, erakond ning haiglat pidav isik. Kasutame selle deklaratsioonivormi andmeid, kuna need sisaldavad nii rahalisi kui mitterahalisi⁹ annetusi ja kingitusi.

Nendes andmetes ei ole võimalik eristada füüsilistelt ja juriidilistelt isikutelt laekunud annetusi-kingitusi. Esitatud summad sisaldavad nii ettevõtete kui eraisikute annetusi.

99% INF9 deklaratsiooni esitajatest on läbi aastate olnud tulumaksusoodustuse nimekirja kuuluvad MTÜ-d ja sihtasutused. Vaid 44 tulumaksusoodustuse nimekirjas olnut (01.01.2005 kuni 01.01.2010) ei ole aastatel 2006-2009 annetuste ja kingituste kasutamist deklareerinud. Seega kirjeldavad kingituste ja annetuste kasutamise deklaratsiooni andmed üsna täpselt just tulumaksusoodustuse saajate nimekirjas olevaid ühendusi.

2009.aasta kohta esitas kingituste ja annetuste ning muude tulude deklaratsiooni 1315 organisatsiooni. 2008.aastal esitas 1423 organisatsiooni, 2007.a 1460, 2006.a 1519 ja 2005.a 1462. Seega 2009.aastaks oli kingituste ja annetuste deklaratsiooni esitajaid 148 võrra vähem kui 2007.aastal peale tulumaksusoodustuse saajate nimekirja muutmist. INF9 deklaratsioon esitatakse ka juhul, kui aruandeaastal ei ole annetusi või muud tulu saadud, kuid on tehtud kulutusi, sh eelneva aasta annetuste ja kingituste tulude jäägist.

Saadud annetuste ja kingituste summa

Pooltel organisatsioonidel (49%-51%) on eelarves annetustest ja kingitustest saadud vahendeid. Neist omakorda 8-10 protsenti on deklareerinud ka eelmise aasta kasutamata annetusi. Kuna organisatsioonidel on aruandeaastal kasutada nii aruandeaastal laekunud tulud kui eelmise aasta jääk, siis saadud kingituste ja annetuste summa oli 2009. aastal 640 organisatsiooni peale kokku 397,4 miljonit krooni. Keskmine deklareeritud annetuste summa 2009. aastal oli 620 881 krooni organisatsiooni kohta, kuid mediaan tunduvalt väiksem: 49248 krooni. Nimelt on saadud annetuste variatsioon väga suur: miinimum 100 krooni (MTÜ Tegudeks), maksimum 35,2miljonit krooni (SOS Lasteküla Eesti ühendus). (vt allolev tabel)

Tabel 1. Kingitused ja annetused kokku (summad kroonides)

aruandeaasta	N*	%**	Summa	mediaan***	keskmine
2005	744	51	625 354 466	93 580	840 530
2006	754	50	376 993 918	56 302	499 992
2007	745	51	376 186 812	60 000	504 949
2008	718	50	398 814 429	57 226	555 452
2009	640	49	397 363 752	49 248	620 881

Andmed: EMTA INF9 vormide andmed, autori arvutused.

*N – annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide arv

**% - annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide osakaal kõigist INF9 vormi esitanud organisatsioonidest

*** mediaan näitab deklareeritud annetuste summat, millest täpselt pooled organisatsioonid näitasid vähem ja pooled rohkem. Mediaan on täpsem keskmise summa näitaja, kuna ei ole mõjutatud alumistest ja ülemistest äärmustest, mis aritmeetilise keskmise arvutamisel tulemust moonutavad.

Kui täpsemaks minna, siis üleval esitatud deklareeritud annetused ja kingitused kokku koosnevad kahest osast. Deklaratsioonis esitatakse eraldi aruandeaastal tuluna laekunud kingituste ja annetuste summa ning eelmise aruandeaasta kasutamata kingituste ja annetuste jääk. Nende summa on oluline näitaja, kuna selle arvelt on võimalik organisatsioonil teha aruandeaastal kulutusi. Samas, kuna jääk moodustab kogusummast üsna suure osa, siis jäägi arvestamine moonutab ülevaadet annetuste laekumisest aastas ning laekumiste trendidest. Seetõttu on järgnevates tabelites esitatud laekunud annetuste ja annetuste jäägi statistika eraldi.

2009.aastal deklareeris aruandeaasta tuludena ka kingitusi ja annetusi¹⁰ 44% organisatsioonidest. See osakaal ei ole aastatega palju muutunud: 2005.aastal oli 47% kõigist tulude deklaratsiooni esitanud ühendustest, järgnevatel aastatel 45-46 %. Kokku deklareeriti annetustest ja kingitustest laekunud tulu 304,6 miljonit krooni, mis on 12 miljoni võrra vähem võrreldes 2008.aastaga. Samas vaadeldes kogu perioodi 2005-2009 on annetuste kogusumma kasvava trendiga. 2009.aasta erineb eelmistest, kuna annetusi laekus vähematele

⁹ Mitterahalises vormis saadud annetuste puhul peab olema vara üleandmist tõendav dokument. Mitterahalises vormis saadud annetuste maksumuseks on vara turuhind. Kui annetus saadi vara soodushinnaga ostu korras, siis on annetuse maksumuseks müügihinna ja turuhinna vahe. Teenusena saadud annetuse maksumuseks on teenuse turuhind.

¹⁰ Siin ja edaspidi ei ole sisse arvestatud neid organisatsioone, kes deklareerisid kingituste ja annetuste tuluna 0 krooni.

ühendustele, tulud organisatsiooni kohta muutusid väga erinevaks. Äärmiselt kõrgeid tulusid oli mõnel üksikul ja need tõstsid aritmeetilist keskmist, kuid mediaani langus näitab üldist annetustest laekunud tulude summa vähenemist organisatsiooni kohta. (vt allolev tabel)

Tabel 2. Aruandeaastal laekunud kingitused ja annetused¹¹ (summad kroonides)

aruandeaasta	N*	%**	summa	mediaan***	keskmine
2005	683	47	276 455 022	53 400	404 766
2006	679	45	298 027 881	55 240	438 922
2007	676	46	296 634 159	57 000	438 808
2008	646	45	316 162 064	59 000	489 415
2009	577	44	304 612 039	48 670	527 924

Andmed: EMTA INF9 vormide andmed, autori arvutused.

*N – annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide arv

**% - annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide osakaal kõigist INF9 vormi esitanud organisatsioonidest

*** mediaan näitab deklareeritud annetuste summat, millest täpselt pooled organisatsioonid näitasid vähem ja pooled rohkem. Mediaan on täpsem keskmise summa näitaja, kuna ei ole mõjutatud alumistest ja ülemistest äärmustest, mis aritmeetilise keskmise arvutamisel tulemust moonutavad.

Aastatel 2005-2009 on 8-10% ühendustest tekkinud ülejääk eelmisel aruandeaastal saadud kingituste ja annetuste kasutamise järel. Aastatel 2006-2009 moodustasid eelmise aruandeaastal kasutamata jäänud kingituste ja annetuste jäägid 20-22% deklareeritud kingituste ja annetuste summast. Allolevast tabelist 3 on näha, et 2005.a oli jäägi summa 349 miljonit krooni – see on 4,4 korda rohkem kui 2006.a ja 3,7 korda rohkem kui 2009.a. Kuna deklaratsiooni vormis on esitatud ka aruandeaastal tekkinud kingituste ja annetuste jääk, siis on võimalik 2010.aasta kohta juba osaliselt näidata organisatsioonide eelarvet. 2010.aastal on vähemalt 278 organisatsioonil võimalik kasutada annetustest saadud tulusid keskmiselt 378626 krooni, pooltel organisatsioonidel üle ja pooltel alla 29366 krooni (mediaan). (vt allolev tabel)

Tabel 3. Eelmise aruandeaasta kasutamata kingituste ja annetuste jääk (summad kroonides)

Aruandeaasta	N*	%**	Summa	mediaan***	keskmine
2005	742	51	348 899 444	51 593	470 215
2006	310	20	78 966 037	18 491	254 729
2007	318	22	79 552 653	27 733	250 166
2008	314	22	82 652 365	24 173	263 224
2009	267	20	92 751 713	31 315	347 385
2010***	278	-	105 257 955	29 366	378 626

Andmed: EMTA INF9 vormide andmed, autori arvutused.

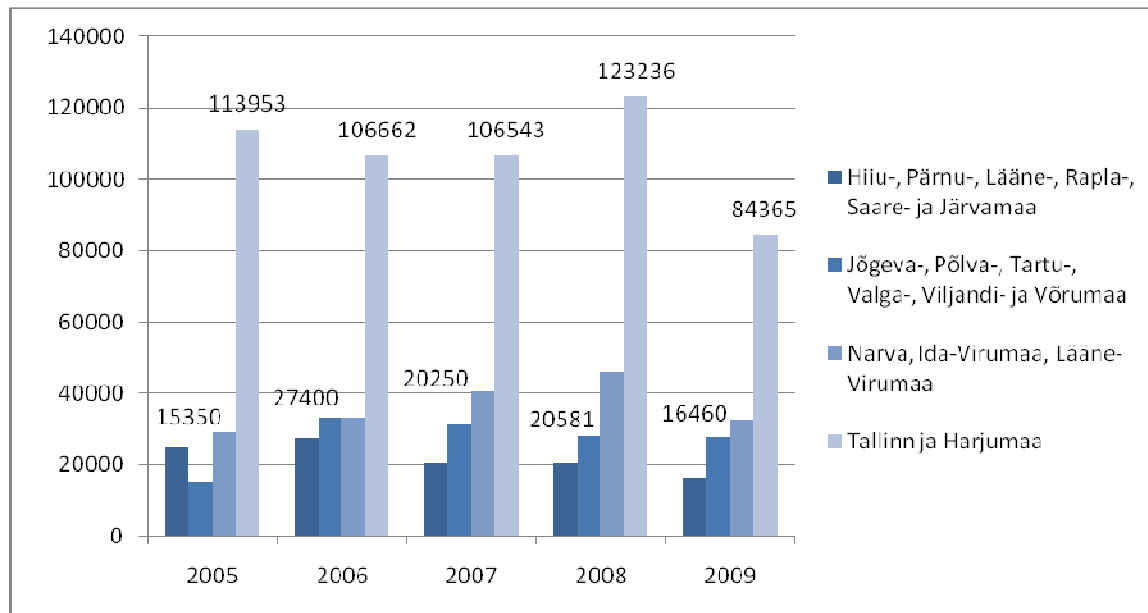
*N – annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide arv

**% - annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide osakaal kõigist INF9 vormi esitanud organisatsioonidest

*** mediaan näitab deklareeritud annetuste summat, millest täpselt pooled organisatsioonid näitasid vähem ja pooled rohkem. Mediaan on täpsem keskmise summa näitaja, kuna ei ole mõjutatud alumistest ja ülemistest äärmustest, mis aritmeetilise keskmise arvutamisel tulemust moonutavad.

¹¹ Selgitus deklaratsiooni vormi märkuste alt: Real 1.1 näidatakse aruandeaastal laekunud rahalised ja saadud mitterahalised annetused. Siin näidatakse aruandeaastal laekunud sihtotstarbelised, mittesihtotstarbelised ning oma olemuselt mittetulusühingu või sihtasutuse põhikapitali sissemaksena käsitletavat annetused.

Joonis 1. Annetuste ja kingitustena laekunud tulu mediaan regiooniti (kroonides)

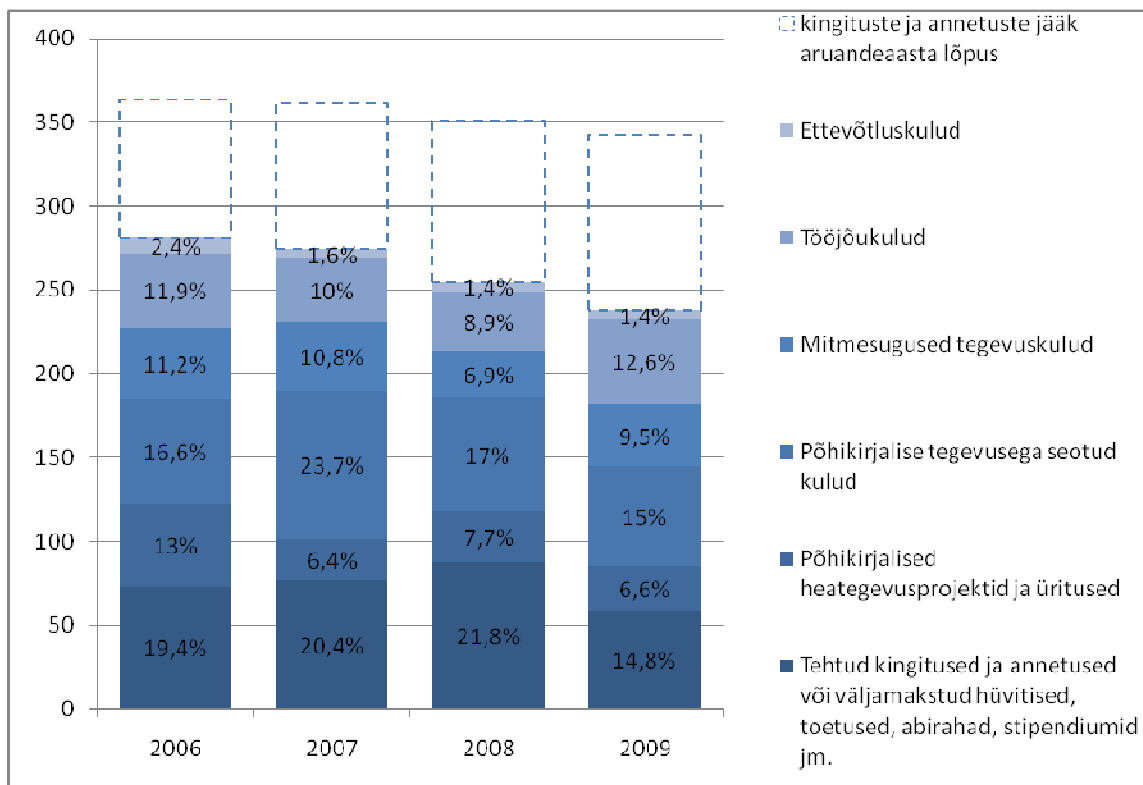

Allikas: INF9 vormide andmed, autori arvutused.

Kuidas kasutatakse saadud kingitusi ja annetusi

Alljärgneval joonisel 2 on esitatud aruandeaastate lõikes ühendustele laekunud kingituste ja annetuste arvel tehtud kulutuste üldine jaotus.

Joonis 2. Kingituste ja annetuste tulude kasutamine aruandeaastatel 2006-2009 (miljonites kroonides)

Allikas: INF9 vormide andmed, autori arvutused.

Kingituste ja annetustena saadud tulude kasutamisel on läbi aastate olnud kolm suuremat kulukohta: tehtud kingitused ja annetused või väljamakstud hüvitised, toetused, abirahad, stipendiumid jms; põhikirjalise tegevusega seotud kulud; tööjõukulud.

2009.aastal kasutati 21,6% deklareeritud annetuste kogusummast ühenduste põhikirjaliste eesmärkide täitmiseks (avalikes huvides), põhikirjaliste tegevuste elluviimisega seotud kulude katmiseks: koolitus, teabevahetus, ürituste organiseerimine, trükiste väljaandmine. Sealhulgas 6,6% annetustest kulus ühenduste heategevusprojektidele ja –üritustele. Eraldi on aga välja toodud annetusi ja kingitusi saanud organisatsioonide endi poolt tehtavate annetuste osa: annetused ja toetused moodustasid 2009.a 14,8%. Seega võib öelda, et 14,8% summaarselt annetustest ja kingitustest liikus edasi kolmandatele osapooltele. Kahjuks ei võimalda andmed täpsustada, millistele ühendustele ja/või ühiskonnagruppidele annetused on edasi liikunud.

Aastate võrdluses võib näha, et kui varasematel aastatel kasvas vahendatavate annetuste maht ja osakaal teiste kulude kõrval, siis 2009.aastaga toimus langus. Sellel võib olla palju põhjuseid, kuid kindlasti avaldas oma mõju majanduslangusega vähenenud annetamine ja ka ühendustele oluliste sissetulekuallikate, omavalitsuste ja riigi toetuste vähenemine. Laekunud annetustest ja eelmiste aastate jääkidest jäi võrreldes eelmiste aastatega rohkem vahendeid organisatsioonidele ja kasvas annetustest kaetavate tööjõukulude ja halduskulude maht (raamatupidamisteenused, konsultatsioonid, kantselei, hooldus, reklaam, kindlustus jms).

Joonisel on ka näidatud, et igal aastal tekib ühendustel kingitustest ja annetustest saadud tulude kasutamisel jääk. Statistika alusel ei ole võimalik selgitada, millest see tuleneb või kas see üldse probleem on. Kuna aga 2009.aastal jääk ei vähenenud, vaid veidi suurenes, siis tõenäoliselt ei ole tegemist reservidega.

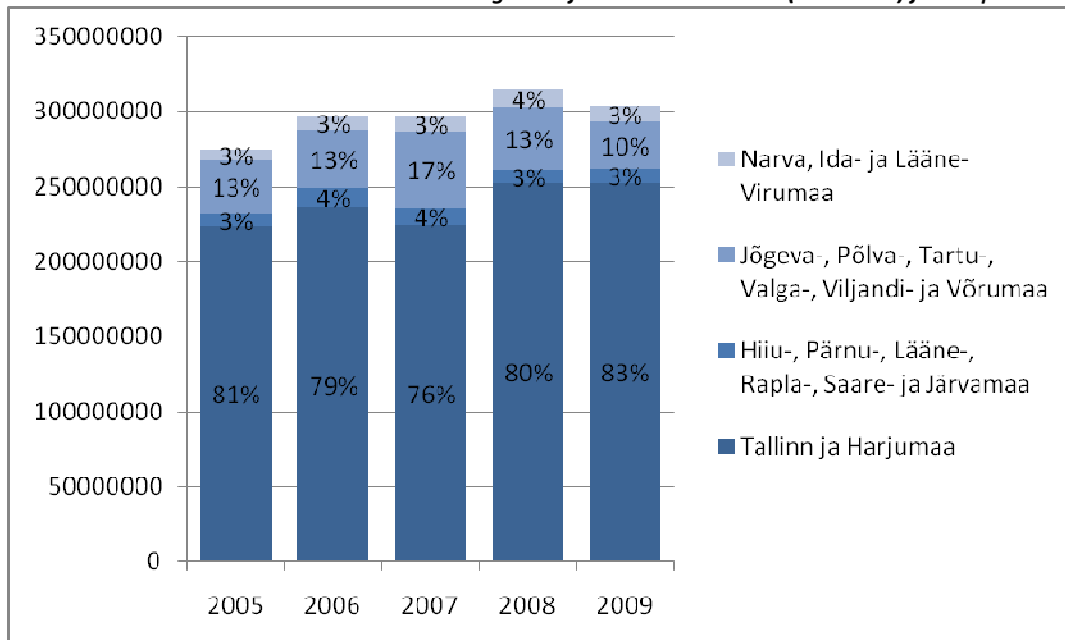
Millised ühendid said annetusi ja kingitusi?

Väga suured erinevused on organisatsioonide vahel ka piirkonniti. Kui vaadata kingituste ja annetuste ja muude tulude kasutamise deklaratsiooni esitanud organisatsioonide jaotust piirkonniti, siis läbi aastate on Tallinnas tegutsevad organisatsioonid moodustanud 35-37% kõigist INF9 vormi esitanutest. Samas kingitusi ja annetusi

deklareerinute hulgas on Tallinna organisatsioonide osakaal suurem – 2009.aastal 43%. Sellise võrdluse abil võib esile tõsta, et annetusi ja kingitusi saavad teistest suurema tõenäosusega lisaks Tallinnale ja mujal Harjumaal ning Lääne- ja Ida-Virumaal tegutsevad organisatsioonid. (vt. annetusi deklareerinud organisatsioonide jaotust piirkonniti Lisa 1 tabel 1,2, joonis 1)

Aruandeaastal tuludena laekunud kingituste ja annetuste summast on igal aastal lõviosa saanud Tallinnas ja Harjumaal tegutsevad organisatsioonid: 252,6 miljonit krooni 304,6 miljonist. Piirkonniti jagunes kingituste ja annetuste tulu 2009.aastal järgmiselt: 83% Tallinna ja Harjumaale, 10% Kesk- ja Lõuna-Eestisse, 3% Lääne-Eestisse ja saartele, 3% Ida- ja Läänevirumaale. Perioodil 2005-2009 on muutused toimunud Tallinna ja Harjumaal ning Kesk- ja Lõuna-Eesti piirkondade vahel. 2007.aastal läks viimastesse 17% annetuste kogusummast, Tallinnasse ja Harjumaale seevastu 76%. Seega pooled organisatsioonidest saavad 83% annetatud summadest ja teine pool vaid 17% - annetuste saajatena on Tallinnas ja Harjumaal registreeritud organisatsioonid ülekaalukas eeliseisus võrreldes mujal Eestis tegutsevatega.

Joonis 3. Aruandeaastal tuludena laekunud kingituste ja annetuste summa (kroonides) jaotus piirkonniti

Andmed: INF 9 vormi andmed, autori arvutused.

* sisaldab vaid aruandeaastal saadud tulusid kingituste ja annetustena, ei sisalda eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.

Aastatel 2005-2009 annetusi ja kingitusi saanud organisatsioonidest moodustavad kõige suurema hulga spordiklubid; vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevustega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid. Deklareeritud annetuste kogutulust aga on kõige suurema tüki saanud asenduskoduteenust osutavad hoolekanded jt tervishoiu ning sotsiaalhoolekandega tegelevad organisatsioonid; erakonnad; spordi alaliidud, spordiliidud, spordiühendused ja -klubid; vaba aja veetmist ja kultuurset meelelahutust pakkuvad ühendused. Alljärgnevas tabelis on võrdlusena esitatud 2009.aastal annetuste saanute jaotus ning laekunud annetuste kogusumma jaotus EMTAK tegevusalade lõikes. Kuigi EMTAK tegevusalade klassifikaatorid ei kirjelda mittetulundussektori organisatsioonide tegevusalasid väga täpselt, siis täna on see ainus kasutusel olev tegevusklassifikaator. Seetõttu on näha, et kõige rohkem organisatsioone ja annetusi on läinud organisatsioonidele, kes tegelevad nn „Muude teenindavate tegevustega“. Võrdlusest tasub esile tõsta, et kuigi igal aastal deklareerisid annetusi ja nende kasutamist vaid mõned erakonnad, siis nende annetused moodustavad annetuste kogusummast märkimisväärse osa – 2009.aastal 12,3%, kuid varasematel aastatel 8-13%. Samuti saab järeldada, et tervishoiu ja sotsiaalhoolekandega tegelevatele organisatsioonidel on annetustulu keskmisest suurem; kunsti, meelelahutuse ja vaba aja sisustamisega tegelevaid organisatsioone on aga palju, kuid annetustulud on neil pigem väiksemad.

Tabel 4. 2009.aruandeaastal saadud annetuste peamiste saajate ja summade jaotus EMTAK tegevusalade lõikes*

	annetuste saajad	Annetuste kogusumma	Mediaan**
P – Haridus	3,64%	4,4%	18 800
Q - Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	9,71%	20,8%	96 024
sh Asenduskoduteenust osutavate hoolekandeaasutuste tegevus	1,21%	12,5%	463 302
sh Mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta	5,03%	5,3%	62 851
R - Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	36,05%	24,9%	49 335
sh Spordi alaliitude, spordiliitude ja spordiühenduste tegevus	6,93%	9,7%	102 800
sh Spordiklubide tegevus	22,53%	8,4%	45 540
S - Muud teenindavad tegevused	47,31%	47,0%	42 000
sh Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid	13,34%	8,6%	49 355

sh Tervisehäiretega isikute ühendused ja nende liidud; puuetega inimeste ühendused ja nende liidud, erigruppide kaitsega seotud ühendused	7,63%	1,0%	17 750
sh Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste heaolu edendavad ühendused	5,89%	3,3%	16 625
sh Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid	3,12%	0,2%	10 335
sh Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse	2,95%	1,4%	13 949
sh Muude mujal liigitamata organisatsioonide tegevus	2,77%	4,4%	177 500
Sh Erakondade tegevus	0,52%	12,3%	2 551 244
Sh Rahvusvähemuste ühendused ja kultuuriseltsid, rahvustevahelist austust ja sõprust edendavad ühendused	1,21%	4,0%	78 282
Kokku	100%	100%	48670
100% =	577	304 612 039 kr	

Andmed: INF 9 vormide andmed (rida 1.1), autori arvutused.

* sisaldab vaid aruandeaastal saadud tuluseid kingituste ja annetustena, ei sisalda eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.

**pooled ühendused saanud vähem ja pooled rohkem annetusi. Kasutatud mediaani aritmeetilise keskmise asemel, kuna andmetes on suur variatiivsus.

Vaadeldaval perioodil 2005-2009 ei olnud kirikutel, kogudustel ja kloostritel kohustust täita INF9 deklaratsiooni, kuna nad ei pidanud kuuluma tulumaksusoodustuse saajate nimekirja soodustuse saamiseks. See aga tähendab, et üleval esitatud andmed ei sisalda kõiki usuorganisatsioonidele tehtud annetusi. Eraldi tasub välja tuua, et nende andmete järgi on kirikutele, kogudustele ja kloostritele tehtud annetusi summas 117 324 krooni 2009.a ja 121 643 krooni 2008.a. Arvestades seda, et kirikute, koguduste ja kloostrite sissetulekustest moodustavad olulise osa annetused, on see summa liialt väike. Tõsi, kirikute või nende toetajate poolt on registreeritud rida ühendusi, mis tegevusala järgi on nimetatud „muudeks usuorganisatsioonideks“. Kingituste ja annetuste kasutamise deklaratsiooni on need organisatsioonid sagedamini esitanud, kuna nad on kantud ka tulumaksusoodustuse saajate nimekirja. Neile on annetusi tehtud 2009.a 7 615 242 krooni ja 2008.a 8 081 185 krooni. Usuorganisatsioonidele tehtud annetused kokku moodustavad nendele andmetele tuginedes aga vaid 2,6% annetuste kogusummast aastal 2009.

Seega kuna kirikutel, kogudustel ja kloostritel ei ole 2005-2009 olnud kohustust esitada kingituste ja annetuste kasutamise deklaratsiooni, on andmed piiratud hindamaks usuorganisatsioonidele tehtavate annetuste mahtu. Siinkohal tuleb appi kingituste ja annetuste deklaratsioon (INF4), mille esitamine on kohustuslik kirikutele, kogudustele ja kloostritele. EMTA poolt Siseministeriumile esitatud koondandmete järgi deklareerisid kirikud, kogudused ja kloostrid 2009.aastal annetusi kokku 32 691 359 krooni, 2008.a 33 998 024 krooni¹². Ka muud usuorganisatsioonide poolt INF4 deklareeritud annetuste kogusumma on suurem: 2009.a 9 915 170 krooni, 2008.a 10 803 906 krooni (vahe 1,3 kordne).

Alljärgnevas tabelis on esitatud topp 5% ühendustest, kellele 2009.aastal laekunud tulud annetustest ja kingitustest olid kõige suuremad. Kingituste ja annetuste kasutamise deklaratsiooni andmetel on suurimad annetustulud aruandeaastal olnud SOS Lasteküla Eesti ühingul, Eesti Reformierakonnal, Eesti Suusaliidul, MTÜ Eesti juudi kogukonnal – 10-35miljonit krooni. Enamus 2009.aasta topp 5 protsendist olid seda ka eelnevatel aastatel.

Tabel 5. 2009.aasta topp 5% annetustulud (kroonides)

	2009	2008	2007	2006	2005
SOS Lasteküla Eesti Ühing	35 204 494	-*	-	13 710 706	11 130 713
Eesti Reformierakond	34 020 717	29 345 653	31 218 531	20 674 562	19 521 272
Eesti Suusaliit	18 028 642	17 911 573	16 251 697	16 689 588	14 539 528
Eesti Juudi Kogukond MTÜ	11 902 755	12 732 042	-	11 364 079	8 185 188

¹² Mõlemal aastal esitas EMTA Siseministeriumile INF4 deklaratsiooni koondandmed enne deklareerimise lõppu. Analüüsis esitatud INF9 annetuste kogusummaga võrreldes võib hinnata, et tegelikud summad võivad olla kuni 20% suuremad. 2008.a andmed seisuga mai 2009 ja 2009.a andmed seisuga mai 2010.

Spordiürituste Korraldamise Klubi	8 633 903	7 213 235	4 492 000	1 688 000	1 143 229
Tuletorn Fond SA	7 609 584	4 890 315	4 918 738	6 447 080	7 932 036
SEB Heategevusfond MTÜ	6 180 203	3 953 761	4 307 908	878 435	-
Eesti Terviserajad SA	6 050 000	3 850 000	6 400 000	7 749 997	-
Vaata Maailma SA	5 500 000	4 000 000	-	-	-
Eesti-Rootsi Vaimse Tervise ja Suitsidoloogia Instituut	5 280 409	1 966 240	1 614 784	1 186 182	1 335 960
Peeteli Kiriku Sotsiaalkeskus	5 152 148	4 275 685	5 077 702	3 663 937	3 255 705
Estyes, Noortevahetuse Arengu Ühing	4 833 330	2 102 200	2 478 967	1 716 040	1 299 825
Elioni Spordiklubi	4 500 086	4 343 588	3 896 090	3 286 638	2 442 200
Eluliin MTÜ	3 957 283	4 745 042	3 292 385	2 873 695	2 506 564
Eesti Olümpiakomitee	3 874 505	5 912 071	8 893 044	6 836 331	6 836 331
Eesti Tervise Fond SA	3 775 641	453 216			
Agape Eesti, Kristlik Mittetulundusühing	3 766 152	3 839 132	3 945 142	3 885 542	4 000 759
Tartu Ülikooli SA	3 639 411	3 300 869	5 051 350	1 994 293	1 168 486
Inglise Kolledzhi SA	3 504 033	3 192 873	2 316 119	1 928 193	4 556 386
Lasnamäe Jumalaema Kiriku SA	3 384 894	7 984 560	3 663 147	1 057 617	141 628
Erakond Isamaa Ja Res Publica Liit	2 551 244	580 466			
Tartu Kultuurkapital, SA	2 469 912	1 945 802	2 455 002	1 672 719	483 795
Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond SA	2 402 119	1 530 764	3 222 269	2 141 682	1 307 102
Heateo SA	2 300 727	1 489 133	857 774	476 950	378 115
Sillamäe Jalgpalliklubi	2 299 648	2 875 835	15 000		
Tallinna Lastehaigla Toetusfond SA	2 238 554	4 179 968	2 873 610	2 531 521	4 535 891
Tallinna Tehnikaülikooli Arengufond SA	2 233 000	3 800 353	4 240 620	3 292 204	1 958 612
Eesti Loomakaitse Selts	2 085 105	1 669 583	1 274 429	2 039 712	789 596

Andmed: INF 9 vormide andmed (rida 1.1).

*ei ole INF9 vormi esitanud või ei ole aruandeaastal deklareerinud tulu kingitustest ja annetustest.

4.3.2 Juriidiliste ja füüsiliste isikute annetamispraktikad

Juriidiliste isikute¹³ annetused

Juriidiliste isikute annetuste analüüsimisel on kasutatud samuti Maksu- ja Tolliameti andmeid. Nimelt esitavad tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja kantud mittetulundusühingud ja sihtasutused; avalik-õiguslikud ülikoolid; erakonnad; haiglat pidavad isikud deklaratsiooni „Saadud annetuste ja kingituste deklaratsioon“ (vorm INF4). Selles vormis deklareeritakse ka kingitused ja annetused, mis on saadud kalendriaastal residendist juriidilistelt isikutelt ja samuti Eestis registreeritud püsivat tegevuskohta omavatel mitteresidendist juriidilistelt isikutelt.

Käesolevas analüüsis vaatame deklaratsioonide kokkuvõtteid aastate 2006-2009 kohta, kuna Maksu- ja Tolliameti andmepäringu vastuse järgi ei ole võimalik väljastada 2005.aasta andmeid, kuna andmebaasis puudub selles osas info, kas ja mis ulatuses konkreetse isiku andmeid võib avalikustada.

2009.aastal deklareeris juriidilistelt isikutelt saadud kingitusi ja annetusi 354 ühendust. Võrreldes kolme eelneva aastaga on see väga suur langus. 2006.aastal said juriidilistelt isikutelt annetusi 459 ühendust, 2007.aastal juba 439, 2008.a 425. Seega deklaratsioonide andmed viitavad, et majanduslanguse järel annetas vähem juriidilisi isikuid ning nende annetuste saajate hulk vähenes peaaegu 20% raskeima majanduslanguse aasta

¹³ Juriidiliste isikutena on käsitletud kõik, kelle tunnus on Eesti maksukohuslaste registris on juriidiline isik.

järel. EMTA-lt Siseministeriumile esitatud koondandmetega võrreldes ilmneb, et 2009.aastal moodustasid juriidilistelt isikutelt annetusi saanud ühendused ca 38% kõigist deklareerinutest, 2008.aastal oli neid 43%. Kõigil neljal aastal on saanud juriidilistelt isikutelt annetusi 195 ühendust, mis moodustavad 42-55% kõigist juriidilistelt isikutelt annetuste saajatest.

Allolevas tabelis on esitatud ühenduste poolt deklareeritud juriidiliste isikute annetuste-kingituste summad läbi aastate. On näha, et 2008.aasta majanduslangus mõjutas annetuste mahtu väga oluliselt, kuna juriidiliste isikute annetuste summa kokku oli 2009.aastal alla 2006.aasta taseme ja võrreldes 2008.aastaga 47,5% väiksem – 120 miljonit krooni.

Tabel 6. Juriidilistelt isikutelt saadud annetuste ja kingituste mahu muutus aastatel 2006-2009

Aasta	deklareeritud annetuste ja kingituste summa (tuh kr)	muutus eelmise aastaga (%)	võrreldes
2006	124967,3	-	
2007	160883,5	+22,3%	
2008	177526,0	+9,4%	
2009	120320,0	-47,5%	

Allikas: EMTA Vormi „Saadud annetuste ja kingituste deklaratsioon“ agregeeritud andmed, autori arvutused.

EMTA-lt Siseministeriumile esitatud INF4 vormi koondandmete järgi oli 2008.aastal keskmine juriidilise isiku poolt tehtud annetus ca 57 tuhat krooni, 2009.aastal 54 tuhat krooni. Lisaks ilmneb, et 2008.aastal oli juriidiliste isikute annetuste kogusumma 1,8 korda suurem füüsiliste isikute annetustest, 2009.aastal 1,2 korda suurem ehk langenud. Seega majanduslangus on kaasa toonud selle, et annetusi teeb vähem juriidilisi isikuid, nende sissetulekutega saavad arvestada vähemad ühendused ning keskmine annetus on ca 3000 krooni (5%) väiksem.

Füüsiliste isikute poolt deklareeritud annetused

Füüsiliste isikute annetamise analüüsimisel on täna olulisimateks kasutatavateks andmeteks Eesti Maksu- ja Tolliametilt saadud füüsilise isikud tuludeklaratsioonide kokkuvõtted. Käesoleva analüüsi raames vaatasime deklaratsioonide kokkuvõtteid aastate 2005-2009 kohta. Kokkuvõtted sisaldavad agregeeritud andmeid tulude ja maksusoodustuste kohta. Nende andmete põhjal võimaldab annetamisharjumusi hinnata asjaolu, et tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kuuluvatele ühendustele tehtud annetusi ja kingitusi on võimalik arvata maha maksustatavast tulust. Seega on tulumaksusoodustusega ühendustele tehtud annetused kirjas tuludeklaratsioonidel.

Kasutatavad andmed ei kajasta üldkogumit tulumaksusoodustusega ühendustele annetusi ja kingitusi tegevatest füüsilistest isikutest. Järgnevates andmetes on kirjas vaid deklareeritud annetused. Küll aga on peatüki lõpus võrreldud ühenduste endi poolt deklareeritud saadud annetuste ja kingituste kogusummat füüsiliste isikute poolt deklareeritud annetuste ja kingituste summaga. See aitab hinnata, kui suur summa annetusi deklareeritakse ja kui palju jääb deklareerimata.

Annetuste summa

Tuludeklaratsioonidel deklareeritud annetuste ja kingituste summa on Eestis aastate jooksul aina kasvanud. 2009.aastal deklareeriti annetusi ja kingitusi kokku 86,61 miljoni krooni eest. Võrreldes 2005.aastaga oli maht 1,7 korda ja 35,16 miljoni krooni võrra suurem. Kõige suurem hüpe deklareeritud annetuste summas toimus 2007.aastal, mil deklareeriti 101,6 milj krooni. Peale seda 2008.aastal, majanduslanguse põhjas annetuste summa langes 23,7 milj krooni võrra. Kuid 2009.aastal on juba näha taastumist. (vt allolevat tabelit).

Tabel 7. Deklareeritud annetuste ja kingituste mahu muutus 2005-2009

aasta	deklareeritud annetuste	muutus	võrreldes
-------	-------------------------	--------	-----------

	ja kingituste summa (tuh kr)	eelmise aastaga (%)
2005	51456,1	-
2006	65271,9	+ 21%
2007	101 597,7	+ 36%
2008	77940,9	- 30%
2009	86 613,7	+ 10%

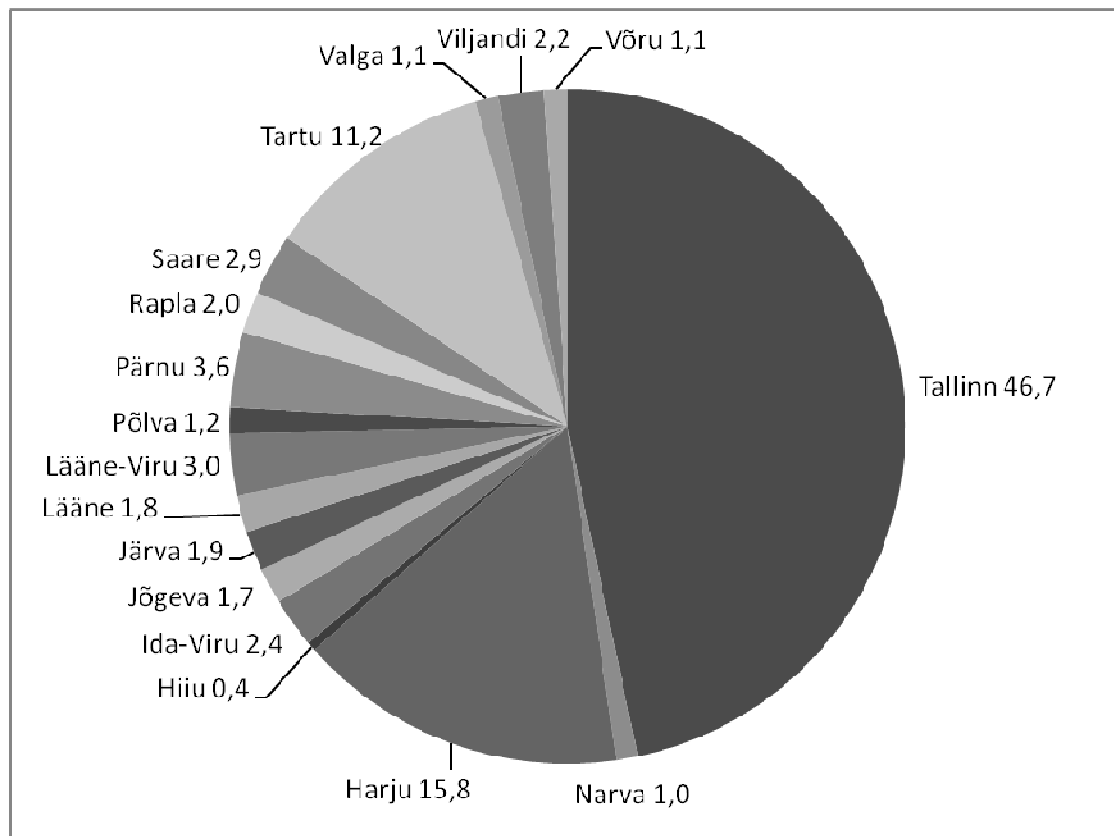
Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed, autori arvutused.

Kogu deklareeritud tulust moodustasid 2009.aastal annetused 0,11%, 2008.aastal 0,09%. Nagu juba näidatud, et 2007.aastal annetuste maht kasvas, siis on olnud vaadeldaval perioodil ka annetuste osa deklareeritud tuludest kõige suurem 2007.aastal: 0,13%. 2008.aastal aga langes korraks annetuste osa alla 2005.aasta olukorda (0,10%).

Kõige suurema osa deklareeritud annetustest moodustavad läbi aastate Tallinna elanike annetused: 43,6 – 47,9%. Järgnevad Harjumaa – läbi aastate 13,1% (2008) kuni 17,4% (2005) – ja Tartumaa – läbi aastate 9,8% (2006, 2007) kuni 14,6% (2008). Kui ülejäänud piirkondade osakaal kogu annetuste ja kingituste mahus on stabiilselt püsinud, siis silma torkavad Võrumaa ja Raplamaa. Võrumaal deklareeritud annetused moodustavad muidu 1,1% kõigist annetustest, kuid näiteks 2008.aastal 11,4%. Samamoodi Raplamaa tavapärase ca 2% asemel 2007.aastal on deklareeritud annetusi nii palju rohkem, et piirkonna annetused moodustasid 8,8% kogumahust.

Järgnevalt on esitatud joonis deklareeritud annetuste ja kingituste tegemise kohta piirkonniti 2009.aastal.

Joonis 4. Annetusi ja kingitusi deklareerinud elanike jagunemine piirkonniti 2009. aastal (%)

Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed 2009, autori arvutused.

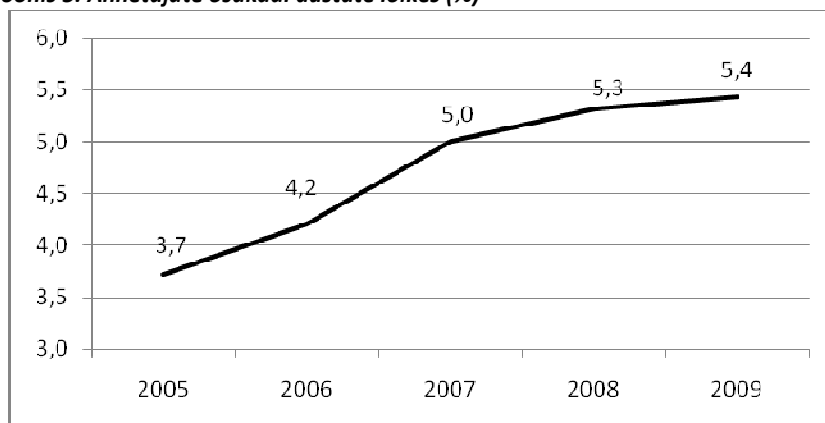
Annetajate osakaal ja keskmine annetatud summa

„Protsent tulumaksust kodanikeühendustele“ (Praxis, 2008) analüüsis selgus, et ühiste deklaratsioonide esitajate seas on näiliselt annetajate osakaal kõrgem. Toodi välja, et ühiste ja eraldi esitatud deklaratsioonide võrdlemise puhul on probleemiks see, et ühiselt esitatud deklaratsioonides ei ole võimalik vahet teha, kas annetanud on mõlemad ühisdeklaratsiooni esitajad inimesed või ainult üks neist. Siin on analüüsile keeruline probleem, kuna deklaratsioonide arv ei võrdu inimeste arvuga ning otseselt annetanud inimeste arvu füüsilise isiku tuludeklaratsioonide analüüsist ei selgu. Ühiselt esitatud tuludeklaratsioonid moodustavad ca 15%. Kuna vähemalt üks neist inimestest on annetanud, siis rakendame edasises analüüsis esitatud deklaratsioonide koguarvu ning ei erista ühiselt või üksinda esitatud deklaratsioone. Sisuliselt väljendab see minimaalset annetajate arvu.

2007.aasta andmetele tuginedes võib öelda, et esitatud deklaratsioonide arvu ja deklareerijate arvu aluseks võttes erineb annetajate osakaal 0,2..0,5 protsendipunkti võrra. Kui oleks võimalik iga aasta kohta¹⁴ esitada tulemused hõivatute ehk annetanud inimeste arvu järgi, siis oleks annetajate osakaal kõigist oma tulu deklareerijatest 0,2-0,5 protsendipunkti võrra väiksem, aga ka täpsem. Seega edaspidi näitame annetajate arvuna nende deklaratsioonide arvu, kus deklareeriti tehtud annetusi ja kingitusi.

Aja jooksul on annetajate osakaal näidanud kasvavat tendentsi – iga aastaga suureneb tuludeklaratsioonide osakaal, millel on deklareeritud annetus. 2001-2003.aastatel oli annetajate osakaal 1% piirmail. Seejärel toimus paari aastaga hüppeline kasv. Järgneval graafikul on esitatud annetajate osakaal 2005. kuni 2009. aastatel, mil annetajate osakaal on stabiilselt kasvanud. Kuid näha on ka 2008.aasta majanduslanguse mõju, mis on kasvujoont horisontaalsemaks muutnud.

Joonis 5. Annetajate osakaal aastate lõikes (%)

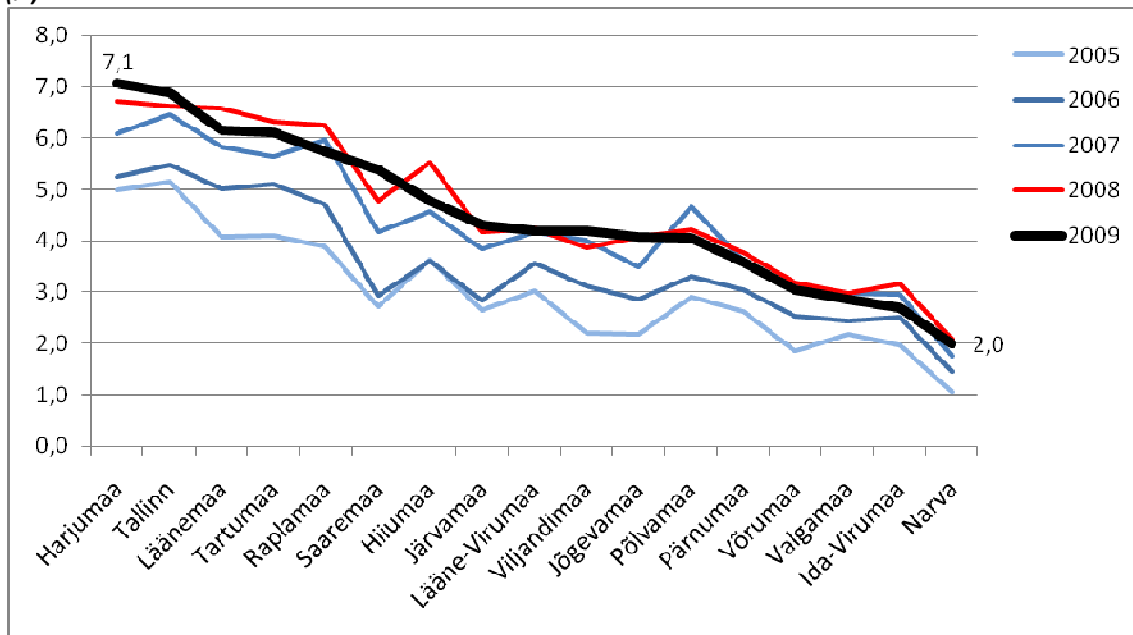

Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed, autori arvutused.

Seega hoolimata majanduslangusest on annetamise deklareerijate osakaal igal aastal kasvanud ja järgneval joonisel on näha, et annetajate osa on aastatega kasvanud igas Eesti piirkonnas. Samas on annetajate osakaal piirkonniti väga erinev. Kõige rohkem on annetajaid läbi aastate olnud Harjumaal (7,1% kõigist füüsilise isiku tuludeklaratsioonidest 2009.aastal) ja Tallinnas, kõige vähem Narvas (2% 2009.aastal), Ida-virumaal ja Valgas – piirkondades, mis jäävad pealinnast kõige kaugemale.

¹⁴ 2008.a ja 2009.a kohta EMTA andmed puuduvad.

Joonis 6. Annetamise kalduvuse (osakaal) muutus piirkondade lõikes tuludeklaratsioonide esitajate kohta (%)

Allikas: EMTA, Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed 2005-2009, autori arvutused.

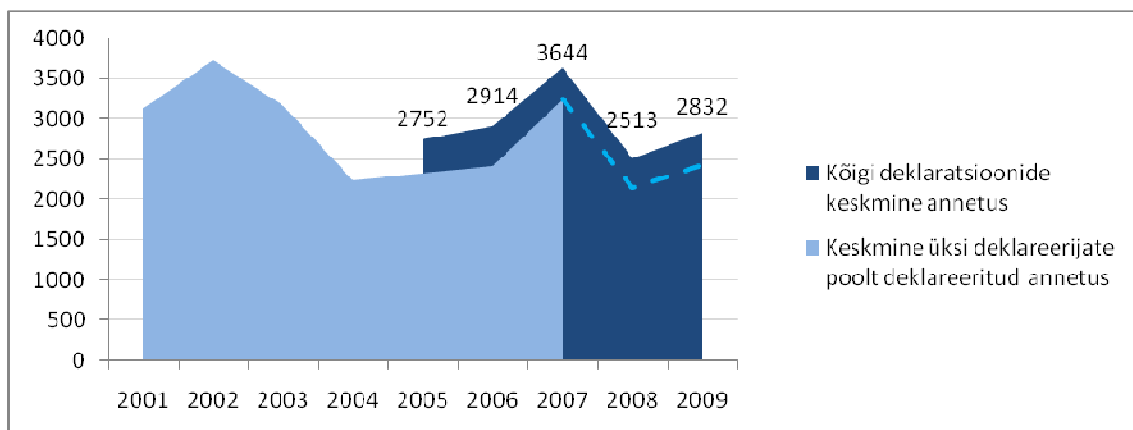
Eesti Statistikaamet viib läbi leibkondade¹⁵ eelarve uuringut (LEU), mis keskendub leibkonna kulutustele, sealhulgas märgitakse ära ka tehtud annetused. Andmeid kogutakse päevik-meetodil, uuritavad leibkonnad kirjutavad kahe nädala jooksul kõik tehtud kulutused päevikusse või lisavad päevikule poest saadud tšekid. 2007.aastal¹⁶ näitas oma kulutusi 3406 leibkonda ja neist 3,7% kuludes sisaldasid ka kulud annetustele. See on ligilähedane tuludeklaratsioonide andmetele, mille järgi 2007.aastal sisaldasid annetused ja kingitused 5% deklaratsioonides. Samas ei ole andmete kogumise meetodi erinevuse tõttu võimalik anda täit hinnangut, kuivõrd on need tulemused üldse võrreldavad.

Kuigi vaadeldaval perioodil annetajate osakaal kasvas, siis keskmine deklareeritud annetus on kõikunud (vt joonis 7). Kõige kõrgem oli keskmine annetus aastal 2007: 3644 krooni. Samas kui vaadata pikemat aegrida, siis 2002.aasta tasemele jäi 2007.aasta alla. Majanduslangusega vähenes ka keskmine deklareeritud annetus ja viimased, 2009.aasta andmete järgi on inimeste poolt deklareeritud keskmine annetus 2832 krooni. Joonisel 7 on esitatud keskmine annetus kroonides aastatel 2001-2009. 2001-2005 aasta andmed pärinevad PRAXISe ja EMSL analüüsi „Protsent tulumaksust kodanikuühendustele“ lõppraportist, ülejäänud EMTA veeblehelt. Kuna 2008-2009 aastatel ei ole andmetes eristatud üksi ja koos esitatud deklaratsioone, siis joonisel on punktiirina esitatud eelmiste aastate keskmisele tuginev hinnanguline üksi deklareerijate poolt deklareeritud keskmise annetuse summa.

¹⁵ Statistikaameti selgitus: Leibkond on ühel aadressil elav ja ühist raha kasutav inimeste rühm, kelle liikmed ka ise tunnistavad end ühes leibkonnas olevaks. Erineb perekonnast, mis rajaneb sugulus- või hõimlussuhetel.

¹⁶ Kuna 2010.aasta andmed ei ole veel kättesaadavad, siis kõige viimased andmed pärinevad 2007.aastast, millega on võimalik füüsiliste isikute deklaratsioonide andmestikku kontrollida.

Joonis 7. Keskmine annetus aastate lõikes (kroonides)

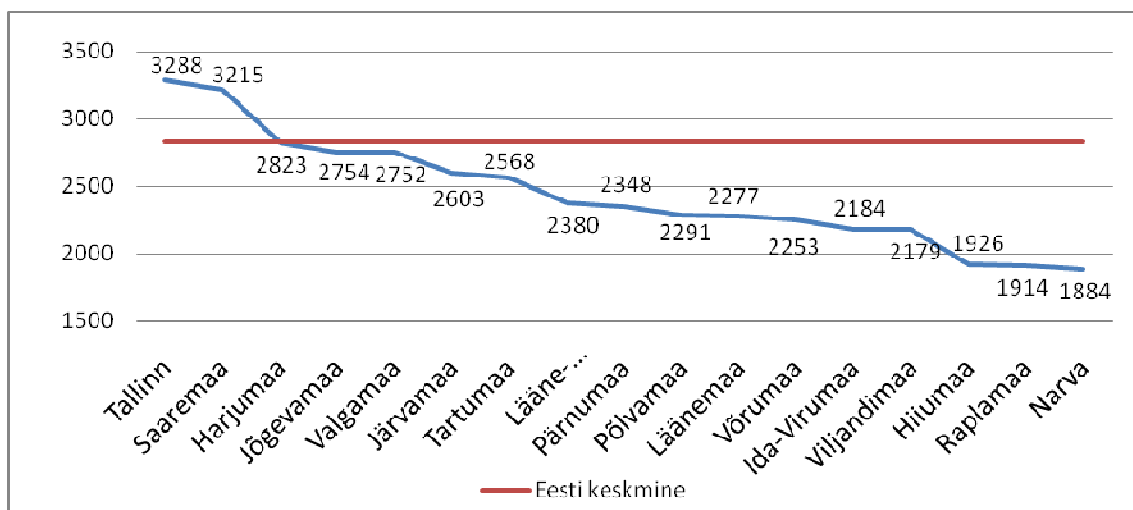

Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed 2005-2009, autori arvutused 2001-2004.aastate andmed pärit: PRAXIS, EMSL (2008). „Protsent tulumaksust kodanikuühendustele. Lõppraport“.

EMTA-lt Siseministeeriumile esitatud „Kingituste ja annetuste“ deklaratsiooni vormi (INF4) koondandmete järgi oli 2008.aastal keskmine füüsilise isiku poolt tehtud rahaline annetus ca 1999 krooni, 2009.aastal 2156 krooni. See võrdlus toetab hüpoteesi, et füüsilised isikud deklareerivad pigem suuremad annetused.

Keskmine aasta jooksul annetatud või kingitud summa varieerus piirkondade lõikes. Pea igal aastal on olnud keskmine mõnes piirkonnas ebatavaliselt kõrge. 2007. aastal oli Rapla maakonnas tuludeklaratsiooni esitajate poolt tehtud annetus 2,7 korda kõrgem Eesti keskmisest (3644 kr). 2008.aastal hakkavad silma Võru maakond, Hiiumaa ja Narva, kus keskmine annetus on vastavalt 7,4, 7,1 ja 4,5 korda kõrgem Eesti keskmisest (2513 kr). Võru maakonnas ja Narvas deklareeriti sel aastal kordades suurem annetuste kogusumma, Hiiumaal ja Narvas kasvas oluliselt annetusi deklareerinute arv, mis kokkuvõttes kõrgeid keskmised kujundasid. Samas 2009.aasta keskmiste võrdluses väga erilisi piirkondi ei esine. Keskmine annetus oli suurim Tallinnas ja Saaremaal. Mujal oli piirkondlik keskmine alla üle-Eestilise keskmise ja väiksem Hiiumaal, Raplamaal, Narvas.

Joonis 8. Keskmine deklareeritud annetus piirkondade lõikes 2009.aastal (kroonides)

Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed 2009, autori arvutused.

Maksuvabastus annetustelt ja kingitustelt

Maksuvabastus annetustelt ja kingitustelt jäi kasutamata 2009 aastal üle 39,7 miljoni krooni suuruses summas (45,8% deklareeritust). Kusjuures keskmiselt teiste maksusoodustuste puhul jäi kasutamata vaid 14,3% deklareeritud soodustustest. Seadusest tulenevalt tagastatakse tulumaksu ainult siis, kui seda on ka riigile tasutud ja teatud kulutustel on erinevad summalised piirangud (nt 50% tuludest, kuid mitte rohkem kui 50 000 krooni). Eraisikule on kingituste ja annetuste mahaarvamiste piirmäär 5% sama maksustamisperioodi tuludest ja annetused deklareeritakse koos tuludega. Esimeses järjekorras arvestatakse füüsilise isiku maksustatavast tulust maha maksuvaba tulu, täiendav maksuvaba tulu lapse ülalpidamisel (alates teisest lapsest), täiendav maksuvaba tulu pensioni korral, täiendav maksuvaba tulu tööõnnetus- või kutsehaigushüvitise korral, endale eluaseme soetamiseks võetud eluasemelaenu intressid ning koolituskulud (2009. aastal sai maha arvestada ka makstud elatise ja riigile üleläänud elatistõude rahuldamiseks makstud summad, õppelaenu intressid ja ametiühingu liikmetasud). Kuna kingitused ja annetused on selles arvestusjärjekorras väga taga (vastavalt TMS § 27 lg 3), siis ei pruugi jääda enam piisavalt tasutud tulumaksu (või tuleb piirmäär vastu) annetuste ja kingituste soodustuste kasutamiseks. Seega tehes kingitusi ja annetusi vastavatele ühingutele, ei teagi annetaja, kas ta realselt saab selle kulu oma tulust maha arvata. Teiste sõnadega, enne kui inimene deklareerib oma tulud ja kulud, ei ole tal infot selle kohta, kas tema tehtud kingitustele ja annetustele üldse on võimalik soodustust rakendada. Isegi tuludeklaratsiooni täitmisel ei ole inimesel võimalik oma deklaratsioonist näha, kas ja millises osas jäi tal maksuvabastus kasutamata.

Piirkondlikust võrdlusest nähtub, et enim ei saanud maksusoodustust deklareeritud annetustelt ja kingitustelt Valgamaa elanikud (rakendamata soodustusi 68,6% deklareeritud summalt), kõige suuremas osas said maksutagastust Hiiumaa residendid (79,4%). Harju maakonna elanikel jäi kasutamata soodustust 44,5%, Tartu maakonnas 45,1% ja Tallinnas 45,2% - neis piirkondades deklareeriti kõige suuremas summas annetusi ja kingitusi.

Annetuste kogusumma võrdlus ja viited andmete ebapiisavusele

Võrreldes füüsiliste isikute tuludeklaratsioonidest tulenevat tehtud annetuste summat ühenduste poolt deklareeritud laekunud annetuste summaga, näeme üsna suurt erinevust. Ühenduste esitatud info järgi (vorm INF9) on neile laekunud annetusi ja kingitusi 2009.aastal kokku 304,6 miljonit krooni, kuid ei ole võimalik eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute annetusi. Samamoodi ühenduste esitatud, kuid teise deklaratsiooni järgi (vorm INF4) on juriidilistelt isikutelt (ehk peamiselt ettevõtetelt) laekunud 2009.aastal 120,3 miljonit krooni – see katab ca 39% kogu annetuste tulust ja ülejäänud 61% annetuste mahust pärineb eraisikutelt. Samas eraisikute tuludeklaratsioonides näidatud annetuste ja kingituste summa on vaid 86,6 miljonit – ca 28% ühenduste poolt deklareeritust.

Joonis 9. Analüüsis kasutatud erinevate andmeallikate võrdlus 2009.aasta kohta deklareeritud annetuste ja kingituste summa osas.

Andmed: EMTA deklaratsioonivormide INF9 ja INF4 andmed, füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide kokkuvõtted.

Alapeatükis „Annetused ja kingitused ühenduste tuludena“ tõime esile, et usuorganisatsioonidele laekunud annetuste summa on pea kümneid kordi suurem deklaratsioonivormi INF4 andmetel. Kuna käesoleva analüüsi raames ei ole võimalik ühendada kahe deklaratsiooni andmeid, siis siinkohal saab anda vaid hinnangu, et annetuste ja kingituste kogusumma 2008.aastal oli 352,8...361 miljonit krooni, 2009.aastal 339,5...347,2 miljonit krooni. Seega annetuste kogusumma 2009.aastal võib olla kuni 12% suurem kui annetuste ja kingituste kasutamise deklaratsiooni andmetest tuleneb.

Kokkuvõtteks: Kui Eestis oli 2009.aastal annetajate osakaal ca 5,4% elanikkonnast¹⁷, siis sama näitaja on Kanadas 23%, Suurbritannias 56%. Nende numbrite suure erinevuse tõttu tekib küsimus, kas tõesti on Eestis annetamine ja kinkimine kodanikeühendustele niivõrd vähelevinud? Eesti Maksu- ja Tolliameti erinevate deklaratsioonivormide andmetel on füüsiliste isikute poolt tehtud annetuste ja kingituste summa 2009. aastal on 86,6 või ca 184,3 miljonit krooni, moodustades ühendustele laekunud annetustest kas ca 28% või 61%. Kui eraisikute ja ühenduste poolt esitatud deklaratsioonides esinevad sellised lõhed, siis tekib taas küsimus, kas tõesti ca 100 miljoni krooni väärtuses annetusi jääb inimeste poolt deklareerimata? Või on tegemist pigem andmeallika piirangutega, mis ei võimalda saada kogupilti elanike annetamispraktikatest?

Andmete analüüsimisel pöörasime tähelepanu ka sellele, millised takistused ilmnevad annetamise statistilisel analüüsimisel andmete kogumises ja töötlemises. Selgus, et annetamise ja kingituste statistika kättesaadavuse piirangute ja väga keerulise ristühendamise tõttu ei ole võimalik teada saada isegi tehtud annetuste ja kingituste kogusummat, rääkimata nii füüsiliste kui juriidilistest isikustest annetajate koguarvust, nende profiilist, keskmisest annetuse suuruselt, laekunud annetuste ja kingituste osakaalust organisatsioonide kogutulust. Sellises olukorras kas tuleb teha edasisi otsuseid piiratud teadmiste tuginedes valides ühed andmed, millest lähtuda, või tuleb andmete kogumise, avalikustamise ja analüüsimise praktikaid ning tööjaotust edaspidi muuta või hakata läbi viima täiendavaid annetamise praktikaid selgitavaid uuringuid.

Käesolevas analüüsis on kasutatud Eesti Maksu- ja Tolliametile esitatud deklaratsioonide andmeid. Annetamisest aitavad ülevaate saada järgmised deklaratsioonid:

- **Vorm INF9 „Kingituste ja annetuste ning muude tulude kasutamise deklaratsioon“** – annab kingituste ja annetustena saadud tuludest parema ülevaate kui INF4. Peamine väärtus on info kingituste ja annetuste kasutamisest.
INF9 on parem, kuna sisaldab nii rahalisi kui hinnanguliselt mitterahalisi annetusi ja kingitusi. Samuti on INF9 puhul parem aruandluskohustuse täitmise tase ja vormi esitajaid rohkem kui INF4 puhul, mis võimaldab saada rohemalt ühendustelt infot ja annetuste statistika on täpsem.
Probleemiks aga see, et ei INF9 deklaratsioon ei selgita, kas annetused on tehtud füüsiliste või juriidiliste isikute poolt. Seega ei ole võimalik nendele andmetele tuginedes eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute annetamispraktikaid: ei kogusummasid, annetajate arvu, keskmise annetuse-kingituse summat.
- **Vorm INF4 „Saadud kingituste ja annetuste deklaratsioon“** – annab infot iga saadud annetuse ja kingituse kohta. Võimaldab eristada juriidilisest ja füüsilisest isikust annetajad ning nende annetuste summad. Tulevikus on vajalik tagada juurdepääs detailsetele andmetele, mis võimaldaksid analüüsida juriidiliste isikute poolt tehtud keskmisi annetusi.
INF4 on täpsem, kuna võimaldab eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute poolt tehtud annetused, annetajate arvu, keskmise annetuse. Kuid sisaldab vaid rahalisi annetusi ehk võrreldes INF4 ja INF9 2009.aasta andmeid, siis ca 25% annetustest ja kingitustest jääb arvestamata. Samuti, INF4 vormi esitab vähem organisatsioone kui INF9 vormi.
Probleemiks on see, et INF4 andmed ei ole avalikud. INF4 andmeid kogutakse füüsilise isiku tuludeklaratsioonide eeltäitmiseks ja on EMTA-le kasutamiseks. Seetõttu ei ole võimalik saada analüüsimiseks deklaratsiooni andmeid massandmetena. Kokkuleppel saab pärida koondandmeid, mille koostab EMTA. Sellisel juhul aga ei ole võimalik ühendada INF4 ja INF9 andmeid kontrollimaks nende kattuvust ja erisusi, et selgitada täpset kingituste ja annetuste statistikat.
- **füüsiliste isikute tuludeklaratsioonid** – füüsiliste isikute annetamise praktikate kirjeldamiseks. Hetkel on EMTA veebilehel pressimaterjalide all kättesaadavad tuludeklaratsioonide koondandmed ja mikroandmeid analüüsimiseks ei väljastata. Koondandmed võimaldavad monitoorida annetusi ja kingitusi sisaldanud

¹⁷ Aluseks võetus füüsiliste isikute tuludeklaratsioonides deklareeritud annetused ja kingitused.

deklaratsioonide (elanike) hulga ning deklareeritud annetuste ja kingituste summa muutusi. Positiivne, et andmeid on esitatud ka piirkonniti, kuna annetamine on piirkonniti väga erinev ning piirkondliku info kättesaadavus on arengute jälgimiseks hädavajalik.

Probleemiks on see, et igal aastal on koondtabelites esitatud mõnevõrra erinevad andmed ja erinevas formaadis. Andmetabelid on peamiselt (eriti viimastel aastatel) pdf failide kujul, mitte Exceli failidena, mis lihtsustaks andmete töötlemist. Informatsioon deklareeritud kingitustest ja annetustest on minimaalne annetamisest ülevaate saamiseks. Soovituslik on Siseministeeriumil ja EMTA-l kokku leppida iga-aastaste kokkuvõtete tegemine deklareeritud kingitustest ja annetustest ning väljastpoolt tellida neid andmeid täiendavad uuringud.

Alates 2010. aastast esitavad ka MTÜd ja sihtasutused **majandusaastaruanded** elektrooniliselt Registrate ja Infosüsteemide Keskusele. Kuna EMTA deklaratsioonide andmetest saab ülevaate vaid tulumaksusoodustuse saajate nimekirja kantud ühendustele tehtud annetustest ja kingitustest, siis tasub kaaluda RIK teabesüsteemi laiendatud otsinguvõimalustega päringusüsteemi kasutamist tulumaksusoodustuse saajate nimekirjast väljas olevate ühenduste annetustest saadud tulude rehkendamiseks. Täna võimaldab laiendatud otsinguvõimalustega päringusüsteem otsida majandusaasta aruannetest infot ka muude tunnuste järgi kui lihtpäringus ja päringu vastuse saab soovi korral ka XML kujul. Sh on võimalik pärida majandusaasta aruannetest andmebaasi töödeldud kujul bilanss, kasumiaruanne ja rahavoogude aruanne. **Probleemiks on see, et päring on tasuline ja kõikne päring on väga kulukas.** Soovitus: määratleda, millised andmed majandusaasta aruannetest on riigile pidevaks kodanikuühenduste arenemise monitoorimiseks ja hindamiseks vajalikud. Seejärel arendada RIK teabesüsteemi nende andmete lihtsustatud korras kätte saamiseks või leppida kokku Siseministeeriumile väljavõtete andmebaaside koostamises. Majandusaasta aruannete analüüsimisel on võimalik monitoorida annetuste ja kingituste osakaalu organisatsioonide kogutuludest. See annab informatsiooni nii annetamiskeskonna arenemisest kui laiemalt kolmanda sektori organisatsioonide rahastamismudelitest.

Täiendavate uuringute läbiviimine: Deklaratsioonide ja majandusaasta aruannete andmetega piirdudes ei ole võimalik saada annetamise praktikatest täit ülevaadet. Esiteks, kõiki tehtud annetusi ilmselt ei deklareerita ja deklareerida on võimalik vaid tulumaksusoodustuse saajate nimekirja kuuluvatele organisatsioonidele tehtud annetused. Seega ei ole võimalik täna isegi hinnata deklareeritu ning tegelike annetamise mahtude lõhet. Teiseks, andmete piirangute tõttu ei ole võimalik annetajaid kirjeldada: sugu, vanus, haridustase, amet jne. Lisaks ei saa ülevaadet annetajate motiividest, nende huvidest ja eelistustest, ootustest annetuse saajatele jms, mis aitaks annetuste kogumist arendada sihipärasemaks, efektiivsemaks, tulemuslikumaks.

4.4 Eesti ühenduste kogemused annetuste kogumisel

Eesti ühendid ei ole annetuste kogumisel algajad, kuigi suutlikkuse ja oskuste erinevused on suured. Valisime 5 ühendust, kelle annetamispraktikaid analüüsisime süvitsi, et saada sisendit soovitusteks. Ühenduste valikul lähtusime sellest, et nad oleksid erinevatest valdkondadest, erinevad suurusega, erinevas piirkonnas ja nende annetuste kogumise eesmärgid oleksid erinevad:

Valdkond	Kogub enda tegevuseks	Kogub jagamiseks	Kogub teistele (sihtrühmale)	Kogub mujale ja Eestile
Keskkond	ELF			
Sotsiaal				UNICEF
Kultuur		ERKF		
Tervishoid			TÜ Kliinikumi Lastefond	
Kogukond		Järvamaa Kogukonnafond		

4.4.1 Eestimaa Looduse Fond

Põhifaktid: annetused moodustavad ligi 3% aastaeelarvest, annetuste kogusummana 210 000 krooni (2009) (13 421 eurot). 2008. aastal oli annetuste summa 195 000 krooni (12 463 eurot), 2007. aastal oli annetuste summa 376 000 krooni (24 031 eurot). Pool annetuste mahust saadakse eraisikutelt, pool ettevõtetelt.

Annetuste kogumise eesmärk: Eestimaa Looduse Fondi (edasi ELF) jaoks on annetuste kogumise peamine eesmärk saada inimeste toetust oma tegevusele ja looduskaitsete eesmärkide saavutamisele. Rahaliselt on annetused vähem olulised (nt. võrreldes projektidega), kuid võimaldavad tegevusi natuke vabamalt planeerida ja on puhvriks. Annetusi kogutakse sihtotstarbeliselt kindlateks projektideks ning üldiselt organisatsiooni toetuseks. Samuti annab ELF annetajate toel välja noore looduskaitseja ja noore taluniku stipendiume. ELF on vahendanud abi looduskatastroofi leevendamiseks – naftareostus 2006. aastal. See tõi kaasa erakordselt suure annetuste tulva, 0,5 miljonit krooni.

Annetuste kogumise viisid: ELFi lähenemine annetuste kogumisele on aastate jooksul välja kujunenud selliseks, et eelkõige püütakse avalikus suhtluses tutvustada oma teemasid ning sealjuures on võimalus toetusena võimalik astuda vabatahtlikuna ja annetada. Annetust tegema kutsutakse üles nii suurematel üritustel, veebilehel, perioodiliste väliskampaaniate käigus. Ollakse osaline Swedbank annetuskeskkonnas ja infoga help.ee keskkonnas.

Oluline osa annetustest saadakse tasuta kaupade ja teenuste näol – näiteks on väliskampaaniate puhul reklaampinnad tasuta, üritustel osalemisel jagatakse pinda partneritega. ELFi on olemas oma veebipood, kust saab osta erinevaid tooteid, mille hinnast osa läheb toetuseks. Veebipood ei ole end veel ära tasunud.

Annetajad: Rahaliselt saab ELF täna kõige enam toetust läbi Swedbank annetuskeskkonna, sellele järgnevad ettevõtete toetused konkreetsete projektide raames ning stabiilne püsitoetajaskonna toetus (ca 200-300) inimest. Annetajaid hoitakse ELFi tegevustega kursis infokirja kaudu. Samas on annetuste tegemine muutunud anonüümsemaks – läbi annetuskeskkonna annetajate kontakte ELFi ei ole.

Ettevõtetest toetajad pöörduvad ELFi poole sageli ise. Majanduslangus on mõjutanud eelkõige ettevõtete toetust, vähem eraisikute annetusi.

Takistustest: ELF õiguslikke takistusi kogenud ei ole, pigem tajunud, et ettevõtetel jääb puudu teadlikkusest maksusoodustuse vallas ning väikeetevõtetele on maksuvabastuse piirmäärad liiga madalad.

Õppetund: ELFi kogemus on, et väga oluline on oma sõnumi arusaadavaks tegemine tavainimesele, maskotid või pildid on siin suureks abiks (nt. lendorav, nahkhiir). Tulevikus plaanitaksegi panustada oma sisulise tegevuse tutvustamisele, ideedele toetuse ning vabatahtlike kaasamisele. Hetkel ollakse rahul olemasoleva stabiilse annetajaskonnaga.

4.4.2 UNICEF Eesti

Põhifaktid: annetused moodustavad aastaelarvest 5-9% (2009. aasta tulud kokku olid 1 764 882 krooni (112 796 eurot)). 5% annetajaid on ettevõtted, 95% eraisikud.

Annetuste kogumise eesmärk: UNICEF Eesti organisatsioon kogub annetusi peamiselt kahel eesmärgil: 1) lastekaitseprogrammide toetuseks Eestis (nt. toetatud väikekoole, lastekodusid, puuetega lapsi) ja 2) kampaania korras hädaolukordade leevendamiseks kõikjal maailmas, ka Eestis (nt. Haiti, Haapsalu põleng).

Annetuste kasutamine: UNICEF abi jõuab hädasolijani kõikjal maailmas juba järgmisel päeval peale annetuse tegemist – see on võimalik tänu sellele, et UNICEFil on ülemaailma võrgustik ja laod hädaolukorra leevendamiseks vajalikuga. Annetuste eest taastatakse laoseisud jooksvalt. Arengukoostöös on põhimõtte teha võimalikult palju tööd kaasates kohalikke inimesi ja organisatsioone.

Annetuste kogumise viisid: UNICEFil on kogu maailmas kasutusel lai annetuste kogumise viiside palett – korjanduskarpidest heategevusoksjonite ja VIP õhtusöökideni. Eesti UNICEF on aastate jooksul samuti proovinud erinevaid võimalusi ning valinud neist endale sobivaimad viisid. Kaalutakse milline pingutus ja investeering end ära tasub. Pidevalt on üleval 7-8 korjanduskasti, mis asuvad hotellides, lennujaamas, sadamas. On korraldatud ka korjanduskarpidega kogumisaktsioone (nt. Haiti jaoks) – need on olnud võrdlemisi edukad. Oluline on korjandusel olla usaldusväärne ja teavitada inimesi sellest, mille jaoks täpselt toetus läheb. Korjanduse ajal kannavad UNICEF vabatahtlikud kaelakaarti, kus on põhiline info kirjas. Üks traditsiooniline annetuste kogumise viise on postkaardimüük, mida on viimaste aastate majanduslangus oluliselt mõjutanud.

Annetajad: Nii nagu UNICEF Eesti tegevus on rahvusvaheline, nii on ka nende annetajaskond rahvusvaheline. Enamuse moodustavad siiski Eesti annetajad. Toetajate seas on nii ettevõtteid kui eraisikuid. Ettevõtted toetavad sageli oma toodetega – otse lasteasutustele.

Õppetund: UNICEF Eesti kogemus on, et ainult annetustest ei ole neil võimalik ühtegi lastekaitse programmi ellu viia – tuleb kombineerida projektide ja vabatahtlike abiga.

4.4.3 Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond

Põhifaktid: Sihtasutus toimib 100% annetuste toel. Annetuste maht 2008 – 361 244 EEK (23 088 eurot); 2009 - 130 657 EEK (8 350eurot); 2010 - 373 256 EEK (23 855eurot).

Annetuste kogumise eesmärk: Eesti Rahvuskultuuri Fond (edasi ERKF) on oma olemuselt annetuskeskkond, mis tegutseb juba 1991. aastast. ERKF eesmärk on heategevus Eesti rahvuskultuuri toetamiseks rahaliste vahendite sihipärase kogumise ja jagamise kaudu. Eesmärk on kõnetada inimesi, kellele oleks võimalik toetada ja aidata. Selleks on ajajooksul loodud 153 allfondi. Viimastel aastatel on tulnud uusi valdkondi juurde, nt. tehnoloogia ja meditsiini vallast. See on loomulik ühiskonna arengu peegeldus.

Annetuste kogumise viisid: Annetuste kogumisel on ERKF valinud oma tegutsemisvormile vastavad viisid. Peamiselt leiavad allfondi loomisest huvitatud isikud tee ERKFi läbi otsesuhtluse seotud isikutega (nõukogu, töötajad, stipendiaadid) või pöörduvad sinna oma sooviga. Allfondide heaks koguvad lisatoetusi selle fondi halduskogu liikmed vastavalt oma äranägemisele – erinevate ürituste raames jms. Annetusi saab teha nii sihtkapitalide toetuseks kui otse stipendiumide väljaandmiseks. Sihtkapitalide varasid haldab professionaalne finantspartner, kellele annab juhtnöörid ERKF nõukogu. Investeemisstrateegia on konservatiivne ja alalhoidlik.

Eesmärk on vara säilimine tagada ja pikemas perspektiivis tootlust saavutada. Samuti on ERKF kasuks tehtud mõned pärandused.

Annetajad: ERKFi juurde on allfonde loonud nii eraisikud kui ka ettevõtted, nii Eestist kui teistest riikidest. Algusaastatel andsid kindlasti tooni välisest toetused, kuid kaalukauss kandus majanduse arenedes üha enam Eesti poole. Murrang toimus aastatel 2005/2006 kui siseirikkokud annetused ületasid väljapoolt Eestit tulevad annetused.

Takistused: Peamine takistus on loodud 2011. aasta tulumaksuseaduse muudatusega. Juriidilisele isikule ei ole enam maksuvaba annetamine haiglat pidavat isikule, samuti riigi või kohaliku omavalitsuse teadus-, kultuuri-, haridus-, spordi-, korrakaitse- või sotsiaalhoolekandeametusele või kaitseala valitsejale. Maksusoodustust saab ERKF kasutada toetades tulumaksusoodustusega ühingute nimekirjas olijaid või eraisikuid stipendiumidega.

Õppetund: ERKF edu pandiks võib pidada tema usaldusvärsust, kõigis oma tegevustes ollakse avalik ja kontrollitav. Väga tõsiselt suhtutakse tagasisidesse annetajatele – seda tehakse traditsiooniliselt kirja teel. Tulevikku vaadates on ERKF eesmärk kesta ja jätkata oma eesmärkide elluviimist. Seoses seadusandluses tehtud muudatustega suunatakse toetused neile, kellel jätkub maksusoodustus.

4.4.4 Järvamaa Kogukonnafond

Põhifaktid: 2008. a. annetusi ei olnud, sissetulekut saadi projektidest summas 19 000 EEK (1214 eurot). 2009 oli annetuste summa 66 300 EEK (4237 eurot) ja 2010. a. 26645 EEK (1703 eurot). Täna on kogukonnafondi varad ca 12 782 eurot. 100% sissetulekutest on annetused, tegevusi viiakse ellu vabatahtlike toel.

Annetuste kogumise eesmärk: Nagu nimigi ütleb, kogutakse annetusi kohaliku kogukonna hüvanguks. Täna on selleks loodud kaks sihtkapitali – Pärandi Sihtkapital ja Noore Spetsialisti Sihtkapital, mille raames antakse välja stipendiume. Järvamaa Kogukonnafondi loomise algne tõuge tuli 2004. aastal Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi algatusel ja toel. Fondi asutajaliikmed on kaks ettevõtet. Tänapäevaks on toona algatatud kolmest kogukonnafondist tegutsemas ainult Järvamaa fond.

Annetuste kogumise viisid: Kogukonnafond pakub samuti keskkonda luua temaatilisi allfonde või stipendiume. Tööd annetuste kogumiseks teevad fondi nõukogu liikmed, juhatus ja allfondide ekspertkogude liikmed vastavalt oma äranägemisele. Infot selle kohta, et annetused on oodatud levitatakse kodulehe kaudu, kohalikus ajalehes. Mõjusaim on olnud otsesuhtlus inimestega, fondiga seotud inimesed on ise samuti annetajad.

Annetuste kasutamine: Kogutud annetustest kasutatakse sihtkapitali põhikapitali kasvatamiseks 40%, stipendiumidena jagatakse 50% ning kuni 10% on tegevuskulud. Kui on loodud stipendium kogukonnafondi alla, siis sellega kaasneb statuut, konkursid kuulutatakse välja ametlikult. Stipendiumid antakse välja avalikul üritusel.

Annetajad: 2010. aastal toetas kogukonnafondi 30 annetajat, kellest kolme võib pidada püsiannetajaks. Välismaalt annetusi saadud ei ole. Annetajate seas on nii eraisikud kui ettevõtted (nt. kohalikud pankade harukontorid).

Takistused: Täna ollakse tulumaksusoodustusega ühingute nimekirjas, kuid seoses nimekirja arvamise tingimuste võimaliku muutmisega võidakse sealt välja jääda, kuna SA asutajad on ettevõtted. See muudaks tegelikkuses avalikes huvides tegutseva fondi elushoidmise väga raskeks. Samuti on takistuseks see, et annetuse tegija sugulased ei saa teistega võrdselt kogukonnafondi jagatavatele stipendiumidele kandideerida (piirang kehtib tähtajatult ning kui tegemist on mõne annetaja sugulasega, siis ei ole stipendium maksuvaba). See piirab annetamist, eriti väikeses kogukonnas. Võiks olla täpsemini sätestatud, nt. ajaliselt.

Õppetund: Järvamaal on jõutud tõdemusele, et ainult vabatahtlikel tuginedes on väga raske professionaalsel tasemel ja aktiivselt toimivat kogukonnafondi arendada. Seetõttu plaanitakse koostööd piirkonna

katusorganisatsiooniga (nt. Kodukant). Kogukonnafondi eelis on see, et ta tegevus on kohalike inimeste silme all ja võimaldab paindlikult ise oma kogukonnale sobilikke tingimusi luua.

4.4.5 Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond

Põhifaktid: Annetuste maht 2008 - 2053753 EEK (sh 6% intressid ja 94% annetused); 2009 - 1681238 EEK (sh 10% intressid ja 90% annetused); 2010 - 2435270 EEK (sh 7% intressid ja 14% projektid ja 79% annetused). 70% annetuste mahust saadakse eraisikutelt, 30% ettevõtetelt. 3 palgalist töötajat (kokku 1,6 koormust), 8 vabatahtlikku nõukoguliiget, ca 30 vabatahtlikku.

Annetuste kogumise eesmärk: Sihtasutus Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond (edasi Lastefond) on alates 2001. aastast kogunud annetusi laste ravitingimuste parandamiseks. Missioon on aidata abivajavaid lapsi, laiemalt perekondi, kus on mingi tervislik probleem. Kümne tegutsemisaasta jooksul on Lastefond ostanud kliinikumile üle 50 meditsiinilise aparadi. Väikeses mahus on toetatud arstide ja õdede koolitusi. Uute tegevussuundadena nähakse tööd toitumishäiretega lastega, tööd koolidega.

Annetuste kogumise viisid: Enamuse tegutsemisajast on Lastefond toiminud ainult annetuste toel, on tehtud ka väiksemaid projekte. Üks võimalikke tegevussuundi tulevikus edasiarendamiseks ongi töö projektidega. Samuti viiakse igal aastal läbi kaks suuremat meediakampaaniat, millel on kindel annetuste kogumise eesmärk (nt. insuliinipumpade ostuks haigetele lastele). Kampaania teema leidmiseks tehakse koostööd Kliinikumi arstidega. Aastaid tehakse koostööd reklaamibürooga Watson Wunderman ja meediaagentuuriga Mediapool Vizeum, et kampaania edukalt läbi viia. Need kampaaniad saavad sellisel professionaalsel tasemel teoks ainult tänu nende *pro bono* tehtavale tööle. Tänu sellele on annetuskampaania kulud minimaalsed (nt. ainult suurte plakatite soodustushinnaga trükkimiskulu). Lastefondile saab annetada nii ülekandega kui telefoni teel. Toetusi kogutakse ka annetuskastidesse (~20 tk). Üritustel koguvad annetusi vabatahtlikud korjanduskarpidesse. Väga edukad on olnud koostöökampaaniad ettevõtetega, nt. Selveriga. Koostööd ettevõtetega tehakse nii omal initsiatiivil kui ka võetakse vastu pakkumisi väljast. Oluline eesmärk on tulevikus kasvatada Lastefondi püsiannetajaskonda.

Annetuste kasutamine: Kindla eesmärgi jaoks kogutud annetusi kasutatakse selle eesmärgi elluviimiseks. Lisaks jagab nõukogu üldiselt Lastefondi toetuseks tehtud annetuste raha abivajajatele vastavalt taotlustele. Abitaotlejaid suunavad Lastefondi laste raviarstid, iseseisvalt pöördunute kohta küsitakse infot ja arvamust nii raviarstilt kui sotsiaaltöötajalt. Samuti jagatakse ravimeid abivajajatele raviarstide otsuse järgi, neil on vajalik ekspertiis. Toetuste jagamisel tuginetakse ühelt poolt meditsiiniprofessionaalide seisukohtadele ning teiselt poolt nõukogu otsustele ning see on eraldatud tegevjuhtimisest ning seega usaldusväärne ja läbipaistev. Nõukogu (8 inimest, erinevatest sektoritest) kohtub aruteludeks ning otsuste tegemiseks ca 8 korda aastas. Tegevuskulude osa on praegu ca 15 % sissetulekust, tehakse tööd, et seda vähendada 10% (eelkõige läbi vabatahtlike kaasamise, annetuste mahu kasvu ja projektitegevuse). Annetajatega hoitakse sidet levitades kokkuvõtteid elluviidud tegevustest ca 3-6 kuu tagant ning tagasiside andmist on plaanis veelgi arendada. Juba täna saab iga kodulehe külastaja kohe esilehel kiire ülevaate käimasolevatest tegevustest ja sellest, kui palju toetust on erinevatel teemadel kogutud.

Annetajad: 2010. aastal toetas Lastefondi umbes 1400 inimest pangaülekandega ja siis lisaks telefoniannetajad ja annetuskastidesse annetajad. Püsiannetajate number on jäänud viimasel kolmel aastal enam-vähem 400-500 vahele ja sealt on paljud lõpetanud püsiannetused ja sama palju umbes juurde tulnud. Annetajad on valdavalt 40ndates eluaastates ning ca 60% naissoost (kuigi meeste arv on aastate jooksul tõusnud). Välisannetajaid on väga väike protsent, kuid sel suunal ei ole eraldi tööd tehtud. Lastefond on 2010. kevadel SaarPolli abil uurinud inimeste eelistusi annetamisel, ning top kolm teemat on kirik, loomad ja lapsed.

Takistused: 2011. aastast alates on muutunud probleemiks see, et enam ei saa fond enam kasutada tulumaksusoodustust ostes aparatuuri haiglale. See muudab iga kogutud annetuse maksumäära võrra vähemväärtuslikuks. Kui olukorda ei ole võimalik positiivselt lahendada, siis tuleb Lastefondil oma toetusi ümber suunata ja keskenduda nt. ainult laste ravile. Fond peab leidma toetusviisid, mille pealt ei pea tulumaksu maksma. Samuti on kogetud, et väikeettevõtete jaoks on kehtivad maksusoodustuste piirmäärad liiga suured.

Õppetund: Üheks oma annetuste kogumise edufaktoriks peab Lastefond professionaalseid koostööpartnereid, tänu kellele on õnnestunud viia olulised sõnumid inimesteni. Veel on Lastefond koostöös Tartu Ülikooli (TÜ) sotsiaal- ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi, sh haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse, sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituudi, psühholoogia instituudi, Tartu Ülikooli eetikakeskuse ning MTÜ Inimeseõpetuse Ühinguuga algatanud projekti "Väike heategija"¹⁸, mille eesmärk on aidata õpetada lastele juba väikesest peast, miks on vaja olla salliv, miks annetada, teha head. Loodud on õppematerjalid, mille abil on tulevikus rohkem teadlikumaid ja aktiivseid annetajaid. Annetamiskultuuri tuleb tekitada, lapsed jälgivad vanemaid, kui vanemad annetavad ja toetavad, siis ka lapsed mõistavad selle tähtsust.

Kokkuvõtteks: Kõige tähtsamaks eduteguriks annetuste kogumisel pidasid kõik intervjueeritud organisatsiooni usaldusväärset ja selle igapäevast tõestamist oma tegevusega. Tähtis ei ole ainult usaldusväärset toimida vaid ka igati usaldusväärne näida.

Lisaks annetuste kogujatele on Eestis ka head annetuste vahendajad. Näiteks Swedbanki annetuskeskkond on töötanud kolm aastat ning annetusi on vahendatud kokku ligi 2 miljoni krooni eest. Pank annetuste pealt teenustasu ei võta. 2011.a. algusest toimib keskkond veebikeskkond help.ee, mille eesmärk on aidata viia oma sõnumid heade inimesteni, kes sooviavad aidata.

Oma artiklis „The Top Ten Trends in British Philanthropy” räägib Fiona Hodgson (Hodgson, 2007) peamistest annetamise ja filantroopia arengu suundadest Suurbritannia näitel. Summeerides saame hea ülevaate, mis üldse aitab filantroopia arengule kaasa ja tuua võrdluseks Eesti olukorra:

- 1) Filantroopia tagasitulek –üldine trend Lääne-Euroopas
- 2) Majanduse kasvamine
- 3) Inimeste rikkastumine ja huvi end ümbritseva vastu
- 4) Annetuste suurenemine
- 5) Stabiilsete ja regulaarsete strateegiliste annetajate (ehk siis filantroopide) kasv
- 6) Filantroopia valdkonnas uurimiskeskuste asutamine
- 7) Kodanikuühenduste professionaliseerumine ja suutlikkuse tõus
- 8) Põhikapitali kogumise kampaaniate ilmumine
- 9) Filantroopiat arendavad maksusoodustused ja -ajendid
- 10) Valitsuse tegevus suuremate summade suunamiseks kodanikuühendustele.

Artikli valguses on oluline meele pidada, et maksupoliitilised võtted on ainult üks mitmed motivaatorist filantroopia arendamiseks, kuid mitte ainus. Lisaks Eestis maksusoodustused eraisikut väga ei mõjuta, sest kui füüsiline isik annetas, siis teeb ta seda ju oma maksustatud tulust, st sellest, mis tal kontol parajasti on ning ta ei adu ära annetuse ja tulumaksu seose olemasolu. Küll aga mõjutab juriidilist isikut, sest kui juriidiline isik annetas, siis peab ta annetusest ju 21/79 tulumaksu riigile tasuma, ja see on vahetu mõju otsustusele. Klassikalise tulumaksusüsteemi puhul oleks füüsilised ja juriidilised isikud enam võrreldavad, kuid Eestis on vahe tuntavam.

Eestis on iga Hodgsoni kirjeldatud trend olemas. Eesti on vaatamata majanduskasvu aeglustumisele ja langusele dünaamiline ja kiiresti kasvav turg nii filantroopiale kui ühenduste poolsele vahendite arendamisele. Inimesed saavad rikkamaks ja otsivad võimalusi oma rahaga ka midagi head teha ja ühiskondlikku muutusi ellu viia. Samaaegselt aga väärtustab ka valitsus kodanikuühenduste arengut nii otse toetuste, loodud sihtkapitali kui võimalike maksupoliitiliste tingimuste kaudu. Ühendustele vahendite leidmine on muutunud oskuslikumaks ning nii poliitikud, ettevõtjad kui tavalised inimesed on aru saanud, et ainult vabatahtliku tööga ja ühekordsete aktsioonidega ühiskonda ei arenda ega muuda. Ettevõtetele hakkab kohale jõudma ka sotsiaalse vastutuse idee ning sellega koos filantroopiline käitumine. Ka majanduskasvu languse järel tuleb uuesti tõus ning inimesed on valmis rohkem mõtlema mitte ainult enda vajaduste rahuldamise peale.

¹⁸ Kogumik ja lisainfo tegevuste kohta leitav: <http://www.lastefond.ee/index.php?id=12307>

5. Järeldused ja soovitus

Kui alustasime uuringuga, küsisime muuhulgas ka Eesti ühendustelt ja ettevõtjatelt, millised on nende kogemustel küsimused ja kitsaskohad, millele me peaksime oma väliskirjanduse analüüsis ning soovitusel ja ettepanekutes keskenduma. Uuringu esimeses osas, annetamise kiirpilgus, tegime saadud tagasiside põhjal ka kokkuvõtte.

Lisaks erinevate riikide ja konkreetsete Eesti ühenduste tegevuse kirjeldamisele kogusime teavet ka erinevatest annetamist soodustavatest ja uuenduslikest seadusandlikest ja tehnoloogilistest meetoditest, mida maailmas eri riikides kasutatakse. Nii saime uusi ideid, mõtteid ja valikuid, mida soovitusel ka kasutame. Annetuste kogujatele mõeldud info on trükises.

Peamiseks järelduseks on, et annetamise suurendamiseks või kasvamiseks on esiteks valmisolek anda, teiseks suutlikkus annetusi koguda ning kolmandaks ebaoluliste takistuste kõrvaldamine. Annetamisel saab lasta areneda omasoodu, kuid leiame, et oleme Eestis valmis teema jõulisemaks eestvedamiseks ja süsteemsemaks edendamiseks.

Käesolevas osas keskendume kahele teemale: järeldustele, mida kogutud teave ja statistika meile on andnud ning soovitudele (arendusettepanekutele) et:

- Suurendada annetajate arvu ning annetuste suurusi;
- Kindlustada, et need kes on juba annetanud, teevad seda ka edaspidi;
- Väärtustada annetamise kultuuri ja eriti seda, et nii eraisikud kui ettevõtted panustaksid tagasi ühiskonda annetuste kaudu;
- Suurendada püsiannetuste osakaalu annetamises;
- Kõrvaldada annetamist segavad ja piiravad takistused.

Järeldus 1 – annetamise väärtustamine

On selge, et ükskõik kuidas me seadusandlust ei parandaks, annetajaid ja annetuste saajaid ei koolitaks või infotehnoloogilisi lahendusi ei pakuks, kõige vajalikum on annetamise väärtustamine ning annetamise kui mõtteviisi ja igapäevase käitumise osa kujundamine. Annetamise kui kodanikuühiskonna ja demokraatia ühe olulisema elemendi ja mõtteviisi omandamiseks on vajalik järjepidev teadlik väärtuste kujundamisele suunatud kommunikatsioon, et arendada ja juurutada annetuste kogujate, annetajate ning poliitika- ja seadusekujundajate arusaama ja mõistmist annetamise vajalikkusest ja kasuteguritest. Seda on näidanud ka teiste riikide kogemused ning Eesti ühenduste endi terav puudusetundmine taolisest ettevõtmisest.

Selleks soovitame:

1.1 Kokku panna **töögrupp** annetajatest, annetuste kogujatest, kommunikatsiooniasjatundjatest ja IT-asjatundjatest annetamise arendamiseks ja edendamiseks, mille ülesandeks on lähimate aastate annetamise edendamise ja väärtustamine ning selleks vajalike tegevuste kava koostamine ja ülesannete koordineerimine. Võimalik rakendaja: Siseministerium.

1.2 Luua annetamise edendamise **programm** olemasoleva kodanikuühenduse juurde, kelle ülesandeks on töögrupi seatud ülesannete **elluviimine**, annetamise kommuniqueerimine, ürituste korraldamine, annetajate tunnustamine, annetamise almanahhi väljaandmine, koolituste korraldamine ja annetamise uuringute ettevalmistamine. Selle programmi rahastamiseks eraldada vajalik summa. Eesti väiksust arvestades ei ole eraldi organisatsiooni loomine protsessi alguses vajalik. Võimalik rakendaja: Siseministerium, KÜSK ja sobiv **ühendus**.

1.3 Annetamise **positiivse maine hoidmiseks** ja annetamisele **väärtustava kuvandi loomiseks** tugevamalt kommuniqueerida annetamise häid lugusid ning seda, kuidas on probleemidest õpitud. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

1.4 Koostada **annetamise hea tava**, et paraneks annetuste kogujate (ühenduste) eetilise, aus ja läbipaistev annetuste kogumine, kasutamine ja aruandlus ning annetajate omakasupüüdmatu tegevus. Võimalik rakendaja: kodanikuühendused (nt EMSL) ja ettevõtjate esindajad. (nt Kaubandus-Tööstuskoda).

Järeldus 2 – maksupoliitilise keskkonna arendamine

Kuigi ei ole olemas üks-üheselt levinud võtteid ega riikidevahelisi kokkuleppeid kuidas annetusi ja annetajaid kohelda, saab teha kaks järeldust: esiteks, tugeva majanduse ja arenenud fiskaalkliimaga riikides on üldjuhul valitsusepoolsed otse- ja kaudsed toetused suuremad; ja teiseks on siiski selline üldlevinud arusaam, et annetused, mis ei too otsest kasu annetajale, võiksid olla annetajale soodustatud ja ei tohiks olla ühendustele maksustatud. Eestis praegu seda küsimust ei ole, sest meil puudub organisatsioonide tulumaks.

Annetamine vajab soodsat keskkonda ehk häid seadusi. Meie arvates tänane Eesti maksusüsteem soodustab annetamist liiga vähe ja, toetudes teiste riikide kogemustele, on soodsamal maksukeskkonnal positiivne mõju annetamisele. Eestis vajavad tähelepanu järgmised seadusandlusega seotud küsimused: maksusoodustuste piirmäärade tõstmine, maksusoodustuste laiendamine ning definitsioonide selgus. Eestis on probleemne avalikes huvides tegutsevate ühenduste ebamäärane definitsioon, mis jätab liiga palju tõlgendamisruumi, kellele laienevad maksusoodustused ja kellele mitte. Soovitame, mida teistes riikides kasutuses olevatest maksupoliitiliselt võtetest on võimalik Eestis rakendada, et olukorda parandada.

Selleks soovitame:

2.1 Leppida kokku, millistele ühendustele tehtavad annetused võivad saada maksusoodustusi ehk kas see on seotud **avalike huvide** määratlusega või on aluseks muud kriteeriumid ja tingimused, mis peavad olema aluseks maksusoodustuste saamisel või mittesaamisel, sh ühenduse ühiskonna huve teeniv eesmärk, ühiskonna käsutuses oleva ühenduse tegevus ja töö tulemused, ühiskonnale vajalikud ühendused, täielik ausus ja suutlikkus oma tegevust ja tulemusi avalikustada ja laitmatu aruandlus. Rakendaja: Rahandusministeerium (plaanis 2012)

2.2 **Hinnata** rahalises vääringus erinevate maksusoodustuste maksumust riigile. Rakendaja: Rahandusministeerium, EMTA.

2.3 Kaaluda ettevõtete annetuste **maksuvabastuse määra tõstmist** olemasoleva (a) 10% möödunud aasta kasumist ja (b) 3% palgafondist asemel, sest see mõjutab annetuste suurust sõltuvalt 2.2. hinnangute tulemusest. Võimalik rakendaja: Rahandusministeerium.

2.4 Kaaluda eraisikule annetuste pealt suurema maksutagastuse võimaldamist. Koalitsioonileppe valguses langetada olemasoleva 3200 euro asemel 1. jaanuarist 2012 tulumaksusoodustuse ülempiiri 1920 euroni **soovitame eraldada maksusoodustuses annetuselt tagasisaadav tulumaks muudest maksusoodustustest**, sest muud maksusoodustused (laenuintressid, koolituskulud) on suunatud inimese enda tarbeks, annetus aga ühiskonna hüvanguks. Soovitame soodustuse ülempiir Suurbritannia näitel kas vabaks lasta või jätta olemasolev 3200 euro piir eeldusel, et see maksutagastus puudutab ainult annetamist. Rakendaja: Rahandusministeerium.

2.5 Juhul kui eelmine soovitus ei ole üldse vastuvõetav, tuleb vähemalt kaitada 5% piirmäär annetuste osas, sest piirmäär on olemas TMS paragrahvis 28. Võimalik rakendaja: Rahandusministeerium.

2.6 Soovitame võimaldada tagasisaadava tulumaksu suunamise võimalust ühendusele, et eraisik võiks terve või osa tulumaksu endale saamise asemel ühendusele lisaks suunata (aluseks Gift Aid süsteem, UK). Rakendaja: Rahandusministeerium.

2.7 Alustada diskussioon Eestist välja (Euroopa Majanduspiirkonnast) tehtavate annetuste puhul võimalike maksusoodustuste teemal organisatsioonide kaudu (eriti puudutab see arenguabi teemat) et hoiduda välisannetuste topeltmaksustamisest. Võimalik rakendaja: Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

2.8 Kommunikeerida ja tööandjatel võimaldada töötajatel annetamist otse palgast enne tulumaksu arvestamist (i.k. *payroll giving*). Rakendaja: Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija ja ettevõtteid.

Järeldus 3 – teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetajad

Annetamine vajab annetajad. Mida teadlikumad, oskuslikumad ja võimekamad nad on ning mida sihipärasem ja läbimõeldum on nende tegevus, seda suurema mõjuga ja arenenud annetamine ja annetamisest saadud kasu on. Annetajate arendamine täidab sama eesmärgi, mis annetamise suurendamine ja filantroopia arendamine – suurendada annetamisest saadud (rahalisi) vahendeid, mis lähevad ühendustele ühise heaolu tarbeks. Ettevõtte

konkurentsivõimele on strateegiline annetamine kasulik, sest see on investering nii tulevikku kui ettevõtte sisekultuuri.

Selleks soovitame:

3.1 Soovituse 1.2 põhjal töötada välja annetajate harimisele ja nõustamisele suunatud programm ja teenused, mis lisaks annetamise väärtustamisele õpetaks annetajaid olema teadlikumad ja oskuslikumad annetuste tegemisel, annetuste saajate valimisel, annetuste tulemusena lubatavate saavutuste jälgimisel ja kontrollimisel; väärtustaks annetamise ausust ja annetamise väärkasutamisest hoidumist; suurendaks **püsiannetusi**; ja julgustaks annetusi, mis on suunatud organisatsioonide tegevuse rahastamiseks. Rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija koos olemasolevate organisatsioonidega koostöös nt. CSR foorum, Heateo SA.

3.2 Annetajatel senisest rohkem mõelda annetusi koguva organisatsiooni **ühiskondlikule mõjule ja elujõulisusele**, et osatakse vaadata kaugemale kergetest ja koheselt kaastunnet tekitavatest teemadest. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

3.3 Pöörata annetajate harimisel ja koolitamisel ning väärtustamisel tähelepanu eraldi sihtgruppideks **lastele ja noortele**, et nad oleksid aktiivsed ja head kodanikud. Olla osa kooliprogrammist. Rakendaja: Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

3.4 Tutvustada inimestele võimalust jätta osa oma **pärandusest** kodanikuühendustele. Võimalik rakendaja: Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija ja Notarite koda partner

3.5 Ergutada ettevõtteid julgelt kasutama **olemasolevaid sihtkapitale ja nende allfonde**. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

Järeldus 4 - teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetuste kogujad

Annetamine vajab annetuste kogujaid. Mida teadlikumad, oskuslikumad ja võimekamad nad on ning mida sihipärasem ja läbimõeldum on nende tegevus, seda suurema mõjuga ja arenenud annetamine ja annetamisest saadud kasu on. Annetuste kogujate edendamine täidab sama eesmärgi, mis annetamise suurendamine ja filantroopia arendamine – suurendada annetamisest saadud (rahalisi) vahendeid, mis lähevad ühendustele ühise heaolu tarbeks.

Selleks soovitame:

4.1 Soovituse 1.2 põhjal töötada välja annetuste kogujate harimisele, koolitamisele ja nõustamisele suunatud **programm ja teenused**, mis lisaks annetuste oskuslikule kogumisele õpetaks annetuste kogujaid olema teadlikumad ja oskuslikumad annetajate valimisel, annetuste tulemusena lubatavate saavutuste kommuniqueerimisel, jälgimisel ja kontrollimisel; väärtustaks annetuste kogumises ausust ja annetuste väärkasutamisest hoidumist; ja julgustaks annetuste kogujaid kasutama tehnoloogilisi võimalusi. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

4.2 Pöörata annetuste kogujate harimisel ja koolitamisel ning väärtustamisel kohe **tähelepanu uutele ühendustele**, et nad oma ühenduste loomise ajal mõtleksid läbipaistvusele ja vastutavusele ning annetamisele kui ühele võimalikule sissetulekuallikale. Rakendaja: alustavate ühenduste koolitajad, annetamise edendamise programmi elluviija.

4.3 Arendada **annetuste kogumiseks ühine keskkond**, kus on lihtsasti leitav info annetuste saaja kohta (kes soovib? mille jaoks soovib?). Oluline, et annetaja ei peaks otsima organisatsiooni kohta infot erinevate kampaaniate kaudu erinevatelt kodulehtedelt, info võiks olla koos ühes mugavas portaalis/keskkonnas. Haldaja saab teha esialgse kvaliteedikontrolli, aga ta ei saa tagada annetuse saaja kvaliteeti. Ühine keskkond ei tähenda, et annetuste kogujad annetusi oma kanalite kaudu ei koguks. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija koos olemasolevate süsteemidega nt. help.ee

4.4 Annetuste kogujatel julgelt ja innovaatseliselt kasutada annetuste kogumiseks ja oma tegevustest rääkimiseks **sotsiaalmeediat**. Annetuste kogumine muutub kindlasti kergemaks, aga oluline on meeles pidada, et mitte kõik võtted ei sobi kõikidele ühendustele ega kõikidele annetajatele. Nagu muude tegevuste puhul, tuleb sotsiaalmeedia kasutamisel teada, kellele see on suuantud, kuidas meetodeid elus hoida ja kas eelarve on piisav. Rakendaja: ühendused.

Järeldus 5 – pettuste ja väärkasutamise ennetamine

Selleks et annetamine oleks väärikas ja tunnustatud tegevus ning seadusandlus seda igati võimaldaks, tuleb teada ka võimalikke riske annetuste saajatele, annetajatele ja filantroopiale (korruptsioon ja kuritarvitamised). Eelpool soovitatud annetamise heas tavas peavad need teemad käsitlemist leidma, sest on seotud nii annetajate kui annetuste saajate avatuse, vastutavuse ja legitiimsusega. Väärkasutuste ennetamiseks ja avastamiseks saab aga teha rohkem ja Eestis on see oluliselt kergem kui mujal, sest me kasutame elektroonilist maksude deklareerimist ja aruannete esitamist ning võimalikud juhtumid leitakse kiiresti üles. Eestis on automaatne kontroll, sest annetus sisestatakse kohe annetuse tegija tulumaksudeklaratsiooni, aga see ei kata annetusi, mis on tehtud tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirjas mitteolevatele ühendustele.

Soovitame:

5.1 Tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja koostamise asjatundjate komisjonis infot jagada ja saadud andmeid võrrelda. Raskem on avastada juhtumeid, kus väärkasutuseks ja pettusteks kasutatakse kombineeritud võtted ja kaasatud on nii annetuse saaja kui annetaja. Rakendaja: asjatundjate komisjon, Siseministeerium, Rahandusministeerium, Maksu- ja tolliamet, kodanikuühendused.

5.2 Pidada ühte andmebaasi kõikidest kahtlastest tegevustest ja koguda usaldusväärset infot tegeliku ohu, tagajärgede ja riskide kohta, jälgida ja analüüsida trende mujal maailmas, jagada infot ja kogemusi erinevatest pettustest ning need alatud võtted avalikustada mida maksupettusteks kasutatakse (see ei ole meediasse suunatud). Võimalik rakendaja: EMTA ja EMSL

5.3 Harida ja nõustada nii annetuste kogujaid kui annetajaid ausas ja läbipaistvas annetuste kogumises, annetamises ja kasutamises kui ka pettuste ennetamises. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija, EMSL ja ühendused, kes selle teemaga tegelevad, nt Korruptsioonivaba Eesti.

Järeldus 6 – annetamise statistika ja uurimine

Kui riiklikus statistika kogumises ja uuringutes annetamist ei hinnata ega väärtustata, siis kuidas saaksid inimesed ja kodanikud seda väärtustada? On äärmiselt oluline, et annetamist puudutavad statistilised andmed on kättesaadavad ning tulumaksudeklaratsioonidest on võimalikult maksimaalselt näha ja kätte saada teavet, mis puudutab annetajaid (nende vanus, sugu, rahvus, haridustase jms). Annetamise ressursi hindamiseks on meil vaja teada annetajate mahtude potentsiaali (% elanikkonnast) sarnaste turgudega võrreldes.

Lisaks on oluline, et oleks võimalik koguda andmeid ka nende annetuste kohta, mis on tehtud kas nõ kogumiskasti ja mitte nimekirjas olevatele ühendustele. Seda vahet, mis on saadaval tuludeklaratsioonidest ja mis tegelikult toimub, saame uuringutest (nt omnibus ja leibkonna uuringud). Statistika kogumine annab meile infot, milline on üldine annetamise olukord; uuringud lisavad teavet selle kohta, kes kuidas, millal ja milleks annetavad ning mis annetamist mõjutab. Lisaks elanikkonna uuringule tuleb välja töötada ka annetuse saajate küsitlus või uuring, et mida, kuidas ja mis vormis neile annetatakse – raha, asjad, tasuta teenused, tasuta tooted (nt reklaamipind) jne.

Me soovitame:

6.1 Teha annetamist puudutav **statistika ja andmed täies mahus kättesaadavateks** (või peab nende koguja suutma teha vajalikke väljavõtteid ja kokkuvõtteid), nii et nende põhjal saab iga aasta teha korraliku ülevaate annetamise olukorrast Eestis. Võimalik rakendaja: Eesti Maksu- ja Tolliamet.

6.1.1 tasub kaaluda RIK teabesüsteemi laiendatud otsinguvõimalustega päringusüsteemi kasutamist tulumaksusoodustuse saajate nimekirjast väljas olevate ühenduste annetustest saadud tulude rehkendamiseks. Täpsemalt on probleemiks on see, et **päring on tasuline ja kõikne päring on väga kulukas**.

Soovitus: määratleda, millised andmed majandusaasta aruannetest on riigile pidevaks kodanikuühenduste arenemise monitoorimiseks ja hindamiseks vajalikud. Seejärel arendada RIK teabesüsteemi nende andmete lihtsustatud korras kätte saamiseks või leppida kokku Siseministeeriumile väljavõtete andmebaaside koostamises. Majandusaasta aruannete analüüsimisel on võimalik monitoorida annetuste ja kingituste osakaalu organisatsioonide kogutuludest. See annab

informatsiooni nii annetamiskeskonna arenemisest kui laiemalt kolmanda sektori organisatsioonide rahastamismudelitest.

6.2 Järjepidevalt uurida ja hinnata annetamisega seotud hoiakute ja väärtuste arengut, integreerides hindamine **leibkonna uuringutesse ja omnibuss küsitlustesse** ning viia regulaarselt läbi või tellida annetamist puudutavad uuringud, et mõista annetamise tegelikke motivaatoreid (nt südamlikud teavituskampaaniad, loosimised, tahe tunda ennast hea inimesena, aidata kaasa probleemide lahendamisele), teada eelistatud annetamise viise ja kanaleid, suhtumist püsiannetustesse. Võimalik rakendaja: Siseministeerium, KÜSK.

6.2.1 Sisestada annetuste ja kingituste tegemise teemablokk 1-2 korda aastas ja iga aasta üle-elanikkonnalisel küsitlusel (turu-uuringute omnibus uuringud). See võimaldab esitada annetajate osakaalu kogu elanikkonnast ja täpsustada tuludeklaratsioonide andmeid.

Küsimused võiksid puudutada järgmisi teemasid:

- Kui palju summaarselt annetatakse? Kui palju ollakse valmis andma?
- Milliste sihtrühmade või teemadega tegevatele ühendustele eelistavad inimesed annetada/kingitusi teha?
- Kas ja millised erinevused on annetamises naiste ja meeste, noorte ja vanade, erineva haridustaseme ja ametikohaga inimeste vahel?
- Millistel viisidel annetatakse? (mitterahalised annetused, kogumiskastid, püsiülekanded, telesaated ala Jõulutunnel, Tantsud tähtedega jne)

6.2.2 Edaspidi perioodiliselt läbiviidavas **Kodanikuühiskonna institutsionaliseerumise uuringus** laiendada annetuste kogumise ja sellega seotud probleemide-edenemiste küsimuste blokki. Eesmärgiks luua annetusi ja kingitusi koguvate-kasutavate ühenduste profiilid ning saada ülevaade nii annetuste olulisusest ühenduste eelarves kui üldiselt annetamiskeskonna ja vabasektori rahastamise arengutest.

6.2.3 Viimastel aastatel on väga edukateks heategevusprojektideks osutunud telesaated „Tantsud tähtedega“ ja „Jõulutunnel“. Soovitus on ministeeriumil teha koostööd telekommunikatsioonifirmadega, et koondada nende saadete kaudu kogutud annetuste statistika ja leida võimalusi täpsema analüüsi läbiviimiseks.

6.4 Koguda korralikult infot annetuste ja annetuste saajate kohta, mis on omavahel võrreldavad ning jälgida ja kontrollida et kõikide ühenduste kohta käiv **info oleks avalikult kättesaadav**. Rakendaja: Maksu- ja Tolliamet.

6.4.1. INF9 deklaratsioon peab selgitama, kas annetused on tehtud füüsiliste või juriidiliste isikute poolt, et nendele andmetele tuginedes oleks võimalik eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute annetamispraktikaid: ei kogusummasid, annetajate arvu, keskmise annetuse-kingituse summat.

6.4.2. Kuna täna ei ole võimalik annetuste ja kingituste deklaratsioonides eristada rahalisi ja mitterahalisi annetusi, siis INF9 deklaratsioonivormis kingituste ja annetuste tulurida (1.1) tuleks jagada kaheks: 1.1.1 rahalised annetused ja 1.1.2 mitterahalised annetused. Mitterahalise annetamise mahtude hindamisel on alternatiiviks: Ühendada INF9 ja INF4 andmebaasid ja annetusi deklareerinud ühenduste lõikes lahutada INF9-s deklareeritud annetuste kogusummast INF4-s deklareeritud annetuste kogusumma. Kuna viimases deklareeritakse ainult rahalised annetused ja esimeses ka mitterahalised, siis jääb näitab hinnanguliselt mitterahaliste annetuste mahtu. Kuna saadud summa ei ole täpne (deklaratsioonide esitajad ei kattu ning INF9 võimaldab annetusi deklareerida üldisemalt), siis soovituslik on arvutada mitterahalise ja rahalise annetuste keskmine jaotus.

6.4.3. Informatsioon deklareeritud kingitustest ja annetustest on minimaalne annetamisest ülevaate saamiseks. Soovituslik on Siseministeeriumil ja EMTA-l kokku leppida iga-aastaste kokkuvõtete tegemine deklareeritud kingitustest ja annetustest ning väljastpoolt tellida neid andmeid täiendavad uuringud. Soovitame Siseministeeriumil tellida EMTA-lt INF4 kokkuvõtted peale deklaratsioonide esitamise

lõppemist (mitte vahetult, enne nagu seni on tehtud) ning küsida järgmisi koondandmeid, mis võimaldavad aastate lõikes monitoorida detailsemalt rahalist annetamist:

- INF4 vormi esitanute arv ja tulumaksusoodustuse saajate nimekirja kantute osakaal
- Deklareeritud annetuste kogusumma
- Deklareeritud annetuste kogusumma jaotus annetusi saanud ühenduste tegevusala lõikes (EMTAK 5-kohaline)
- Füüsiliste isikute poolt tehtud annetuste summa
- Füüsiliste isikute poolt annetuste kogusumma jaotus annetusi saanud ühenduste tegevusala lõikes (EMTAK 5-kohaline)
- Annetusi teinud füüsiliste isikute arv
- Annetusi teinud füüsiliste isikute sooline jaotus
- Annetusi teinud füüsiliste isikute vanuseline jaotus
- Annetusi teinud füüsiliste isikute jaotus piirkonniti
- Füüsiliste isikute poolt tehtud keskmise annetuse summa
- Juriidiliste isikute poolt tehtud annetuste summa
- Juriidiliste isikute poolt annetuste kogusumma jaotus annetusi saanud ühenduste tegevusala lõikes (EMTAK 5-kohaline)
- Annetusi teinud juriidiliste isikute arv
- Juriidiliste isikute poolt tehtud keskmise annetuse summa
- Tulumaksusoodustusega nimekirja kantutele tehtud annetuste summa

6.4.4. Probleemiks on see, et igal aastal on koondtabelites esitatud mõnevõrra erinevad andmed ja erinevas formaadis. Andmetabelid on peamiselt (eriti viimastel aastatel) pdf failide kujul, mitte Exceli failidena, mis lihtsustaks andmete töötlemist.

Soovitame:

- avaldada koondandmed igal aastal exceli failidena, et lihtsustada analüüside läbiviimist.
- avaldada igal aastal deklareeritud tulude ja deklareeritud annetuste-kingituste andmed piirkondade lõikes.
- avaldada igal aastal koos ja üksi esitatud deklaratsioonide arv piirkonniti ning hõivatute arv piirkonniti.

6.4.5. Edasistes analüüsid on oluline monitoorida, kas ja kuidas avaldab mõju 1. jaanuaril 2011 jõustunud muudatus juriidiliste isikute annetamispraktikatele. Sobivaks meetodiks on INF4 andmete statistiline analüüs, võrdlus läbi aastate (sh 2011).

6.5 Tulevikus kaaluda võimalust, et nii statistika kogumisel kui uuringutes **eristada selgelt nelja toetusvormi**: (1) vabatahtlik tegevus; (2) üksikannetused, mida antakse tavaliselt reageeringuna palvele või kogumiskasti;(3) püsiannetused või kindlad annetused, mida tehakse järjepidevalt ja millega annetuste koguja saab arvestada; ning (4) muu toetus, nt ühendusele teenuste pakkumine või millegi ostmine. Võimalik rakendaja: Siseministerium, Rahandusministerium

Usume, et nende soovitude rakendamisel muutub pikemas perspektiivis annetamine Eestis normiks, meie inimesed tunnustavad ja väärtustavad lahkust ja suuremeelsust, annetamist mõistetakse, seda õpetatakse ja edendatakse ning vabatahtlikkust ja annetamist toetavad nii avalik sektor, ettevõtted kui inimesed.

Kõige olulisem on mõistmine, et annetamine eeldab kollektiivset tegutsemist, mis areneb ja paraneb, kui kõik tegutsevad koos: ainult ühe osapoolte katsed ei ole piisavad. Kui avalik sektor (seadusandja ja seetõttu kaudne toetaja), ühendused (annetuste kogujad, kasutajad ja aruandjad) ning annetajad (nii üksikisikud kui ettevõtted) usuvad, et annetamine on võimalus arendada ühiskonda ja seeläbi ka oma heaolu ning tähtis ja ühiskonna küpsust näitav tegevus, siis oleme jälle mitu samme lähemal arenenud heaoluühiskonnale ja kodanikuühiskonna arengus teistest Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest ees.

Kasutatud kirjandus

- Allen, James, NCVO; Terrey, Hannah, CAF 2010, „Implications for policy and practice“
- Bank of America Merrill Lynch and Indiana University, 2010, „Study of High Net Worth Philanthropy“, www.philanthropy.iupui.edu/news/2010/11/pr-BankofAmericaStudy.aspx
- Bater, Paul. December 2000. „Evaluating Tax Incentives for Donations to Public Benefit Organizations“. International Journal of Not-for-Profit Law, Volume 3, Issue 2, www.icnl.org/knowledge/ijnl/vol3iss2/art_2.htm
- BCTC (Business Contributions to Community) research initiative, 2007, www.imaginecanada.ca/node/33
- Canada Survey of Giving, Volunteering, and Participating (CSGVP), 2004, www.givingandvolunteering.ca/files/giving/en/CSGVP_Highlights_2004_en.pdf
- Boches, Edward, November 1, 2010, „Five ways social media will transform charitable giving“, www.edwardboches.com/five-ways-social-media-will-transform-charitable-giving
- Canada Survey of Giving, Volunteering, and Participating, 2007: www.givingandvolunteering.ca/files/giving/en/csgvp_highlights_2007.pdf
- Eckstein, S, 2001, “Community as Gift-Giving: Collectivistic Roots of Volunteerism”, American Sociological Review, 66 (December), pp 829-951.
- TNS Emor, 2009. „Heategevus ja ühiskondlikes algatustes kaasaloomine: hetkeolukord ja potentsiaal“, www.dharma.ee/?pid=288&lang=2
- Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL), Balti-Ameerika Partnerlusprogramm (BAPP), 2002-2003, “Filantroopia arendamine Eestis”, www.ngo.ee/tehtud
- Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit ning Eesti Reformierakonna valitsusliidu programm, 2011, <http://www.valitsus.ee/et/valitsus/tegevusprogramm>
- Flatters, Paul; Willmott, Michael, 2009, “Understanding the Post-Recession Consumer” ,Harvard Business Review, 2009. Eestikeelsena Directori 2009.a. septembri numbris, „Kuidas mõista masu-järgset tarbijat“
- Gastrow, Shelagh, 2011,“Philanthropy to Serve as the Engine Room of Social Change”, Sangonet, www.ngopulse.org/article/philanthropy-serve-engine-room-social-change
- Giving USA Foundation, Center on Philanthropy at Indiana University, 2010, “Charitable Giving and the Millennial Generation”, www.philanthropy.iupui.edu/news/2010/12/pr-GUSAGenerations.aspx
- Happy Planet Index, 2008. New Economic Foundation, www.happyplanetindex.org/
- Hodgson, Fiona, 2007, „The Top Ten Trends in British Philanthropy“, www.onphilanthropy.com/site/News2?page=NewsArticle&id=7219
- Eesti Reklaamagentuuride Liit, www.eral.ee/page.php?nid=18&pid=13&rid=6
- International Center for Not-for-profit Law (ICNL), 2010, „Legal Framework for Global Philanthropy: Barriers and Opportunities“, ICNL Report on Global Philanthropy
- Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project: Civil society sektor sources of support, with and without volunteers, 34 countries, www.jhu.edu/cnp/research.html

KUAK (Kodanikeühiskonna uurimis-ja arenduskeskus), Tallinna Ülikool, 2010, "Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2009/2010"

Lampi, Claes, 2009, "Fiscal treatment for non-profit organizations in Norway", www.frivillighetnorge.no/filestore/Dokumenter/Presentasjoner/Fiscal_treatment_NPO_Norway.pdf

Lehis, Lasse, "Maksuõigus", Tallinn, 2009

Love, Tyron, 2006, "Ethics: Corporate Philanthropy – Getting it Right", New Zealand Management Journal

Moore, David. January 2004, "The Fiscal Framework for Corporate Philanthropy in CEE and NIS". International Journal of Not-for-Profit Law, Volume 6, Issue 2

National Survey of Nonprofit and Voluntary Organizations (NSNVO), Canada, 2003, www.statcan.gc.ca/cgi-bin/af-fdr.cgi?l=eng&loc=2004001/4200353-eng.pdf

New Zealand Charities Commission Annual Report 2010, "Snapshot of New Zealand's Charitable Sector", www.charities.govt.nz/TheRegister/KeyStats/tabid/195/Default.aspx

New Zealand Non-profit Sector in Comparative Perspective 2004, www.philanthropy.org.nz/

New Zealand Office for the Community and Voluntary Sector, Philanthropy New Zealand, Volunteering New Zealand, 2010 "How do New Zealanders Give?", www.philanthropy.org.nz/sites/all/files/How%20NZers%20Give-%20June%20Quarter%202010.pdf

New Zealand Quarterly Generosity Indicators report 2010, www.ocvs.govt.nz/work-programme/building-knowledge/givingresearch/quarterly-generosity-indicators.html

National Council for Voluntary Organisations (NCVO), 2010. The UK Civil Society Almanac, www.ncvo-vol.org.uk/almanac

National Council for Voluntary Organisations (NCVO), CAF (Charities Aid Foundation), 2010 "UK Giving 2010": www.ncvo-vol.org.uk/giving

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Centre for Tax Policy and Administration, 2008. Report on Abuse of Charities for Money Laundering and Tax Evasion"

Pepin, John, 2004. „Venture capitalists and entrepreneurs become venture philanthropist”, John Pepin, John Pepin and Associates 2004, UK, www.evpa.eu.com/downloads/PepinArticle_VenturePhilanthropy_revised0404_pdf.pdf

Poliitikauringute Keskus Praxis ja EMSL, 2008. Protsent tulumaksust kodanikuühendustele, www.ngo.ee/uuringud või www.siseministeerium.ee/public/Protsent_tulumaksust_kodanikuyhendustele.pdf

Salamon, Lester, Sokolowski, Wojciech Associates (2004) Global Civil Society, „Dimensions of the Non-profit Sector“, Vol. 2.

Sanders, Jackie; O'Brien, Mike; Tennant, Margaret; Sokolowski, S. Wojciech; Salamon, Lester M., 2008, „The New Zealand Non-profit Sector in Comparative Perspective”, Office for the Community and Voluntary Sector, www.ocvs.govt.nz/documents/publications/papers-and-reports/the-new-zealand-non-profit-sector-in-comparative-perspective.pdf

Shea, Catherine, 2005. Promoting Philanthropy: the Role of Tax Benefits, ICNL

Statistics Canada, 2008, www.statcan.gc.ca/daily-quotidien/081104/dq081104b-eng.htm

Statistics Canada, 2009, www40.statcan.gc.ca/l01/cst01/famil90-eng.htm

UK Finance Act 2010, www.hmrc.gov.uk

UK Giving Survey 2009/2010, www.cafonline.org/Default.aspx?page=19701

USAID (U.S. Agency for International Development), NGO Sustainability Index 2009, www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/2009/

Välämäki, Mikko, 2006, Lahjoitukset yleishyödyllisen yhteisön varainhankintakeinona – rahankeräyssääntelyä ja veropolitiikkaa, www.valimaki.com/org/lahjoitus_korjailtu.pdf

Vabähenduste eetikakoodeks 2002, <http://www.ngo.ee/eetikakoodeks>

The World Giving Index, 2010, Charities Aid Foundation, www.cafonline.org/pdf/WorldGivingIndex28092010Print.pdf; <http://bit.ly/bYNCLg>

Kodulehed:

Charities Aid Foundation (CAF) Australia, www.cafaustalia.org.au

Canada Helps, www.canadahelps.org

Canada Revenue Agency, www.cra.gc.ca

Canadian Tax and Financial Information, www.taxtips.ca/filing/donationstaxcredit.htm

Czech Donors' Forum, www.csr360gpn.org/partners/profile/czech-donors-forum/

Council on Foundations (on US laws and policies), www.cof.org

Chronicle of Philanthropy, <http://philanthropy.com/section/Home/172>

Donors of the Future: Scanning Project Report, www.givingforum.org/s_forum/bin.asp?CID=1883&DID=5385&DOC=FILE.PDF

The Edelstein Center for Social Research, www.centroedelstein.org.br/English/

European Association for Philanthropy and Giving (EAPG), www.eapg.org.uk/eapg/index.php

European Foundation Centre, www.efc.be

European Foundation Centre (EFC), Legal and fiscal country profiles, www.efc.be/Legal/Pages/FoundationsLegalandFiscalCountryProfiles.aspx

Forum of Regional Association of Grantmakers, www.givingforum.org/s_forum/sec.asp?CID=1718&DID=4497

Frivillighet Norges, www.frivillighetnorge.no

Giving US Report, www.givingusareports.org/products/GivingUSA_2010_ExecSummary_Print.pdf

Global Philanthropy Forum, www.philanthropyforum.org/forum/Default.asp

How newzealanders give 2010, <http://www.philanthropy.org.nz/sites/all/files/How%20NZers%20Give-%20June%20Quarter%202010.pdf>

Imagine Canada, www.imaginecanada.ca

International Society for Third Sector Research (ISTR), www.istr.org

Indiana Centre for Philanthropy, www.philanthropy.iupui.edu

National Centre for Voluntary Organisations (NCVO), www.ncvo-vol.org.uk/about-us

New Zealand legal environment, www.philanthropy.org.nz/business/taxation;
www.philanthropy.org.nz/business/effective

New Zealand Office for the Community and Voluntary Sector, www.ocvs.govt.nz

New Zealand taxation of donations, www.ird.govt.nz/how-to/taxrates-codes/

New Zealand, ANGOA: Association of NGOs of Aotearoa, www.angoa.org.nz

Office for the Community and Voluntary Sector, Philanthropy New Zealand, Volunteering New Zealand, 2010 „Focus on Generosity“, <http://www.ocvs.govt.nz/work-programme/promoting-generosity.html>

Philanthropic success stories in Canada,
library.imaginecanada.ca/files/nonprofitscan/en/misc/philanthropic_success_sept_2007.pdf

Philanthropy in the 21st century“, Lindsay Driscoll & Peter Grant. A discussion paper prepared for the Honorary Treasurers Forum, <http://www.alliancemagazine.org/books/philanthropyinthe21stcentury.pdf>

Philanthropy New Zealand, www.philanthropy.org.nz

Philanthropy UK, www.philanthropyuk.org/resources/top-10-trends-british-philanthropy

Tactical philanthropy blog, www.tacticalphilanthropy.com

UK, Charities Aid Foundation (CAF), www.cafonline.org/giving

UK Parliament, www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/briefings/snsg-05428.pdf

UK, Philanthropy Bridge Foundation, www.philbridge.org.uk

Understanding Donors' Motivations, www.philanthropy.iupui.edu/Research/docs/2009CCS_FinalReport.pdf

US International Grantmaking, www.usig.org/countryinfo

US philanthropic history, www.nptrust.org/philanthropy/history_philanthropy.asp

Venture Philanthropy: The New Model, www.kirschfoundation.org/why/history.html

What's the right relationship between philanthropy and government? GrantCraft Survey, www.grantcraft.org/pdfs/survey_government.pdf

The World Movement for Democracy, www.wmd.org

LISA 1 Statistika analüüsi täiendavad tabelid ja joonised

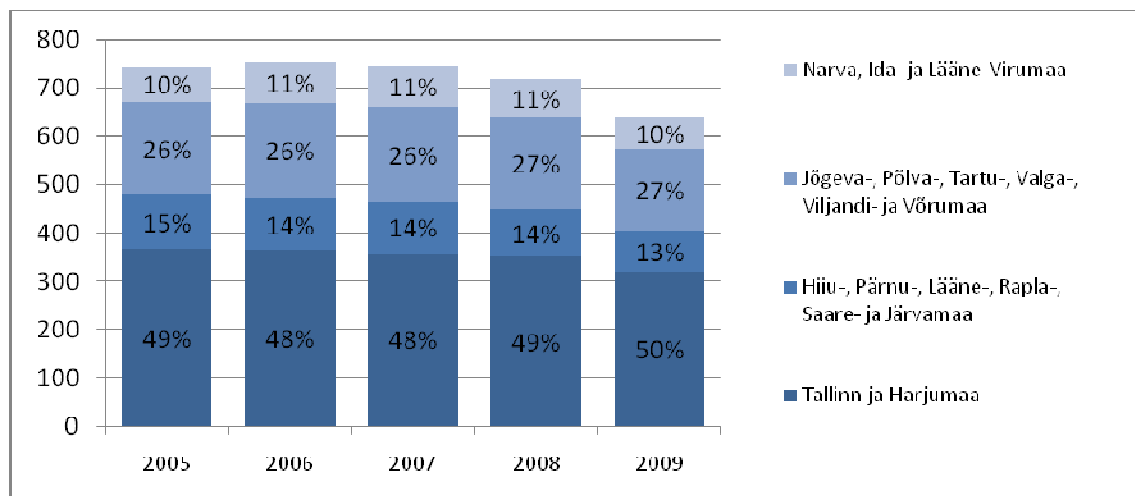
Tabel 1 Kingitusi ja annetusi deklareerinud* organisatsioonide arv piirkonniti

piirkond	2005	2006	2007	2008	2009
Harju maakond	52	50	49	52	46
Hiiumaa	10	7	12	10	7
Ida-Virumaa	25	27	26	25	21
Jõgevamaa	10	14	17	12	13
Järvamaa	17	13	13	15	12
Läänemaa	16	16	18	12	15
Lääne-Virumaa	36	43	44	43	36
Narva	11	14	14	10	8
Põlvamaa	16	16	18	21	16
Pärnumaa	44	46	39	37	29
Raplamaa	11	12	12	11	10
Saaremaa	14	14	12	12	13
Tallinn	314	314	309	300	273
Tartumaa	105	109	100	106	100
Valgamaa	11	11	11	9	6
Viljandimaa	24	26	27	23	17
Võrumaa	28	22	24	20	18
Kokku	744	754	745	718	640

Andmed: INF9 andmed

* sisaldab nii aruandeaastal saadud tulusid kingituste ja annetustena kui ka eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.

Joonis 1 Kingitusi ja annetusi deklareerinud* organisatsioonide arv ja jaotus regiooniti

Andmed: INF 9

* sisaldab nii aruandeaastal saadud tulusid kingituste ja annetustena kui ka eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.

Tabel 2 Deklareeritud kingituste ja annetuste summa* piirkonniti (EEK)

piirkond	2005	2006	2007	2008	2009
Harju maakond	29 761 705	9 116 747	10 319 332	10 193 136	8 218 240
Hiiumaa	481 682	384 097	360 938	306 112	220 476
Ida-Virumaa	4 905 714	2 875 900	4 117 921	6 068 433	6 268 730

Jõgevamaa	1 267 934	2 292 751	939 104	538 760	243 996
Järvamaa	1 507 442	1 273 708	1 777 360	1 060 552	1 390 136
Läänemaa	3 288 844	2 784 250	3 936 559	1 657 652	1 321 229
Lääne-Virumaa	3 133 874	3 674 250	3 793 556	4 977 659	4 294 717
Narva	7 098 259	3 776 017	4 083 529	2 768 761	2 443 733
Põlvamaa	7 719 488	3 580 547	2 990 127	3 162 381	2 124 510
Pärnumaa	6 537 139	5 141 342	3 789 959	4 215 067	5 158 298
Raplamaa	3 727 001	4 352 664	2 915 723	3 251 605	2 373 355
Saaremaa	3 159 498	1 901 824	2 386 550	2 005 722	1 848 639
Tallinn	455 094 738	270 300 854	256 188 079	282 913 577	292 555 870
Tartumaa	88 609 962	60 556 845	70 074 382	67 437 785	63 615 048
Valgamaa	1 436 179	1 398 901	1 810 779	1 477 361	667 870
Viljandimaa	3 194 331	2 155 785	5 113 639	3 941 450	2 190 378
Võrumaa	4 430 676	1 427 436	1 589 275	2 838 416	2 428 527
kokku	625 354 466	376 993 918	376 186 812	398 814 429	397 363 752

Andmed: INF9 andmed

** sisaldab nii aruandeaastal saadud tulusid kingituste ja annetustena kui ka eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.*

LISA 2 Analüüsi panustanute nimekiri

Organisatsioonid ja eraisikud, kellega analüüsi teostamise käigus konsulteerisime:

Ameerika Ühendriigid:

Doug Rutzen, International Center for Not-for-profit Law (ICNL)
Cathy Shea, International Center for Not-for-profit Law (ICNL)
Becky Tolson, Open Society Foundation
Nadine Jalandoni, Independent Sector
David L. Brown, Harvard University

Iirimaa:

Ivan Cooper, The Wheel

Jaapan:

Yoshiharu Shiraishi, The Japan Association of Charitable Organizations

Kanada:

Marcel Lauzière, David Lasby, Imagine Canada

Lõuna-Aafrika Vabariik:

Adele Robson, CIVICUS
Liz Robson

Mehhiko:

Consuelo Castro, CEMEFI

Poola:

Anna Magzal

Soome:

Susanna Vuorela, World Wildlife Foundation-Finland

Paavo Hohti, Suomen Säätiopalvelu

Suurbritannia:

Ann Blackmore
Arjun Singh-Muchelle
David Kane, National Centre for Voluntary Organisations (NCVO)
Olga Alexeeva, Philbridge Foundation

Šotimaa:

Martin Sime, Scottish Centre for Voluntary Organisations (SCVO)

Ungari:

Nilda Bullain, European Center for Not-for-profit Law (ECNL)

Uruguai:

Analia Bettoni, Asociación Nacional de ONG Orientadas al Desarrollo (ANONG)

Uus-Meremaa:

David Robinson, Pat Hanley, Association of NGOs of Aotearoa (ANGOA)
Jane Rutledge, Business Service Centre of the Charities Commission

Venemaa:

Maria Chertok, Charities Aid Foundation-Russia

Eesti:

Agu Laius, KÜSK
Alari Rammo, EMSL
Anne-Mai Kaarma, SOS Lasteküla Eesti Ühing
Ants Sild, BCS
Anu Elmi, Norra saatkond
Anu Kaljurand, Eesti Olümpiakomitee
Aveli Ainsalu, Siseministeerium
Elina Rääsk, CSR-Foorum Eesti
Elo Haugas, Rahandusministeerium
Evelin Andrespok, Arengukoostööümarlaud
Hans H Luik, Ekspress Grupp
Hille Hinsberg, PRAXIS
Inna Kramer, Tallinna Lastehaigla Toetusfond
Jaan Aps, Heateo SA
Jelena Reiman, Rahandusministeerium
Jüri-Ott Salm, Eestimaa Looduse Fond
Kaidi Holm, konsultant
Kaie Toobal, Kodukant
Katrinn Enno, Avatud Eesti Fond
Katrinn Salu
Lemmi Oro, Rahandusministeerium
Liina Keerberg, EAS
Ly Mikheim, SA Maarja Küla
Maarja Neivelt-Oviir
Mait Palts, Kaubandus-Tööstuskoda
Malle Eenmaa, SA Dharma
Maris Ojamuru, Swedbank
Mart Kuusk, Heateo SA
Martin Huberg, Maksumaksjate Liit
Merli Jürisoo, Loomakaitse Selts
Peep Ehasalu
Piret Marvet, Norra saatkond
Siim Raie, Kaubandus-Tööstuskoda
Toivo Toomemets, Eesti Rahvuskultuuri Fond
Toomas Zupping
Toomas Tamsar, Pärnu Konverentsid
Urmo Kübar, EMSL
Ülle Lepp

Charitable giving: analysis and recommendations for Estonia

Active and knowledgeable people that use diverse ways and channels to participate in the decision-making processes that affect their lives and are engaged as volunteers, members of associations and donors, and organisations that enable such activism form the corner stone for the sustainability and advancement of the civil society.

This analysis of the practices and trends of charitable giving is our contribution to the advancement of the civil society. The purpose of the analysis was to describe experiences and patterns of charitable giving in Estonia and abroad, draw conclusions and present recommendations and suggestions for the advancement and promotion of philanthropy in Estonia. In addition to the analysis, we have also published a handbook for organisations to collect, use and report donations accountably and effectively.

With the analysis, we are targeting the main challenges – how to secure strategic, regular and transparent giving for the support to the development of civil society and quality of life. We have described the factors affecting the environment of charitable giving: positive image and recognition of charitable giving, smart and considerate donors, ethical and effective organisations, favourable tax environment, prevention of fraud and misuse of giving, ethics of philanthropy, and statistics and research of charitable giving. To learn from abroad, we studied the practices of giving in Canada, New Zealand and Great Britain and examined the trends around the world. Finally, we studied the taxation and legal environment affecting charitable giving around the world and the good practices and ethical methods related to charitable giving that are used in addition to legal requirements.

In order to understand the situation in Estonia, we collected statistics of charitable giving between 2005-2009, highlighted the trends, examined the work of 5 Estonian organisations in collecting donations and analysed Estonian legal environment affecting charitable giving. Based on what we learned and what we were told, we prepared recommendations and suggestions for the advancement of charitable giving.

Official statistics tell us that charitable giving in Estonia is progressing - ??? of tax payers ???. It seems that the economic depression has had no serious effect on individual giving, but it has influenced negatively corporate giving. Estonian legal system is not restrictive but some improvements were suggested. The most significant challenge lies in the improvement of statistics. However, according to the World Giving Index 2010, Estonia is in the 121st place with only 12% of people saying they had given money in the month preceding the study.

Here are the key findings and recommendations:

Charitable giving needs to be recognised and valued in the society.

It is clear that improving legal environment, coaching donors and organisations or promoting infotechnological solutions are not sufficient without showing appreciation and recognising the value of charitable giving. We are still far from giving being an intrinsic part of our behaviour and thinking. For that purpose, we are recommending to form a working group to launch a programme that is focused on promotion, communication and advancement of charitable giving. Although there are organisations whose work touches upon philanthropy it is not the main mission of any organisation in Estonia. In addition, we suggest that donors and organisations discuss and compose a code of practice for charitable giving.

Charitable giving needs legal environment that does not set obstacles.

Although there are no universal laws and International treaties on charitable giving, two conclusions can be drawn: first, countries with stronger economies and fiscal climate offer bigger direct and indirect support to civil society in general, and second, donations that do not directly benefit the donors, should offer tax incentives for the donor and should be tax exempt for the recipient (In Estonia, the latter is not relevant since legal entities do not pay taxes on their income, unless it is further distributed). Estonian taxation system can be improved and we recommend to clarify the definition of charities (i.e. donations to which organisations should enjoy tax incentives), to calculate the actual costs of various tax incentives to the Estonian state, and to raise

the limits of tax incentives. In Estonia, donations given to a public benefit foundations and associations that have been granted tax-exempt status may, up to a certain extent, be deducted from the income of the donor. The basis for the tax relief is the inclusion of the foundation in the government's list of organisations benefiting from income tax incentives. The list includes only organisations registered in Estonia. For individual donors, the total of donations deducted from the taxable income cannot exceed 5% of the donor's total income. The treatment of non-monetary donations is the same as for monetary donations, and taxation is based on their market value. For corporate donors, the total of donations deducted from taxable income may not exceed either 3% of the sum of the payments made during the year and subject to social insurance tax, nor 10% of the calculated profit of the latest fiscal year. The treatment of non-monetary donations is the same as for monetary donations, and taxation is based on their market value. In addition, we suggest consideration of introducing payroll giving and a modification of Gift Aid system in Estonia.

Charitable giving needs smart, skillful, motivated and empowered donors.

The more focused and planned their actions, the more advanced and effective giving is. The empowerment of donors contributes to the same aim as the development of philanthropy – to increase the donations that go to organisations for public benefit and common good. Charitable giving is valuable to corporations' competitive advantage since it is an investment in the future and in the internal culture of the business. We recommend to communicate and promote charitable giving, and help corporations to find good causes and facilitate their philanthropic deeds. We suggest focusing particularly on youth and children as the future donors and smart philanthropists. In addition, we suggest promoting leaving legacies to organisations.

Charitable giving needs smart, skillful, motivated and empowered organisations.

Similar to donors, the more focused, accountable, transparent and planned their actions, the more advanced and effective giving is. Not all organisations receive donations but for many, that is the main income. We recommend organisations to better communicate the value of charitable giving to their target groups and missions, to use social media in collecting and reporting donations, to encourage them to be transparent and accountable about the actual cost and benefit of donations. In counseling and training, we suggest that good governance and the prevention of fraud be treated seriously. Also, we suggest investing in the improvement of a portal to promote and facilitate donations, especially to smaller organisations.

Charitable giving requires prevention of deception and fraud.

For charitable giving be valued and recognised conduct, possible risks that charitable giving offers to donors, organisations and philanthropy (including corruption and misuse of money) in general must be understood, detected and prevented. In addition to cover principles of good practice in a code (mentioned above), we suggest a cross-departmental group continuing to meet that also includes organisations and recommend them to collect cases of deception and reliable information and analyse risks on charitable giving. In addition, the programme on charitable giving should focus also on the legitimacy, accountability and transparency that charitable giving requires.

Charitable giving requires proper statistics and research.

Official statistics and research must treat charitable giving with appreciation and recognition it deserves. It is important that data on charitable giving is accessible and public. Otherwise it is hard to analyse and evaluate to true volume of donating and donors. We recommend several amendments to the current system and suggest that four distinct categories be identified: volunteering time, giving money regularly giving, giving money as a single act or response to a call for help, and giving things or services.

We believe that these conclusions and subsequent recommendations will advance charitable giving in Estonia and that charitable giving will become customary valued and recognised by people, corporations and the society. It is vital to understand that charitable giving requires collective approach from parties involved and that charitable giving is an opportunity to invest in the future and thus improve the quality of life.